

Tisdagen den 25 maj

Kl. 19.30

Tisdagen den
25 maj 1971

---

*Presstöd och
annonsskatt*

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Presstöd och annonsskatt (forts.)

Fortsattes överläggningen angående konstitutionsutskottets betänkande nr 32 och skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr CLARKSON (m):

Fru talman! När socialdemokratien i fjolårets val förlorade sin majoritetsställning i riksdagen inträdde en löftesrik parlamentarisk situation. Riksdagen skulle på nytt få spela en betydelsefull roll i frågor av avgörande betydelse. Så har det också blivit, men det finns vid detta laget flera skönhetsfläckar på den bild av det parlamentariska spelet som allmänheten ser. Regeringen skaffar sig majoritet genom tillfälliga förbindelser än här och än där.

Det beslut om presstöd och dess finansierande medelst annonsskatt som regeringen med stöd av centern i dag genomdriver är ett för många rättsmedvetande djupt kränkande beslut. Majoriteten här i kammaren kommer i dag att besluta om en godtycklig och hårdhänt beskattning, som kan få mycket allvarliga konsekvenser i framtiden. Förslaget är illa genomtänkt, uppenbarligen närmast ett förfluet hugskott, och har reviderats under förhållanden som gör att det framstår som ett hastverk. Inom den juridiska expertisen är man till och med oenig i frågan om regeringens proposition är i överensstämmelse med gällande grundlag. Tveklöst är att stora väljargrupper uppfattar den som stridande mot tryckfrihetsförordningens anda.

Det är för svenska folket en självklarhet att vårt fria ord överallt skall kunna komma till uttryck utan inskränkningar, utan att vissa politiska språkrör skall premieras och andra hämmas. Så blir det emellertid i framtiden. På samma ort kan den ena tidningen, välskött och effektiv, i praktiken få betala till sin konkurrent, som kanske är det motsatta. Tänk om sådana fördelningsgrunder skulle börja tillämpas runt om i näringslivet. Låt oss föreställa oss att Volvo skulle få lämna bidrag till Kalmar Verkstad eller Gränges till Norrbottens Järnverk! Vi skulle snart inte ha några framgångsrika företag i vårt näringsliv och inte heller något stigande välstånd. Eftersom centern delar ansvaret för beslutet i dag, kan man ju nämna som exempel två jordbruk som ligger grannar. Det ena sköts i svett och möda av sin plikttrogne ägare. Det andra lämnas vind för våg av sin och går med förlust. Den duktige tvingas nu att lämna sitt överskott till den andre för täckande av hans förlust. Den sagan har sitt givna slut!

Om svensk demokrati hade fungerat väl, hade detta hastverk, som regeringen prackar på oss i dag, förkastats. Visst behöver vi slå vakt om

det fria ordet här i landet och hjälpaktioner må försvaras, om vi därmed garanterar det fria ordet i alla dess schatteringar. Men här hjälper man vissa och stjälpes man andra. En sådan Lassemajementalitet får inte förekomma inom detta område!

Annonsskattens konstruktion och fördelningen av densamma är för mig och många andra ett tecken på att den politiska moralen är sjunkande. Den utvecklingen får inte fortsätta. Den måste hejdas med risk att väljarna annars tappar förtroendet för sina företrädare.

Annonsskatten kan inte bli föremål för ett uttalande utan att detsamma innehåller något om den diskriminering som även i detta avseende drabbar den så kallade populärpressen. Redan tidigare har veckopressen placerats i stryckklass: man har högre posttaxor, man måste erlägga moms, vilket dagstidningarna slipper, och nu skall annonsskatten drabba dagstidningarna med 6 procent men veckotidningarna med 10 procent.

Vem vågar med gott samvete på detta sätt placera veckotidningarna i en straffbar pariasklass? Se på kvällstidningarnas söndagsutgåvor: ett enormt material av nästan uteslutande underhållningskaraktär. Det uppfattas med all rätt som orättfärdigt av många att veckopressen utsättes för extra straffbeskattning på detta sätt. Om propositionen 1971:28 bifalles, får man kallt räkna med att både dagstidningsbranschen och veckopressbranschen – speciellt den sistnämnda – kommer att drabbas av företagsdöd, anställningsstopp och permitteringar, eftersom konjunkturen redan förut präglas av vikande annonsvolym och sjunkande lönsamhet för dessa båda branscher. Inte minst av de anställda uppfattas riksdagens beslut i dag som ett hot mot deras existens – otryggheten kommer nu att vara deras ovälkomna ständiga följeslagare.

Jag yrkar, fru talman, bifall till reservationen av herrar Hernelius och Werner, vilken är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 32, samt till reservationen 2 av herrar Magnusson i Borås och Söderström i skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Fru talman! Det var en tid när det fanns folk som trodde att radio och senare TV skulle göra de dagliga tidningarna överflödiga. Så har som bekant inte blivit fallet. I stället har radio och TV blivit komplementtting till tidningarna och ofta initierat folk till att läsa i tidningarna det som de flyktigt hört eller sett i radio eller TV. Fördelen med tidningarna är ju bl. a. att det är läsaren själv som bestämmer när han skall insupa nyheterna och hur länge.

Trots konstaterandet att allmänheten icke kan vara utan tidningar finns det många tidningar som brottas med ekonomiska bekymmer. Framför allt är det andra- och tredjetidningarna inom de olika spridningsområdena som har det besvärligt. Man frågar sig vad det kan bero på att tidningarna har det så svårt att få debet och kredit att gå ihop. Ja, orsakerna är många. Jag skall nämna några.

Tidningsutgivning är en personalintensiv verksamhet, dvs. det åtgår många människor för att framställa en tidning. Löneökningar slår således hårt. Vidare skall mycket av arbetet utföras på obekvämt arbetstid, varav

följer att de anställdas berättigade krav på ersättning härför blivit en tung post. Under senare år genomförd arbetstidsförkortning och femdagarsvecka medverkar till fördyringen. Kommer så därtill att papperspriserna i år höjts med 37 kronor per ton – den största höjningen under den senaste femtonårsperioden – och att posttaxorna höjts för postbefordrade exemplar med 8,8–20 procent, så förstår man bekymren lättare. Detta betyder att 1971 års postavgift för ett årsexemplar av en sjudagarstidning varierar mellan 67 och 125 kronor och för en sexdagarstidning mellan 48 och 65 kronor. Utbärningen har givetvis också blivit dyrare. Totalkostnaden för tidningsframställningen har likaledes gått i höjden på ett oroväckande sätt.

Vore det då inte naturligt att abonnenterna och lösnummerköparna finge betala vad produkten kostar, frågar man sig. Riktigt så enkelt är det emellertid inte. Varje tidningsledning vill sprida sin tidning till så stora grupper som möjligt och har i alla tider i viss mån låtit annonsörerna delfinansiera verksamheten litet mera än vad annonsutrymmet annars skulle betingat i pris. Härigenom har man hållit tidningspriserna nere och upplagan uppe. Det är ju också ett samhällsintresse av stora mått att folk medelst tidningsläsning ges möjlighet att få information och kännedom om vad som sker i samhället.

En utredning som man har gjort inom tidningsvärlden visar att ett årsexemplar av en tidning med upplaga över 40 000 exemplar kostar 263 kronor. I gruppen 30 000–40 000 exemplar är kostnaden 291 kronor och i gruppen 10 000–20 000 exemplar ligger kostnaden på 323 kronor. Att ta ut dessa priser för abonnemangen är varken önskvärt eller möjligt. Givetvis betyder det också mycket för annonsörerna att upplagan hålls uppe, varför det system som nu praktiseras beträffande annonspriserna inte är orimligt.

Hur underligt det än låter har den av finansministern i vintras aviserade annonsskatten kastat sin slagskugga framför sig och haft den omedelbara följderna att tillströmningen av annonser minskat under första kvartalet i år jämfört med samma tid i fjol med ca 10 procent. Det troliga är att det även finns andra orsaker till minskningen, men tveklöst har den bebådade annonsskatten satt sina spår.

Jag har, fru talman, i min motion 1287 utvecklat det omotiverade och orätta – för att inte använda starkare ord – i finansministerns förslag enligt proposition nr 28, varför jag också i motionen yrkat avslag på propositionen, ett yrkande som jag vidhåller. Jag vill erinra om att regeringen ofta motiverar sitt avslag på vissa förslag med konstaterandet att utredning pågår och att man icke vill föregripa utredningsmännens arbete och fatta beslut innan utredningens förslag föreligger. I denna fråga har man tvärt emot praxis ansett sig oförhindrad att negligera reklamutredningens kommande förslag och införa en annonsskatt med verkan från den 1 juli i år. Finansministern har själv sagt att reklamutredningen räknar med att kunna slutföra sitt arbete under detta år. Varför då rycka ut frågan om annonsskatt ur hela utredningskomplexet? Varför kan man inte vänta och se vad reklamutredningens kommande förslag innebär? Vill kanske finansministern ge utredningen en fingervisning eller vad är syftet med denna hastigt påkallade idé.

Jag är givetvis inte främmande för tanken att presstödet skall finansieras med annonsskatten. Finansministern framträder här i den moderna versionen av Robin Hood genom att ta från de rika och ge åt de fattiga.

Emellertid kan hela idén vara förfelad. Med de bestämmelser beträffande stödet som föreligger i förslaget är det tänkbart att tidningsföretag med sämre ekonomi kanske får hjälpa företag med bättre ekonomi, och det blir i sådana fall kanske effekter som finansministern knappast tänkt sig. Jag förutsätter emellertid att finansministern till Pressens lånefond som sin mening uttalar, att medel ur fonden må utgå till företag som är i behov av stöd, ty det bör vara angeläget att icke flera tidningars röst tystnar. Det är väl den yttersta anledningen till presstödet. Behovsprövning när det gäller stödet tycker jag är en renlighetsåtgärd som jag finner självklar.

Jag vill, fru talman, till sist peka på vad jag i min motion 1287 framhållit beträffande sammankopplingen av vissa av statens inkomster med vissa av statens utgifter såsom skett i det aktuella fallet. Här är det meningen att vissa tidningar skall betala skatt som utgår som stöd till andra tidningar, vilket möjliggör för dessa senare att skärpa konkurrensen. Osökt kommer jag i likhet med andra i denna kammare in på tanken att finansministern en annan gång kanske ålägger AB Volvo att betala underskottet på Tjorven. Har man praktiserat ett system är det lätt att detta får efterföljare, även om det blir varianter.

Jag ber, som sagt, fru talman, att få yrka avslag på propositionen 28 genom att yrka bifall till folkpartiets reservation i skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! Förslaget om en annonsskatt tillhör enligt min uppfattning de märkligaste inslagen i årets statsverksproposition. Jag tycker att det är märkligt från varje rimlig synpunkt. Här sitter en reklamutredning och analyserar olika slags reklamskatter och deras sannolika verkningar. Varför kan man då inte vänta på resultatet av dessa analyser? Eller tror man att man skall komma till samma slutsats som den första pressutredningen, då dåvarande statssekreteraren Kjell-Olof Feldt satt som ordförande? Då visade man övertygande vilka snedvridande verkningar en särskild annonsskatt skulle få. Den utredningen beslöt därför enhälligt att avstå från att lägga fram något sådant förslag.

Jag tycker också att finansministerns argument i statsverkspropositionen för en reklamskatt är ganska märkligt. Det sägs där att den skall möjliggöra en utbyggnad av presstödet. Men det är ingalunda det enda motivet. Där framhålls också den finanspolitiska aspekten, och den är väl i själva verket huvudmotivet. Då beräknades skatten ge 120 miljoner kronor, av vilket belopp 30 miljoner kronor skulle användas som presstöd och dessutom 15 miljoner kronor för ökad samhällsinformation. Återstående 75 miljoner skulle alltså utgöra reklamens bidrag till den eftersträfvade finanspolitiska åtstramningen. I dag är läget ett helt annat. I stället för 120 miljoner får vi in 48 miljoner, dvs. vi har prutat bort 60 procent, och presstödet kommer att kosta 33 miljoner kronor i stället för beräknade 30 miljoner kronor.

Man kan fråga sig varför en sådan här åtstramning skulle drabba annonseringen i pressen. Det innebär ju ett avsteg från de principer som man bekände sig till i samband med omsättningsskattens införande 1960. Redan då uttalades att punktskatter – bortsett från sprit- och tobaksskatter – borde avvecklas. Denna tanke understöddes ytterligare i utredningen om mervärdeskatten. Ett huvudargument både för omsens och momsens införande var att man inte ville öka floran av punktskatter – utan tvärtom skulle reducera antalet till minsta möjliga.

Men nu struntar finansministern helt i en tidigare omhuldad riktlinje och föreslår under ett kalenderår, när momsen höjs med hela 5 procent, att man även skall punktbeskatta annonserna. I klartext innebär detta att det finanspolitiska läget är så pressat att man tillåter sig dessa inkonsekvenser för att hitta en ny inkomstkälla, som inte omedelbart irriterar den stora majoriteten väljare. Trots att momsen uppgår till 17,65 procent tillgriper finansministern en ny punktbeskattning, som saknar motsvarighet i något annat land.

Enligt min mening finns det bara en enda hållbar motivering för en bestämd punktskatt – och det är att man vill begränsa den efterfrågade kvantiteten av en viss produkt. När regeringen nu har lagt fram ett förslag till punktskatt på annonseringen i pressen som är en skatt på annonsutrymmet har den av alla möjliga sätt att beskatta reklamen valt det absolut sämsta.

Alla torde vara väl medvetna om att annonsintäkterna är tidningarnas största inkomstkälla. Härigenom har reklamen även fått en samhällelig betydelse, som svårigen kan överskattas – även om den effekten inte var avsedd från början. Den har möjliggjort ett lågt tidningspris till fromma både för prenumeranter och lösnummerköpare och den har dessutom gjort att man kunnat fabricera varor som blir billigare för konsumenterna. Och tack vare goda annonsintäkter har även tidningar med förhållandevis små upplagor kunnat klara sig i en hård konkurrens. Men vikande upplagor leder snart till minskade annonsintäkter, och tidningsdöden har gått hårt fram i vårt land. Till detta kommer den klara tendensen till vikande annonskonjunktur under det sista halvåret, som under den senaste tiden visat en oroande benägenhet att accelerera. Därför föreligger en synnerligen ansträngd ekonomisk situation för de flesta tidningar. Jag kunde själv konstatera detta när jag tittade på TV-Aktuellt kl. 19 i kväll, som sände ett reportage från riksdagsarbetet. Där såg man konjunktursiffror för annonseringen som månad för månad minskade med mellan tio och tjugo procent.

Jag skall, fru talman, inte gå in på de tryckfrihetspolitiska aspekterna. Jag skall begränsa mig till skatteutskottets betänkande. Jag vill endast uttrycka en viss tveksamhet och jag anser att förslaget är mycket diskutabelt ur dessa synpunkter. Det är kanske därför som majoriteten i såväl konstitutionsutskottet som skatteutskottet inte har velat ha förslaget granskat av neutrala experter. Dessutom är det på mig direkt stötande att två partier, genom att göra en intern överenskommelse, åstadkommer att två andra partiers press i stort sett får betala vad kalaset kostar. Moderat press plus folkpartipress och allmän borgerlig press – tillsammans 76 tidningar eller 53 procent av samtliga – får nämligen

betala 90 procent av annonsskatten, medan de å andra sidan endast får 25 procent av presstödet. Centerpartiets och socialdemokratiska partiets press, som tillsammans ger ut 39 tidningar, dvs. 27 procent av samtliga tidningar, får betala 10 procent av annonsskatten och får tillbaka 68 procent. Folkpartipressen drabbas hårdast – den får betala bortåt tre fjärdedelar av annonsskatten och får tillbaka 10 procent. Moderata pressen får betala ungefär 25 procent och får tillbaka drygt 10 procent. Centerpartipressen slipper betala men får 15 procent av presstödet, medan den socialdemokratiska pressen får betala 10 procent och får igen 50 procent.

Det är inte att undra på, om opinionen i många fall är upprörd över ett sådant förslag. Jag läste helt nyligen en ledare i en tidskrift som heter Fri Köpenskap. Jag skall be att få citera ur den: "Den uppgörelse om annonsskatten och presstödet, som träffats mellan socialdemokraterna och centerpartiet och som i prop. förelagts riksdagen, är utan tvekan den mest osnygga kohandel som förekommit på många år. Sällan har två partier så krasst gynnat sin egen press på andra partiets bekostnad. Inte blir det heller snyggare genom att de två partierna i riksdagen vägrat att låta frågan bli granskad från tryckfrihetsrättslig synpunkt."

Tidningsutgivareföreningen har vid riksdagsbehandlingen fullföljt sin kritik mot annonsskatten och bl. a. i en uppvaktning för skatteutskottet påtalat omfördelningen mellan tidningarna som "ett utomordentligt allvarligt ingrepp i företagets konkurrenssituation". Det intressanta med den här uppvaktningen är, att trots att det framlagda förslaget innebär att vissa tidningar kommer att bli gynnade, så ställer sig samtliga tidningar bakom Tidningsutgivareföreningen i dess uppfattning. Det finns med andra ord mera sinne för fair play hos pressen än hos vissa politiker, och det kan ju vara en tröst i bedrövelsen.

Direktör Bertil Nilsson på Aftonbladet, som ju knappast kan beskyllas för att gå de borgerligas ärenden, hade ett starkt inlägg vid den uppvaktningen. Särskilt hans slutord bör bevaras till eftervärlden: "Det framlagda förslaget kommer helt att motverka sitt syfte – resultatet kommer att bli det rakt motsatta mot vad man tänkt sig – det blir en ökad tidningsdöd bland andrahandstidningarna." Skall det gå så illa att presstödet blir pressdöd?

Men inte bara Tidningsutgivareföreningen är enig. Skatteutskottet har fått skrivelser från Svenska journalistförbundet, Svenska annonsörers riksförbund, Allers journalistklubb, Fackliga tjänstemannaförbundet på Sydsvenska Dagbladet Snällposten, Svenska marknadsförbundet och Internationella handelskammarens svenska nationalkommitté. Alla varnar för följderna av det här förslaget och avstyrker det. Om det här förslaget hade fått gå ut på remiss i vanlig ordning, hade säkerligen remissvaren blivit så förödande att jag vågar tro att propositionen inte hade lagts fram.

Skälen för ett avslag på utskottets hemställan är alltså många. Det enda skälet för en tillstyrkan skulle vara att två politiska partier har gjort en majoritetsöverenskommelse som gynnat dem och deras press på andra partiets bekostnad.

Jag ber, fru talman, med det sagda att få yrka bifall till reservationen 2 i skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr SVANSTRÖM (c):

Fru talman! Det har varit en lång och delvis intensiv och hela tiden intressant debatt med ganska väl tilltagna tillmälen emot bl. a. det parti som jag tillhör. Det var i det sammanhanget ytterst välgörande att höra vår partiledare Hedlund här i debatten. Han talade utan att på något sätt överdriva, som vanligt lågstämt men med en intensitet som klargjorde frågans allvar. Jag skulle vid denna sena timme strängt taget kunna nöja mig med att instämma i de synpunkter som han där framförde.

Det torde dessutom råda stor enighet om att dagspressen alltfört utgör en viktig del av vårt samhällsliv. Den förmedlar ju information via text och annonser från såväl statliga som kommunala myndigheter ut till allmänheten, den redogör för vetenskapliga och tekniska nyheter, berättar om vad som händer i världen, i det egna landet och – så länge vi har några ortstidningar kvar – också i den egna bygden. Föreningslivet som betyder så mycket för oss här i Sverige har i dagspressen ett organ för kontakt och upplysning. Genom ledare, artiklar, uttalanden och insändare kan opinion skapas och myndigheternas åtgärder bli föremål för kritisk granskning.

Allt detta är självklara saker som så ofta sagts, att de ej behöver upprepas, allra minst i slutet av denna långa debatt. Jag vill instämma i de förut anförda synpunkterna i det sammanhanget.

Därför råder det väl egentligen också enighet om att staten bör på olika sätt stödja tidningarna – och särskilt dem som av olika anledningar har det besvärligt ekonomiskt och enligt min mening också dem som, ehuru förstaidningar på sin ort, ändå arbetar under med andratidningar jämförliga förhållanden. Jag är med bland dem som tidigare i motioner till riksdagen, bl. a. vid den riksdag då presstödutredningen begärdes, har önskat statligt stöd till tidningspressen. I denna motion ingick som ett led en statlig informationsannonsering med lika stora annonser i alla Sveriges tidningar. För den stora tidningen skulle en sådan annons naturligtvis vara välkommen, men för den mindre tidningen kunde en sådan annonsering rent av även få en avgörande betydelse för ekonomin. Tyvärr kom dessa förslag ej att då accepteras av utredning och regering. När nu förslag om införande av informationsannonsering föreligger är det klart att jag och mina dåvarande motionärer är glada över detta förslag, som jag nu också varmt vill tillstyrka.

Jag har egentligen begärt ordet för att tala litet grand om en motion, nr 1 277, som herr Dahlgren och jag väckt. Vi har där föreslagit att bestämmelserna om presstödet får en sådan utformning att det är möjligt även för en mindre förstaidning att få del av presstödet. I denna motion lämnas ett par exempel. Ett är från Trelleborg, som har en sexdagars-tidning med en upplaga på ca tiotusen exemplar men där också tre Malmötidningar har lokalredaktioner, vilka ständigt försöker öka sin andel av prenumeranter och annonser i staden.

Det andra exemplet är från Vimmerby, där Vimmerby Tidning - Kinda-Posten också har ca tiotusen exemplar men där tidningar från Linköping, Eksjö och Kalmar med upplagor på ca 60 000, 35 000 och 50 000 exemplar har redaktioner i Vimmerbyområdet och självfallet på olika sätt försöker stärka sin ställning.

Nu har bl. a. herr Ahlmark vid åtskilliga tillfällen under dagens debatt nämnt Kalmar Läns Tidning som ett exempel på en centerpartitidning, som otillbörligt får del av det föreslagna presstödet. I samma län förekommer Vimmerby Tidning – också en centerpartitidning men i detta fall förstатidning i staden Vimmerby – och det är tveksamt huruvida denna tidning kan komma att få del av presstödet. Det är därför som herr Dahlgren och jag har väckt vår motion, där vi understryker önskvärdheten av att man vid bedömningen av denna tidning i enlighet med 7 § i kungörelseutkastet i propositionen skulle ha möjligheter jämväl för tidningar, som formellt är förstатidningar men som har svårigheter motsvarande vad som gäller för andratidningar, att få del av presstödet.

I motionen har vi anfört att den här paragrafen borde förtydligas. En tidning kan inte, anser vi, betraktas som förstатidning om den inom hela sitt spridningsområde har samma svårigheter som en andratidning. Formuleringen borde ha omformats så att det klart framgår att det är möjligt även för en mindre förstатidning att få del av presstödet.

Utskottet har i sin behandling av denna och flera liknande motioner, som jag bedömer det, positivt beaktat vad som berörs. Utskottet anför i sin skrivning att presstödet icke bör betraktas som slutgiltigt utformat genom det framlagda förslaget. Utskottet föreslår att en särskild kommitté tillsätts för att studera effekten av presstödet och följa utvecklingen samt föreslå de förändringar som även på längre sikt resulterar i för pressen lämpliga och ändamålsenliga stödformer.

Utskottet säger vidare att den föreslagna bestämmelsen om möjlighet för dagstidning som ej är andratidning att erhålla bidrag bör tillämpas generöst av styrelsen för Pressens lånefond. Dessutom anför utskottet, som jag nyss sade, att den förordade kommittén bör överväga de aktualiserade frågeställningarna. Jag har nog den uppfattningen att denna utskottets enhälliga skrivning är så pass positiv att vi motionärer har lika stor behållning av att understryka, så som jag här nu har gjort, värdet av detta utskottets uttalande som att rösta för den reservation från folkpartihåll i vilken herr Nelander har anfört vår motion som en av de motioner som ligger till grund för reservationen.

Efter redovisningen av vad som förslås i utskottets betänkande anser jag att vårt motionsledes framförda önskemål om större hänsyn även till mindre förstатidningar skall kunna beaktas av den föreslagna kommittén och även tillämpningen av den föreslagna 7 § i kungörelseutkastet. Jag skall därför nöja mig, fru talman, med att understryka vad som här sålunda har angivits i positiv anda till förmån för jämväl mindre förstатidningar av ortstidningskaraktär och kan därför instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Jag skall inte alls beröra vad som tidigare har förekommit i debatten om konstitutionsutskottets behandling av frågor rörande tryckfriheten. Jag tror att man därvid har gjort sig skyldig till väsentliga överdrifter, och jag tror inte att överdrifter är ägnade att betjäna ett framåtskridande i något sammanhang. Här har vi anledning att lugnt pröva vad den försöksverksamhet kan leda till som kommer att bli resultatet av dagens diskussion.

Sedan är det en annan sak att många anser att finansieringen av

presstödet ej behövt ske genom en särskild annonskatt. Även om jag kan ha förståelse för sådana synpunkter, så anser jag att det modifierade förslag som här föreligger kan accepteras.

Med det anförda, fru talman, ber jag som sagt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Trots att jag kommer nästan sist i den långa talarkön har jag kanske några synpunkter att framföra, som inte tidigare kommit fram i debatten.

Om det föreliggande förslaget till presstöd kan man med en travestering av ett uttalande av en känd statsman säga, att sällan har så många känt så stor olust mot en så tveksam lagstiftning till nytta för så få. Man offrar stora värden för att hjälpa få. Man offrar så att säga hästen för att rädda selen.

Utän att vara expert på vare sig juridik eller skattefrågor känner man motvilja mot denna lagkonstruktion, en motvilja som jag tycker att även centerledaren och juristen Gunnar Hedlund, tillika begåvad med politisk intuition, också borde känna. Det märks också på det särskilda yttrande som två av centerns representanter bifogat skatteutskottets betänkande nr 30, att även dessa hyser betänkligheter mot presstödet konstruktion.

Fru talman! Man kommer inte förbi en mörk misstanke när det gäller konstruktionen av detta presstöd. Om det hade varit huvudsakligen liberala och moderata tidningar som behövt ekonomisk hjälp, hade då herr Palme och herr Hedlund blivit eniga om att socialdemokratiska och centerpartistiska tidningar skulle betala kalaset? Frågan är berättigad, och jag vågar påstå att ingen kan svara ja på den.

Men nu är situationen alltså omvänd. Liberala och moderata tidningar får medverka till att betala – om man tar hänsyn till hela effekten – 20 miljoner kronor i presstöd och socialdemokratiska och centerpartistiska tidningar får ta emot 20 miljoner kronor i presstöd. Nog är det en säregen konstruktion.

Observera, ärade kammarledamöter, att jag säger "medverka till att betala". Skatteutskottets majoritet av socialdemokrater och centerpartister har enhälligt ställt sig bakom följande mening på s. 6 i utskottets betänkande: "Det bör observeras att skatten skall bäras av annonsörerna och att den blir avdragsgill vid inkomsttaxeringen."

Det är tanken bakom denna formulering som fått mig att begära ordet. Annonsörerna skall bära kostnaderna. Vem är det då som annonserar, som står för lejonparten av de pengar som nu skall ersätta de ekonomiska bidrag som socialdemokratiska partiet offrar på sina förlustbringande tidningar? Ingen kan bestrida att den helt övervägande delen av annospengarna kommer från stora bolag, enskilda företagare, stiftelser, köpmän, och direktörer i nöjes- och resebranschen – kort sagt just de källor som socialdemokratiska tidningar ansett grumliga när det gällt ekonomiskt stöd till borgerliga partier för politisk verksamhet.

Kanske vi rent av snart får höra ungsossarnas ledare Bosse Ringholm fråga styrelsen på ASEA:s bolagstämma hur mycket man tänker annonsera för i Dagens Nyheter och vad detta kan tänkas ge i pengar till

socialdemokraterna för politisk propaganda i deras tidningar. Bosse Ringholm har fått ett nytt och intressant fält att forska i.

Hur orena har inte dessa pengar ansetts vara, när de frivilligt och villkorslöst lämnats till borgerliga partier! Blir de renare nu när de genom tvång och specialdestination skall lämnas över för hjälp åt främst socialdemokraterna? Saken blir väl inte heller bättre bara för att borgerliga tidningar skall sköta administrationen och svara för ränteförlusterna. Även centerpartiet får givetvis en skärv på köpet till sina ofta lönsamma veckotidningar till glädje för jordbrukets föreningsrörelse som hitintills fått bära en stor del av centerpressens kostnader genom annonsering. All kritik från främst socialdemokratiska partiet och dess press mot bidrag från näringslivet till politisk verksamhet kommer i framtiden att hårdare drabba regeringen än oppositionen. Kan vi då hoppas på att denna politiska svartkonst nu upphör?

Som bekant möts företagare sällan av någon påtaglig förståelse av skribenter i A-pressen när de nu håller på att knäckas ekonomiskt bl. a. på grund av regeringens ständigt kostnadsfördyrande politik. När enskilda företag måste sträcka vapen inför dessa kostnadsstegringar och en hård konkurrens utsätts de ofta för kritik av just socialdemokratiska tidningar. När dessa i sin tur ställs inför samma problem får löntagarna och nu även näringslivet och den borgerliga pressen bara order att hjälpa till med pengar. Kan det i framtiden bli bättre med förståelsen för de problem som möter dem som skall driva ett företag är dock något vunnit.

Fru talman! När jag till sist beklagar att centerledaren har beslutat sig för att backa upp regeringens förslag till presstödet – låt vara efter att ha krävt smärre ändringar – gör jag det självfallet inte av lust att polemisera eller för att söka strid med herr Hedlund; jag beklagar tvärtom att jag nödgas vara kritisk mot honom. Med de kostnadsstegringar som regeringens politik åsamkat även tidningsföretag är det nödvändigt att göra någonting – det är vi alla överens om. Det naturliga, att ändra politiken, vill inte regeringen. Då återstår bara ekonomisk hjälp i någon form. Men denna hjälp kommer att bli otillräcklig om inte politiken ändras. Den utformning av presstödet som herrar Palme och Hedlund nu har enats om finner jag tyvärr så grotesk att jag för mitt eget samvetes skull inte har kunnat hålla inne med kritiken mot detta förslag, som jag anser vara en plump i protokollet till 1971 års riksdag.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Fru talman! Som publicist har jag försökt lära mig att man skall använda det fria ordet under ansvar; det bör gälla också när man talar från denna talarstol. Jag tyckte nog att herr Ringaby i det avseendet något avvek från vad man kan vänta sig av en riksdagsledamot.

Alla de tre betänkanden som vi behandlar i dag – från konstitutions-, finans- och skatteutskottet – berör förutsättningarna för den fria informationsspridning och opinionsbildning som utgör ett av det demokratiska samhällets främsta kännetecken. Jag hade därför gärna sett att de hade behandlats i ett sammanhang. Med den valda procedurordningen får jag återkomma vid ett senare tillfälle till finansutskottets betänkande.

Jag vill emellertid redan här konstatera att förslaget om samhällsinfor-

mation inte är ett förslag om presstödet utan är att betrakta som en konsekvens av samhällets informationsskyldigheter gentemot medborgarna. Likväl får den föreslagna mediavalsprincipen, att myndigheter skall annonsera i samtliga tidningar, som bieffekt att den i någon mån breddar de ekonomiska förutsättningarna för en allsidigt sammansatt press. Detta överensstämmer ju med 1969 års riksdagsbeslut om presspolitiska åtgärder. Syftet har angivits vara att verka för en fri och mångsidig opinionsbildning och att främja tidningskonsumenternas frihet att välja bland en allsidigt sammansatt press.

Därmed är jag inne på motivet för det förslag till presstödet som har redovisats i konstitutionsutskottets betänkande och bakom vars huvuddrag ändå står tretton av konstitutionsutskottets femton ledamöter.

Som finansministern framhöll i sin proposition redan 1969 var det nedläggningen av och det försämrade resultatet för främst andratidningar som aktualiserade behovet av statligt stöd till dagstidningarna. Jag citerar i det följande herr Sträng: "Utvecklingen på tidningsmarknaden inger berättigad oro för att dagstidningarna inte skall kunna fylla sin funktion som ett viktigt opinionsbildande medel. 1967 års pressutredning har enligt min mening på ett övertygande sätt visat att behovet av statligt stöd föreligger i syfte att säkra en livskraftig press. Ingen av remissinstanserna har heller ifrågasatt detta behov."

Det har inför konstitutionsutskottet av tidningarnas egen branschorganisation vitsordats att de presstödjande åtgärder som riksdagen vidtog med anledning av 1969 års proposition enligt TU:s mening varit av betydande värde för en rad dagstidningar, och detta gäller oberoende av dessa tidningars partikulör, om man ser på exempelvis de ansökningar som har kommit till Pressens lånefond och vad som där har beslutats.

Jag tror också att man kan fastslå att samdistributionsrabatten i stort sett har varit viktig och fyllt sitt syfte. Som herr Möller i Gävle tidigare framhöll har vi, några ledamöter av kammaren, motionerat om vissa reformer när det gäller samdistributionsrabatten, och den motionen har fått en välvillig behandling av konstitutionsutskottet. Jag räknar med att man här mycket snabbt genom statskontoret skall kunna vidta de önskade ändringarna.

Inför konstitutionsutskottet har nu samtidigt vitsordats att 1969 års riksdagsbeslut inte har undanröjt den oro för dagspressens framtid som finansministern redan i 1969 års proposition gjorde sig till tolk för. Jag vill i likhet med konstitutionsutskottets ordförande konstatera att något annat yrkande om positiva, konkreta åtgärder än det i propositionen redovisade förslaget om produktionsbidrag till sådana tidningsföretag som ger ut andratidningar inte framställts under utskottsbehandlingen. Olika TU-uttalanden har här i debatten använts som slagträ mot regeringen – jag skall som tidningsman återkomma till den kritiken – men i fråga om presstödet står klart att TU:s arbetsutskott understrukit tre saker, nämligen:

1. att genom inrättandet av lånefonden och introduktionen av samdistributionsrabatten har statsmakterna klart fastslagit att samhället av en rad skäl har ett medansvar för upprätthållandet av en så rikt varierad press som möjligt,

2. att det mot bakgrunden av det pressekonomiska läget är, som TU säger, tacknämligt att regeringen insett att den ekonomiska situationen för icke så få tidningsföretag blivit starkt försämrad och därför framlagt sina förslag utan dröjsmål – här är alltså tanken på ett uppskov, dvs. den linje som moderaterna företräder, avvisad av TU – och

3. att det framlagda förslaget får accepteras som en provisorisk lösning i avvaktan på senare, mer definitiva stödformer.

KU-majoriteten har alltså i dessa avseenden kunnat gå TU till mötes. Att uppnå fullständig identifikation med en så intressebaserad heterogen organisation som Tidningsutgivareföreningen, det måste man nog vara folktoppartist för att eftersträva. TU:s skrivelser till konstitutions- och skatteutskottet är typiska kompromissprodukter, där man oberoende av politiska utgångspunkter har sökt framhäva några för branschen väsentliga ting.

Till det föreslagna presstödssystemets fördelar hör att det skall verka enligt schematiska, objektiva regler. Tidningsutgivareföreningen har i och för sig rätt i att det vore en fördel att tillämpa automatiskt verkande regler även i sådana gränsfall som 7 § i författningsutkastet i propositionen åsyftar, där man ju behandlar första- och andratidningar som ligger så att säga nos vid nos. Men TU har här inga konkreta förslag.

Till herr Ahlmark vill jag säga att jag har svårt att föreställa mig att folktoppartiets förslag i reservationen 2 skulle kunna vinna anslutning från branschsakskunskapen. Den sammanlagda nettoupplagan för en tidning är inget bra uttryck för tidningens konkurrenssituation. Man kan bara erinra om att ett tillskott av upplaga kan vara beroende av ägarens vilja att upprätthålla en tidning inom ett område trots att detta på grund av låg hushållsspridning medför betydande ekonomiska insatser. Det kan då väl inte vara riktigt, herr Ahlmark, att ett beslut av en andratidnings ägare att bibehålla eller slopa en sådan kulturbana skulle bestämma om en förstetidning skall få presstöd eller inte. Andra kriterier måste väl användas och noga prövas från fall till fall i, som utskottet säger, generös anda.

Herr Ahlmark uppmanade oss att tala ur skägget om vilket alternativ vi hade. Jag framlade de här kritiska synpunkterna på hans förslag redan i utskottet. Därför kan jag inte finna annat än att folktoppartiet här inte har redovisat något konkret förslag att bygga på när det gäller förstetidningsproblemet.

Jag skall också nu framföra några synpunkter såsom ordförande i Socialdemokratiska pressföreningen därför att man i så många sammanhang i pressdebatten och även här i riksdagen har citerat socialdemokratiska tidningar. Vid ett tillfälle deltog jag i en debatt i Publicistklubben, vars ordförande efter mitt inlägg sade: "Jag undrar hur Ole Svensson kommer att kunna sova natten innan han skall besluta om den här annonsskatten." Ja, jag har sovit ganska bra, och jag vill motivera varför.

Det är riktigt att jag har kritiserat sammankopplingen i finansplanen mellan annonsskatt och presstöd. Kritiken har kunnat sammanfattas i två punkter:

Tidningsannonsering skall inte diskrimineras i förhållande till andra reklammedier såsom affischer och film. Jag anser därför fortfarande

att regeringen helst bort vänta med att pröva frågan om införande av en annonsskatt till dess reklamutredningens betänkande förelegat. Olof Palme har på socialdemokratiska partikongressen hävdade att innan socialdemokratien definitivt tar ställning till frågan om reklam i television bör alla handlingar ligga på bordet och argumenten för och emot vara redovisade inför allmänheten. Det fanns starka skäl för samma ståndpunkt i inställningen till annonsskatten. Jag vill betona att risken för diskriminering av dagstidningsannonseringen har blivit mindre genom att procentsatsen sänkts från 10 till 6 procent under behandlingen av frågan här i riksdagen. Genom deklarationen att en allmän reklamskatt snabbt skall införas försvinner dessutom argumentet att man behöver riskera en snedvridning av reklamens fördelning på olika medier.

För det andra menade vi i socialdemokratisk press allvar då vi varnade för att en annonsskatt kunde leda till att koncentrationstendenserna på annonsmarknaden skulle öka. Det är ju ändock ett faktum att höjningen av annonsprisnivån har lett till att vi i Stockholm och Malmö har bara fyra tidningar som konkurrerar och i Göteborg bara tre tidningar som konkurrerar samt att det bara i 17 landsortsstäder finns två tidningar som konkurrerar.

Det råder inget tvivel om att regeringen vid förslaget konstruktion tog intryck av denna kritik. Jag är mycket förvånad över herr Bohmans tidigare kritik här mot regeringen. De skadliga verkningarna för tidningar med svag marknadssituation har väsentligt mildrats genom avdragsreglerna för annonsskatten och det förhållandet att presstödet har gjorts särskilt stort för de nedläggningshotade storstadstidningarna. Totaleffekten av kombinationen av förslagen är att det blir lättare för de i dag svaga tidningarna att överleva – ja, några hade med säkerhet varit döda, om förslaget inte hade kommit.

Sedan är det en annan sak att läget trots presstödet blir kritiskt för många tidningar på grund av den exceptionellt dåliga annonskonjunkturen. Jag tror att debatten aldrig hade blivit så uppskärad som den blivit, om inte månad för månad en successiv lönsamhetsförsämring inträtt för hela pressen.

Jag tror att tidningarnas position hade varit bättre i den här debatten, om man klarare hade erkänt det problem som uppstått genom att de till 60–70 procent lever på annonser. Det är riktigt att man inom branschen under senare år i någon mån – jag betonar: i någon mån – besinnat sig och funnit att man inte i samma utsträckning som tidigare kan höja priserna på annonser och låta prenumerationsnivån vara låg. Det är viktigt för tidningsutgivarna att inse, att då de går till storms mot förslaget om annonsskatt har de ett moraliskt ansvar för att själva vilja medverka till att hindra tidningsdöd genom att tillämpa en prispolitik som gör det möjligt för annonsören att bredda kontakterna även till andratidningarnas läsare, samtidigt som tidningsläsaren får betala ett något högre pris för att säkra sin frihet att välja bland många tidningar.

Det viktigaste som har skett i de senaste månadernas debatt är att man delvis även på borgerligt håll har avlägsnat sig från en alltför ensidig liberal pressideologi. Inte på så sätt att vi inte vill bibehålla tidningarnas karaktär som watch-dog eller samhällsrevisor i det demokratiska samhäl-

let. Med kraft har tidningarna anledning att vända sig mot varje form av samhällelig inblandning i nyhetsförmedling och opinionsbildning. Men då man talar om dagspressens möjligheter att överleva bör man inte glömma betydelsen av hur man lyckas inför allmänheten upprätthålla trovärdigheten hos vår dagspress att företräda en demokratisk och ideell funktion vid sidan om den mera kommersiella företagsverksamheten under den smärtsamma anpassningen till teknik, ekonomi och marknader.

Jag har varit med i många debatter inom och utom pressen om tidningskrisen och har kunnat konstatera en stark förskjutning i tänkesätten till att se mera allvarligt på frågan om behovet av ett aktivt stöd från statsmakterna, speciellt inriktat på andratidningar över huvud taget och tidningar med konkurrenssvårigheter.

Förklaringen måste vara att utvecklingen nu har gått så långt att det snart inte finns någon konkurrens kvar. Den försvenskade upplaga av de norska papperssubventioner som den borgerliga norska regeringen införde utgår inte bara till landsortspress utan även till storstadspress. Orsaken till detta är snabbheten i utvecklingen mot en pressmonopolisering under de fem senaste åren. Ännu 1965 vid beskedet om att Stockholms-Tidningen skulle läggas ner visste vi att det fanns kvar en konkurrens i Stockholm. Det fanns inte bara Dagens Nyheter på morgonen utan också Svenska Dagbladet. Också när den första pressutredningen tillsattes, ungefär då Ny Tid försvann i Göteborg, visste man att även om en socialdemokratisk tidning i rikets andra stad lades ner fanns ändå Göteborgs-Posten och Handelstidningen. Den utveckling inom branschen som vi nu ser framför oss innebär risker för att det i Stockholm, Göteborg och Malmö bara kommer att finnas kvar en morgontidning.

Allan Hernelius' efterträdare på chefredaktörposten i Svenska Dagbladet, Sven Gerentz, har i en artikel på ett utmärkt sätt angivit problematiken i den fråga vi i dag behandlar, då han skrivit följande: "Det system för nyhetsförmedling och opinionsbildning i landet som ur strikt ekonomisk synpunkt skulle vara det effektivaste skulle samtidigt sannolikt innebära en så ytterligare hård koncentrerings av tidningsutgivningen att konsekvenserna från demokratins synpunkt skulle bli äventyrliga. Det motsatsförhållande som här föreligger och de faror som den pressekonomiska utvecklingen redan har visat bör bli föremål för ytterligare belysning och debatt. Ett huvudspörsmål blir att söka definiera den ram inom vilken tidningsföretagen fritt och effektivt skall få konkurrera utan att följderna blir flera lokala och regionala faktiska pressmonopol." Så långt Svenska Dagbladets chefredaktör Sven Gerentz.

Jag har med förvåning här lagt märke till att folkpartiets talare har gjort detta till en debatt om juridiska avvägningar i stället för att starkare diskutera behovet av åtgärder för en verklig och reell tryck- och yttrandefrihet. De uttalanden som här gjorts mot förslagens förenlighet med tryckfrihetsförordningen lämnar mig helt förbryllad. Jag har här i min hand ett uttalande som gjorts av hovrättspresident Björn Kjellin, som verkligen kan yttra sig om vad grundlagsfäderna menade, eftersom han först var sekreterare i tryckfrihetskommittén, därefter var med och skrev propositionen i departementet, för att slutligen vara föredragande i konstitutionsutskottet. Han diskuterar om den paragraf som här har varit

föremål för debatt, alltså det stadgande i tryckfrihetsförordningen i vilket det står att det inte är tillåtet för myndighet och annat allmänt organ att hindra tryckning och utgivning av skrift eller dess spridning genom någon åtgärd som inte har stöd i lag.

På särskild fråga om tolkningen av detta stadgande svarade Kjellin följande: "Men det viktiga att komma ihåg i det här sammanhanget är ju det att hela det här stadgandet är upphängt på att det skall vara fråga om åtgärder på grund av tryckt skrifts innehåll. Det är det som är det otillåtna. Här kommer alltså syftet i förgrunden."

Kjellin fick sedan denna fråga av radioreportern: "Och vad ni tänkte på när ni arbetade då med förarbetena och sedan med lagen det var väl åtgärder riktade just mot, ska vi säga, enskilda publikationer på grund av deras innehåll, inte mot grupper av publikationer av så omfattande karaktär som t. ex. hela dagspressen eller hela populärpressen?"

Kjellin svarade: "Nej, det ligger ju i sakens natur att detta helt allmänna stadgande det byggde på en åskådningsundervisning från diktaturregimer där man hade använt olika metoder för att klämma åt motståndarens rätt att yttra sig."

Det är hårda anklagelser mot regeringen som här framförs då man påstår att den skulle likt diktaturregimer vilja hindra den fria debatten. Presstödet är uppbyggt på objektiva kriterier och inriktat på de s. k. andratidningarna. Syftet är att neutralisera dessa tidningars underläge i konkurrensen med förstetidningarna i sådan utsträckning att de kan fortleva. Presstödet tar ingen hänsyn till tidningarnas politiska inriktning. Svenska Dagbladet och Handelstidningen får stöd lika väl som Skånska Dagbladet och Arbetet.

Annonsskatten är också uppbyggd på objektiva kriterier. Det finns i förslaget avdragsregler som skonar tidningar med begränsade annonsintäkter, och skattesatsen är olika för dagstidningar och veckotidningar. Men tidningarnas politiska inriktning är helt ovidkommande. Arbetet och Skånska Dagbladet får betala annonsskatt lika väl som Svenska Dagbladet och Handelstidningen. Vi har inte en så dålig tryckfrihetsförordning att den förbjuder ingripanden för att vidga en allsidig debatt i det svenska samhället, och därför kan de här förslagen genomföras i full överensstämmelse med tryckfrihetsförordningen och egentligen helt i enlighet med dess anda.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag blev litet förvånad när jag lyssnade till herr Svensson i Eskilstuna. Jag vet inte om han hörde det försök till en analys av de tryckfrihetsrättsliga aspekterna som jag gjorde strax före middagspausen, då jag bl. a. strök under att ordet "hinder" i tryckfrihetsförordningen bara var relevant om hindret riktade in sig på tryckt skrift på grund av innehållet. Det är jag alltså väl medveten om. Jag sade också att man i de kommentarer som gjorts till ordet "hindra" pekat på att också åtgärder, t. ex. en skatt, som försvårar utgivningen av en tryckt skrift, kan anses som ett hinder. Det är alltså åtgärder som försvårar utgivningen av tryckta skrifter och som vidtas på grund av dessa skrifters innehåll som är grundlagstridiga. Det sade jag i mitt inlägg.

Den fråga som är aktuell med anledning av herr Svenssons inlägg är alltså om den politiska inriktningen är alldeles ointressant. Om det nu är så att liberala och moderata tidningar får betala den överväldigande delen av annonsskatten och får en mycket liten del av presstödet, medan förhållandet för den socialdemokratiska pressen är det motsatta – mer än 50 procent av stödet går till de socialdemokratiska tidningarna – kan man då, för att återigen citera den f. d. regeringsledamot som har citerats av olika talare, utesluta att detta faktum av förslagsställarna har betraktats som en fördel med förslaget, även om det inte har varit huvudsyftet? Det är nämligen tillräckligt att den möjligheten föreligger för att förslaget skall anses grundlagstridigt.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag har fattat herr Molin rätt. Det är alldeles riktigt att också han uttalade att det skall vara fråga om åtgärder på grund av tryckt skrifts innehåll. Det nya i debatten var att jag återopade ett uttalande av herr Kjellin, fällt den 19 maj i P 1. Han sade då att han inte kunde finna att det som nu skett inte skulle överensstämma med tryckfrihetsförordningen. Han säger att det här rör sig om "långtifrån de verkligt otillbörliga saker som man tänkte på när grundlagen kom till." Sedan tillägger han: "Men en annan sak är ju naturligtvis alltid – – detta att det är viktigt att man är försiktig, därför att det är alltid så att (man) skapar en modell till åtgärder och den kan missbrukas eventuellt i en framtid."

Jag finner att vi genom redovisningen av dessa uttalanden i konstitutionsutskottets betänkande också har uppmärksammat problemet, liksom skedde i det pressutredningens betänkande som föregick 1969 års proposition. Finansministern har också här sagt att denna fråga noga granskats av kanslihusets jurister.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Min särdeles gode vän och kollega Olle Svensson i Eskilstuna har nyss efter högt föredöme av finansministern meddelat kammaren, att han sover gott om natten – i varje fall att han sov gott den senaste natten, natten till i dag. Jag utgår ifrån att det var chefredaktören för tidningen Folket i Eskilstuna, Olle Svensson, som sov gott, och inte riksdagsmannen Olle Svensson från Eskilstuna – det är lättare att förstå i så fall.

Fru talman! År 1950 utkom i Sverige sammanlagt 240 tidningar av dagspresskaraktär. Av dem var 79 vad vi på den tiden kallade för högertidningar, 64 var liberala, 19 företrädde dåvarande bondeförbundet och 36 var socialdemokratiska.

Mina siffror kommer från Tidningsstatistik AB, som aldrig kommit på idén att räkna centerpartiets veckotidningar som tidningar av dagspresskaraktär, utan de avser tidningar som utkommer minst två gånger i veckan.

År 1970 – 20 år senare – hade det sammanlagda antalet tidningar av dagspresskaraktär minskat till 149, varav 43 moderata tidningar, 44 folkpartitidningar, 13 företrädande centerpartiet och 24 socialdemokratiska.

Tisdagen den
25 maj 1971

*Presstöd och
annonsskatt*

Med en enkel subtraktion får man fram att det under de 20 åren hade försvunnit 36 höger-moderata tidningar, 20 folkpartitidningar, 6 bondeförbunds-centertidningar och 12 socialdemokratiska.

Mätt i andelen av den totala dagspressupplagan, som 1950 var omkring 3,5 miljoner per utgivningsdag och 1970 omkring 4,5 miljoner, hade den förändringen inträffat att den moderata pressen minskat sin andel från 22,3 till 17,8 procent, den socialdemokratiska pressen hade ökat sin andel från 17,6 till 21 procent. De två grupperna hade alltså i praktiskt taget bytt plats i statistiken. Den liberala pressen hade i huvudsak behållit sin ställning oförändrad – 48,8 procent år 1950 mot 48,4 procent år 1970. Centerpartipressen hade fått vidkännas en viss minskning – från 4,3 till 3,0 procent av den totala upplagan.

Under perioden 1948 till 1964 satsades väldigt mycket pengar på att hålla liv i icke lönsamma dagstidningar. Det satsades genom dåvarande Högerförlagens stiftelse 10,5 miljoner – allt enligt uppgifter i "Dagstidningarnas ekonomiska villkor – betänkande av pressutredningen" 1965. 10,5 miljoner satsades alltså på att hålla liv i icke lönsamma högertidningar. Nästan lika mycket, drygt 10 miljoner, satsades på att hålla liv i icke lönsamma folkpartitidningar. Det satsades 81 miljoner på att hålla liv i icke lönsamma socialdemokratiska tidningar.

1962 var det första år då det icke utgick något ekonomiskt stöd till icke lönsamma högertidningar. 1965 var det första år då det utgick något ekonomiskt stöd till icke lönsamma folkpartitidningar. 1963 tillsattes den första pressutredningen. 1965 avgav den sitt betänkande.

Jag har mycket svårt att inte se ett orsakssammanhang i dessa uppgifter, som alltså är hämtade ur en offentlig utredning och ur TS-boken, den tidningsstatistiska uppslagsbok som utkommer varje år. Jag har mycket svårt att inte se ett sådant orsakssammanhang.

Under tiden närmast efter andra världskriget var det en allmän uppfattning att dagstidningar betydde mer än kanske något annat för den politiska opinionsbildningen. Partierna och partierna närtstående kretsar drog slutsatserna därav och satsade efter förmåga pengar på dagspressen. Förmågan var alltså 10 miljoner kronor på högerpressen, 10 miljoner kronor på folkpartipressen och 81 miljoner kronor på den socialdemokratiska pressen. I den sista siffran är då inte inräknat vad Landsorganisationen direkt satsade på äventyret Stockholms-Tidningen och den vinstgivande affären Aftonbladet.

1962, 1963, 1964 och 1965 nedlades de sista förlustbringande höger- och folkpartitidningarna. Därefter finns inga sådana. Man fick satsa 10 miljoner kronor på 15 år. Det hade inte räckt, och mer orkade man inte med. Man fick ge upp. De sista icke lönsamma tidningarna nedlades. Socialdemokratin och Landsorganisationen hade kraft att fortsätta 1963, 1964 och 1965. 1966 fick vi partistödet, vilket enligt offentliga uppgifter av socialdemokratiska partiets partisekreterare för den socialdemokratiska delen huvudsakligen har använts, i varje fall under de första åren, till understöd åt dagspressen.

Nu är vi framme vid 1971. I dag behövs uppenbarligen partistödet för andra ändamål. Nu får inte skattebetalarna i hittills vanlig mening utan de mer lönsamma konkurrenterna av annan politisk färg ta över uppgiften

att stödja partipressen.

Det har gjorts en rad antydningar, en del inte särskilt svårgenomskådliga, under dagens debatt, som har varit en på många sätt beklämmande debatt. Jag tror inte att det är nödvändigt att göra antydningar eller nöja sig med antydningar. Här har gjorts ett stort nummer – senast har min vän Olle Svensson gjort det – av att det föreslagna presstödet kombinerat med den föreslagna annonsskatten inte kan stå i strid med tryckfrihetsförordningens anda, eftersom det inte tar någon hänsyn till de stödda respektive belastade tidningarnas innehåll.

Det är riktigt att tryckfrihetsförordningen menar detta och att det är först när man med hänsyn till en tidnings innehåll diskriminerar den på något sätt som fallet blir äventyrligt från tryckfrihetsrättslig synpunkt. De siffror jag har anfört gör det väldigt svårt att tro att det inte har funnits en hänsyn till innehållet bakom det förslag vi i dag har att behandla.

Om man skall se riktigt mörkt på denna sak är det alltså så att man – de maktägande, dvs. socialdemokratin – avvaktar den tidpunkt då den sista förlustbringande moderata eller liberala tidningen är nedlagd och då de återstående förlustbringande tidningarna uteslutande är av socialdemokratisk eller centerpolitisk färg. Då är det samhällets tur att stiga in med ett stöd, men ett stöd som samhället inte ens åtar sig att betala självt utan som man finansierar genom att lägga en särskild börda på de överlevande tidningarna av annan politisk färg, de som inte bara har överlevt utan kanske t. o. m. lyckats hävda sig som lönsamma och bra företag.

Sedan ger man för all del stödet även till en del företag som också är lönsamma och riktigt bra företag. Det finns ett antal tidningar som har upphöjts till rang och värdighet av allmänna nyhetstidningar av dagspresskaraktär, utkommande en gång i veckan och huvudsakligen av centerpartistisk färg, som skall få 200 000 kronor vardera. Jag tror inte att jag avslöjar någon hemlighet om jag säger att de flesta av de tidningarna är ganska hyggliga affärer redan i dag – de lämnar t. o. m. vinst i bokslutet – men de skall få 200 000 kronor i alla fall.

Det är mycket svårt att föreställa sig att det inte finns en politisk tanke bakom detta. Vi har under efterkrigstiden genomlevt en lång period av den för alla välkända tidningsdöden. Så länge den döden huvudsakligen drabbade tidningar av moderat eller liberal färg fick den härja fritt, men så fort den har gjort sitt verk och dödat den sista icke lönsamma tidningen av denna politiska färg, då är det dags att stiga in med pressutredningar, partistöd och i sista omgången ett selektivt presstöd.

Jag är övertygad om att de som skrev våra tryckfrihetsförordningar, både 1810–1812 och 1949, inte tänkte sig att det skulle vara möjligt att med en sådan motivering kringgå tryckfrihetsförordningens stadgande om förbud mot att lägga hinder för utgivning av tidningar och tidskrifter med hänsyn till deras innehåll, men det är det som har skett i dag.

Fru talman! Inte sedan frihetstiden har svenska riksdagspartier kommit så nära gränsen till den rena korruptionen som riksdagens två största partier gör i dag.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag är förvånad över att herr Carlshamre inte använde sitt inlägg till att formulera kriterier för hur man skulle fördela presstödet så att man kunde främja en allsidig press, in heller ägnade sitt anförande åt en diskussion av de allmänna kriterier som anges av finansministern, utan nöjde sig med antydningar om korruption.

En sak förvånar mig ännu mer, nämligen att herr Carlshamre tillät sig ironisera över de ekonomiska insatser som den fackliga rörelsen i Sverige gjort för att främja en allsidig debatt i den här landet. Jag måste säga att det tillhör några av de största insatser för demokratin som har gjorts att Landsorganisationen, i positiv värdering av den idédebatt och kulturdebatt, som förs i pressen, satsade pengar på dessa tidningar i många år utan att på något sätt begära hjälp från staten. Om moderata samlingspartiet och de som står bakom detta hade visat samma intresse för det fria ordet och gjort samma enastående insatser för att verka för en fri och allsidig debatt i det svenska samhället, hade det i dag kanske inte funnits så många platser i Sverige där det inte finns en moderat tidning.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag trodde att jag gjorde alldeles klart vad jag menade. Jag gjorde ingen antydning om korruption, herr Svensson i Eskilstuna. Jag framställde en öppen anklagelse för att två av riksdagens partier i egenlystans intresse har lagt fram och driver igenom ett förslag. Det är inte en antydning. Det är en öppen anklagelse.

Däremot vill jag inte ett ögonblick ironisera över den insats som arbetarrörelsen under en lång följd av år har gjort för att hålla liv i icke lönsamma tidningar. Jag har bara konstaterat att när det gällde högerpressen och den liberala pressen räckte inte viljan men förmågan till 10 miljoner kronor till vardera. Men när det gäller den s. k. A-pressen räckte förmågan till 81 miljoner kronor under samma tid. Det finns ingenting av ironi i detta.

Jag har inte lagt fram något förslag om hur man borde utforma ett presstöd. Många har talat om det tidigare i dag. Det finns — låt oss här använda det ordet — antytt i en partimotion från moderata samlingspartiet. Olle Svensson och jag, som båda är en sorts tidningsmän, vet att det finns andra vägar än de här föreslagna. Vi har att närmast behandla på föredragningslistan ett förslag om förbättrad offentlig information. Det är ett ganska futtigt förslag, sedan staten i årtionden åkt snålskjuts på det som man med viss rätt kunnat räkna med som pressens nyhetsintresse. Ett enda exempel som inte är nämnt i dag: Varje biografägare, varje teaterdirektör får till annonspris kungöra sina program; det halvstatliga Sveriges Radio får varje dag sitt program gratis kungjort i alla Sveriges tidningar. Det finns många fler exempel.

Om staten hederligt hade gjort rätt för sig under gångna årtionden, hade läget i dag varit ett annat. Och kom inte och säg att om staten skulle annonsera t. o. m. efter samma grunder som kommersiell annonsering sker skulle det vara ett ytterligare stöd till de redan rika tidningarna. Det är inte sant. Varje annonskrona som tillföres en andratidning med liten annonsmängd är flera gånger mera värd än samma krona tillförd en stor

tidning med stor annonsmängd. I extremfallet kan man säga att omsättningsökningen är nettovinst för den lilla tidningen med liten annonsmängd och kan bli en förlust och i normala, lyckliga fall en 8–10-procentig omsättningsvinst för den stora tidningen med stor annonsmängd. Det skulle bli ett selektivt stöd men utan diskriminerande inslag, herr Svensson.

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Herr Svensson i Eskilstuna har talat rätt länge och ingående om de problem vi i dag har att debattera. Jag skulle gärna i anslutning till hans inlägg vilja citera vad hans egen tidning Folket i en artikel av den 6 april i år skrev under rubriken "Kritik mot annonsskatten":

"Vi håller med TU om att sammankopplingen mellan annonsskatt och presstödjande åtgärder samt än mer den beslutade vidgade samhällsinformationen är både orimlig och olycklig. Det fanns skäl till selektiva åtgärder till förmån för andrahandstidningar utan att för den skull pengarna skulle tas från en annonsskatt med åtminstone i nuvarande läge klart negativa verkningar för branschen i stort. Det hade som FOLKET påpekat varit fullt motiverat att invänta reklamutredningens förslag, innan några åtgärder vidtagits på reklamskattens område. Som det nu är blir effekterna av förslagen diskriminerande."

Jag tycker att det kan vara intressant att konstatera vad denna tidning har skrivit i anslutning till vad dess chefredaktör i dag har uttalat.

Men, fru talman, det var egentligen ett annat förhållande som föranledde mig att begära ordet, nämligen hur annonsskatten också drabbar det totala svenska näringslivet. Det är något ganska underligt att regeringens alla förslag nästan alltid tycks innebära nya pålagor för näringslivet. Så är det också med det lagförslag som nu behandlas och som i vardagslag kallas för "annonsskatt" men som för den i första hand berörda branschen – nämligen pressen – är en fråga om en tvångsvis genomförd omfördelning av inkomsterna. Det presstöd som så väl behövs för att bevara en fri och demokratisk press – det har talats mycket om det i dag, och det är riktigt – borde ha en generell karaktär, konkurrensneutral mellan de olika företagen inom branschen, och inte utformas som en försämring av vissa företags konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter.

Men det är inte bara tidningarna som drabbas. Det blir i första hand det enskilda näringslivet som belastas med en straffbeskattning på sin marknadsföring. Inte minst när det gäller att introducera nya produkter vet vi att marknadsföringen är nödvändig. Den är också nödvändig för att allmänheten – köparna – skall kunna dra nytta av dessa nya produkter. Jag vågar påstå att reklamen är ett viktigt konkurrensmedel som ingen företagare i dag kan undvara, speciellt inte i det hårdnande konkurrens-klimat som vi alla i dag upplever. Antingen måste de olika företagen skära ned sina annonskostnader – och därmed också försämma förhållandena för den press som måste stödjas – eller också får de kalkylera med högre priser på sina produkter. Inom de flesta branscherna är också vinstmarginalerna i dag synnerligen knappa, och det finns inte så värst mycket att

hämta till ett presstöd. Även icke producerande branscher har behov av reklam — jag tänker i detta sammanhang exempelvis på turistnäringen, som man talar så mycket om och som alla tror kommer att betyda alltmer för det här landet. I vissa industriellt förhållandevis svaga områden, som t. ex. Norrland och Gotland, utgör turistnäringen, det har vitsordats i många sammanhang, en ganska väsentlig inkomstkälla för befolkningen. Men turistindustrin måste annonsera om vad den har att erbjuda — det behöver den sannerligen göra i den hårdnande konkurrensen och inte minst för att tävla med alla utlandsresor. Redan hårt trängda branscher skall alltså bidra till att finansiera stödet åt en annan hårt trängd bransch — det är kontentan av förslagen.

Finansminister Sträng är, tycker jag, en mycket robust människa och passar illa i den romantiska rollen som Robin Hood, som tog från de rika och gav åt de fattiga. Herr Sträng tar i själva verket inte alls från de rika — om man nu vill använda den benämningen på de större tidningarna — utan från alla de företagare som måste annonsera sina produkter eller tjänster. Och inte heller ger herr Sträng åt de fattiga, eftersom det är mycket ovisst om den totala annonseringen i landet kommer att öka med lika många procent som herr Sträng vill ta ut i annonsskatt. Det är ju för övrigt allmänt omvittnat från pressens folk att en höjning av annonspriserna — vare sig den orsakas av skattehöjningar eller annat — alltid tycks medföra en koncentration av annonseringen till de större tidningarna på de mindres bekostnad. Det har sagts här i dag av folk som är insatta i problemet, och jag tror att det är ett riktigt konstaterande. Då är det fara värt att en onödig höjning av annonspriserna — och som en sådan betraktar jag denna skatt — kommer att leda till att de mindre tidningsföretagen får det ännu svårare att få annonser, och det var väl, herr finansminister, inte det som var meningen med det hela.

Finansminister Strängs annonsskatt och presstöd är, tycker jag, en märklig företeelse. Enligt uppgift lär det bara finnas något enda industriland som beskattar annonser. I vissa u-länder är däremot annonsskatt någonting rätt så vanligt. Men jag hoppas verkligen att inte finansministern med sitt förslag om annonsskatt menar att han börjar betrakta Sverige som ett u-land, för det vore ju högst beklagligt. Det är också anmärkningsvärt, anser jag, att herr Sträng inte har gjort någon utredning om verkningarna av den här annonsskatten. Han nöjer sig med att — med en viss förkärlek tycks det — belasta och ta ifrån det näringsliv vars framgång i alla fall är en nödvändighet för hela vårt välstånd.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag på propositionen 28 och bifall till reservationen 2 i skatteutskottets betänkande nr 30.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hovhammar att jag är glad över att ha en sådan trogen läsare i Småland av tidningen Folket. Men jag skulle också vara glad, om han lyssnade på mig, då jag talar i debatterna

här. Jag upprepade ungefär samma sak i mitt anförande såsom kritik, men jag tillfogade att den kritiken efter de ändringar som gjordes från det i finansplanen tillkännagivna förslaget till propositionsskrivningen mildrade min kritik och gjorde att jag kan acceptera det här förslaget.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Finansministern har i ett par repliker i dag på eftermiddagen försökt förneka att han tidigare talat om att "klämma åt" de största tidningarna med annonsskatten.

Får jag därför till slut till kammarens protokoll läsa in vad herr Sträng sade, när han i TV intervjuades om årets statsverksproposition. Citatet är taget ur Pressens Tidning nr 2 1971.

Gunnar Sträng: "Man kanske skulle kunna säga så här. Avsikten är ju att klämma åt den allra största tidningen, de allra största tidningarna, som skulle ha en viss möjlighet att bära den där klämman men att hjälpa de små och mindre som inte har möjlighet att leva vidare i samhället."

Herr Sträng har alltså talat om att "klämma åt" vissa tidningar, ett uttalande som han i debatten tidigare i dag inte ville kännas vid.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag avlyssnade med stort intresse det här citatet. Det gav faktiskt någon annan nyans än vad herr Ahlmark ville göra gällande i inläggen under förmiddagen, då herr Ahlmark brutalt uttryckte det på det sättet att finansministern talade om att "klippa till" och "klämma åt" och hänvisade till inlägg som jag hade gjort här i kammaren, som han sedermera reducerade till ett inlägg i Sveriges Radio. Även med det här sista refererandet av det hela ger inlägget ett annat intryck än vad herr Ahlmark ville göra gällande.

Men, herr talman, vad jag egentligen hade anledning att begära ordet för var för att ge herr Hovhammar en upplysning. Det är sju stater i Amerika som i dag tillämpar en annonsskatt, och fr. o. m. i år sker det även i New York City, där man har beslutat att införa en 6-procentig annonsskatt som skall ge 300 miljoner kronor.

Jag hade ett behov att lämna den kompletterande upplysningen eftersom herr Hovhammar trodde att man möjligen i någon underutvecklad nation skulle kunna hitta på något liknande.

Överläggningen var härmed slutad.

Konstitutionsutskottets betänkande nr 32

(stöd till dagspressen)

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Hernelius och Werner i Malmö i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Hernelius och Werner i Malmö i motsvarande del.

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Presstöd och
annonsskatt*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 272
Nej - 39
Avstår - 4

Punkterna 2-4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Nelander och Ahlmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ahlmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkterna 2-4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Nelander och Ahlmark.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ahlmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 53
Avstår - 34

Fru Sundberg (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Punkterna 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Skatteutskottets betänkande nr 30 (annonsskatt)

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av fru Nettelbrandt och herr Larsson i Umeå samt 3:o) reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Söderström, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru andre vice talmannen Nettelbrandt begärde votering,

129

upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 antar reservationen nr 1 av fru Nettelbrandt och herr Larsson i Umeå röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Magnusson i Borås och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 53
Nej — 45
Avstår — 217

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Nettelbrandt och herr Larsson i Umeå.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru andre vice talmannen Nettelbrandt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 225
Nej — 51
Avstår — 40

§ 2 Förbättrad samhällsinformation

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 23 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1971:56 angående förbättrad samhällsinformation jämte motioner.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag upplever det som mycket positivt att finansutskottet i sitt betänkande ser samhällsinformationen som en kommunikation mellan myndigheter — statliga och kommunala — och medborgarna, inte ensidigt i riktning uppifrån och nedåt utan också i den andra riktningen:

nedifrån uppåt. Det är viktigt att utskottet uttalar att samhällsinformation behövs för att möjliggöra för medborgarna att hävda sina idéer och intressen i den demokratiska processen och därmed påverka samhällsutvecklingen.

Mot den bakgrunden välkomnar jag att ett enhälligt utskott godkänt de i propositionen förordade riktlinjerna för dagspressannonsering. Samhälleliga organ kan inte som informationsutredningen framhållit uteslutande bygga på erfarenheter från näringslivets kontaktverksamhet.

För samhällsinformationens del är det inte acceptabelt om den nuvarande till kvantitativa data begränsade mediastatistiken leder till snedvridningar i valet av mediakanaler och därmed till diskriminering av vissa konsumenter och konsumentgrupper i fråga om information.

Från den utgångspunkten är det betydelsefullt att i utskottets betänkande slås fast att i den mån dagspressannonsering kommer i fråga bör, som anföres i propositionen, annonsering ske i samtliga dagstidningar. För att denna princip skall få ett verkligt innehåll är det dock viktigt att finansministerns förslag att varje annons i princip skall vara av samma format i samtliga dagstidningar förverkligas.

Med tanke på att det överlätes till den föreslagna nämnden att här göra en avvägning skulle jag uppskatta om utskottets företrädare ville precisera vad som menas med skrivningen att huvudregeln inte skall tolkas bokstavligt. Innebär detta att man skulle formatdifferentiera annonserna inom vad som skulle kunna kallas gruppen vanliga dagstidningar, kan resultatet lätt bli en diskriminering av vissa tidningar på tämligen godtyckliga grunder, eftersom beslutsunderlaget för en sådan differentiering efter exempelvis observationsvärdet av annonsen är mycket bristfälligt.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna har önskat en precisering av innebörden av några formuleringar i finansutskottets betänkande, där vi något diskuterat den situation som uppstår när dagspressannonsering i samtliga dagstidningar kommer i fråga.

Vi säger där att principen att varje annons bör vara av samma format i samtliga dagstidningar inte bör tolkas bokstavligt. Annonsens storlek bör stå i rimlig proportion till tidningsformat och observationsvärde. Vi säger också att det bör ankomma på den föreslagna nämnden att här söka sig fram till en rimlig avvägning.

Det är bra att denna fråga har tagits upp, ty det är en viktig fråga. Eftersom saken inte har berörts särskilt utförligt i propositionen önskade vi i utskottet säga att vi inte ville se alldeles horribla effekter av ett sådant här stadgande. Dagstidningar är redan i dag ett vidsträckt begrepp, och ingen vet hur de kommer att utvecklas framöver och vilken sorts blad som kan bli dagstidningar.

Jag vill alltså säga till herr Svensson i Eskilstuna att i fråga om gruppen vanliga dagstidningar som vi i allmänhet avser när vi talar om dagspress – tidningar med in- och utländska nyheter, politisk åsiktsbildning och varierande stock av annonser – existerar inte problemet. För dem bör principen tillämpas strikt oberoende av upplagestorlek, utgivningsort och

spridningsområdets storlek. Problemet uppkommer när det gäller de mer speciella dagstidningar som nu finns eller som kan uppstå. Där får man, har vi sagt, söka sig fram till en lämplig avvägning. I fråga om tidningar med likvärdiga budskap och samma syfte bör enligt vår mening principen tolkas strikt.

Jag tror sålunda att jag kan lugna herr Svensson i Eskilstuna och de andra tidningsmän i kammaren som eventuellt har läst in någonting annat i utskottets betänkande.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag är fullt nöjd med den deklarationen från utskottets företrädare. Jag tror att det är viktigt att vi kommer fram till att samhällsinformationen måste prioritera dem som gör köpmotstånd – de som av olika orsaker har varit obenägna att ta till vara sina medborgerliga rättigheter eller fullgöra sina skyldigheter mot samhället. Med ett sådant synsätt får landsortspressen en betydligt viktigare roll som kanal för myndigheternas annonsering. Den mindre lokalpresen är ofta en säkrare väg till de svårtillgängliga medborgargrupperna än storstadsdrakar, och man får inte låta sig bedras av ofta missbrukade kontaktkostnadsbegrepp som ger en skev uppfattning om lönsamheten av lokalpressannonsering.

Jag är som sagt fullt nöjd med herr Ekströms svar på min fråga.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 18 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dels fortsatt giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m. dels ändring i samma lag, m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:103 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 19 mars 1971 föreslagit riksdagen att

1. antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om dels fortsatt giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m. dels ändring i samma lag,

2. godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts i fråga om särskild hyreskontroll enligt räntelånekungörelsen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att hyresregleringslagens giltighetstid förlängs till utgången av år 1974 och att lagen ändras i vissa hänseenden.

Bostadslägenheter som har färdigställt under åren 1958–1968 samt alla lokaler undantas enligt förslaget från hyresregleringen.

Med hänsyn till de olägenheter som i längden har visat sig vara förenade med systemet med generella hyreshöjningar på grund av ökade omkostnader för fastighetsförvaltning föreslås att bestämmelserna härom upphävs. I stället föreslås att ökade omkostnader – i likhet med vad som nu gäller beträffande förbättringsarbete – skall kunna utgöra grund för höjning av lägenhets bashyra. Härigenom skapas större möjligheter att beakta den enskilda fastighetens särskilda förhållanden.

En särskild spärregel föreslås, enligt vilken höjning inte får ske så, att hyran kommer att överstiga vad som med hänsyn till hyresläget för jämförliga lägenheter i orten och övriga omständigheter är skäligt.

Garantierna mot oskäligen hyreshöjningar består således av två hyres-spärrar. Den ena motsvarar hyreslagens bruksvärderegeln. Den andra motsvaras av hyresregleringslagens nuvarande regel, att hyreshöjningar inte får tas ut utöver vad som föranleds av ökade förvaltningskostnader.

I syfte att förenkla förfarandet och möjliggöra den mera individuella prövningen föreslås en ny ordning för fastställelse eller ändring av bashyra. Bashyra skall enligt förslaget kunna fastställas eller ändras genom överenskommelse mellan å ena sidan hyresvärd eller fastighets-ägareförening och å andra sidan hyresgästförening. Motsvarande prövning skall som hittills kunna ske av hyresnämnd. Hyresnämnden skall dock i regel inte få ta upp ansökan av hyresvärd till prövning utan att förhandling med hyresgästorganisation har ägt rum. Om hyresvärd eller hyresgäst är missnöjd med överenskommelse som organisation har träffat har han rätt att få överenskommelsen prövad av hyresnämnden.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1972. Den nya ordningen för fastställelse eller ändring av bashyra skall emellertid kunna tillämpas redan dessförinnan.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1971:1459 av herr Andersson i Knäred m. fl., vari hemställt att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 103 beslutade

1. att hyresregleringen avvecklades samtidigt för lokaler och bostäder,
2. att hyreslagen ändrades så att lokalhyresgästerna gavs ett lika starkt direkt besittningsskydd som det som gällde för bostadshyresgäster,

1971:1460 av herr Bohman m. fl., vari hemställt att riksdagen med avslag å propositionen nr 103 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t till innevarande års höstriksdag framlade nytt förslag om ändringar i hyreslagstiftningen i enlighet med statens hyresråds förslag och vad i motionen anförts,

1971:1461 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari föreslagits

1. att riksdagen skulle bifalla förslaget i propositionen 1971:103 om förlängd giltighet av lagen (1942:429) om hyresreglering m. m., dock

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

med följande ändringar jämfört med propositionen:

- a. att 3 § skulle erhålla i motionen angiven lydelse,
  - b. att i tillämpningsföreskrifterna angavs att denna ändring såvitt avsåg 3 § första stycket skulle träda i kraft den 1 juli 1971 samt gälla alla lägenheter i hus som omfattades av hyresregleringen och där hyran då inte var fastställd,
  - c. att förslaget i propositionen om att 7 och 8 a §§ skulle upphöra att gälla avsågs och att sagda paragrafer bibehölls oförändrade,
  - d. att förslaget i propositionen om ändring i 26 § innebärande undantag från hyresreglering av bostadslägenheter som färdigställdes under åren 1958–1968 skulle avslås så att sagda paragraf bibehölls oförändrad,
2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle ge till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av att förslag snarast utarbetades och förelades riksdagen om annan lydelse av 48 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom (hyreslagen) i enlighet med vad som anförts i denna motion,

1971:1462 av herr Lindkvist m. fl., vari hemställdes att riksdagen skulle antaga propositionen 1971:103 med den ändring i fråga om hyresregleringens tillämplighet på lokaler som angetts i motionen och enligt lagtext, vartill förslag torde upprättas av vederbörande utskott,

1971:1463 av herr Lundberg, vari hemställdes

1. att riksdagen skulle besluta
  - a. att förslaget till hyresregleringslag förlängdes till att gälla tills vidare med de ändringar och beaktanden som var erforderliga,
  - b. att hyresregleringen även i fortsättningen skulle gälla också fastigheter byggda 1958–1968,
  - c. att hyresregleringen även framdeles skulle vara tillämplig i fråga om lokalhyresgäster, samt
2. att riksdagen uttalade sig för
  - a. att regering och riksdag fastställde huvudgrunderna för beräkning av eventuella justeringar i bashyrorna och att regeringen efter samråd med hyresrådet meddelade föreskrifter i fråga om tillämpningen,
  - b. att, om fråga uppkom om höjning eller nedsättning av bashyra för en lägenhet och vederbörande hyresvärd eller hyresgäst så begärde, frågan skulle tas upp till förhandlingar mellan parterna under erforderlig medverkan från lokalt partsorgan som, om det befanns önskvärt, ägde hänskjuta frågan till centralt partsorgans bedömning,
  - c. att det skulle stå fritt för varje hyresgäst – och hyresvärd – att oavsett resultatet av nyss nämnda förhandlingar underställa hyresnämnd frågan om hyrans bestämmande utan att nämnden var bunden av vad partsorganisationerna kunde ha överenskommit sinsemellan, samt
  - d. att vid eventuell tillämpning av s. k. bruksvärde detta värde bara skulle innefatta själva lägenheten med biutrymmen, trappuppgångar o. d. men inte läge, närhet till kommunikationer, skolor, daghem och annat, som bekostades av samhället, och att vid beräkning av bruksvärde hänsyn inte skulle tas till hyrorna i andra än hyresreglerade fastigheter,

1971:1465 av herr Turesson m. fl., vari hemställt att riksdagen skulle besluta att till det i proposition nr 103 framlagda förslaget om förlängning och ändring i hyresregleringslagen fogades av motionärerna föreslagen övergångsbestämmelse,

1971:1466 av herr Ullsten m. fl., vari hemställt

1. att riksdagen skulle uttala att hyresregleringen avvecklades den 31 december 1974 och att en förlängning av hyresregleringslagen därefter inte borde komma i fråga,

2. att riksdagen skulle besluta att som övergångsbestämmelser under avvecklingstiden antaga den i propositionen föreslagna lydelsen av hyresregleringslagen efter följande ändringar:

a. att med "organisation av hyresgäster" i 3 a § skulle avses sådan organisation som hyresnämnd förklarar förhandlingsduglig,

b. att i ett tillägg till 3 a § skulle stadgas om lämplig tid under vilken förhandlingar mellan parterna senast skulle ha ägt rum för att hyresnämnd skulle äga rätt att uppta ärendet till prövning,

c. att genom en övergångsbestämmelse skulle förordnas att förbehåll i hyreskontrakt som tillförsäkrade hyresvärden kompensation för ökade omkostnader enligt 5 § hyresregleringslagen skulle likställas med och rättsligt bedömas som om förbehåll om hyreshöjning på grund av omkostnadsökningar enligt 3 och 3 a §§ förelegat.

Utskottet hemställde

1. beträffande avveckling av hyresregleringen vid utgången av år 1971 att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1460,

2. beträffande ytterligare giltighetstid för lagen (1942:429) om hyresreglering m. m. att riksdagen med avslag å motionen 1971:1463 såvitt nu var i fråga skulle antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget i vad avsåg första delssatsen i ingressen.

3. beträffande uttalande om förlängning av hyresregleringen efter år 1974 att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1466 såvitt nu var i fråga,

4. beträffande översyn av hyresprövningsbestämmelserna i 12 kap. 48 § jordabalken (hyreslagen) i dess fr. o. m. den 1 januari 1972 gällande lydelse att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1461 såvitt nu var i fråga,

5. beträffande uttalande om tillämpningen av under 4 angivet lagrum att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1463 såvitt nu var i fråga,

6. beträffande hyresreglering för hus eller del av hus som färdigställdes under åren 1958–1968 att riksdagen med avslag å motionerna 1971:1461 och 1463, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 26 § första stycket i lagen om hyresreglering m. m.,

7. beträffande hyresreglering för lokaler att riksdagen – med förklaring att lagförslaget icke kunnat godtagas – i anledning av motionerna 1971:1459, 1461, 1462 och 1463, de två förstnämnda och den sistnämnda såvitt nu var i fråga, för sin del beslutade att

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

a. andra delssatsen i lagförslagets ingress skall ha av utskottet föreslagen lydelse,

b. tredje delssatsen i lagförslagets ingress skulle utgå,

c. antaga lagförslaget i vad avsåg 2 § lagen om hyresreglering m. m. med redaktionell ändring enligt av utskottet föreslagen lydelse,

d. antaga lagförslaget i vad avsåg 6 § första stycket nämnda lag med ändring enligt av utskottet föreslagen lydelse,

e. 7 § nämnda lag efter redaktionell ändring skulle ha av utskottet föreslagen lydelse,

f. punkterna 6 och 7 i lagförslagets övergångsbestämmelser skulle utgå och att efterföljande del därav omnumrerades med hänsyn därtill,

8. beträffande översyn av reglerna om indirekt besittningsskydd för lokalhyresgäster i 12 kap. 56–60 §§ jordabalken (hyreslagen) i dess fr. o. m. den 1 januari 1972 gällande lydelse att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1459 såvitt nu var i fråga,

9. beträffande undantag från hyresregleringen i särskilda fall att riksdagen – med förklaring att visst tillägg borde göras – för sin del skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 26 § första stycket lagen om hyresreglering m. m. såvitt lagrummet ej behandlats under 6 med ändring enligt av utskottet föreslagen lydelse,

10. beträffande fastställelse av bashyra m. m. att riksdagen med avslag å motionen 1971:1461 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg

a. 3 § första stycket lagen om hyresreglering m. m.,

b. punkten 1 i övergångsbestämmelserna,

11. beträffande höjning respektive nedsättning av bashyra, m. m., att riksdagen med avslag å motionen 1971:1461 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 3 § lagen om hyresreglering m. m. och det inte behandlats under 10,

12. beträffande uttalanden om grunderna för fastställelse och ändring av bashyra i vad frågan ej behandlats under 5 att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1463 såvitt nu var i fråga,

13. beträffande hyresgästorganisations förhandlingsbehörighet m. m. att riksdagen med avslag å motionen 1971:1466 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 3 a § första stycket lagen om hyresreglering m. m.,

14. beträffande enskild hyresgästs behörighet att avtala om bashyra, m. m., att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1464,

15. beträffande hyresvärds rätt att påkalla prövning hos hyresnämnd, m. m., att riksdagen med avslag å motionen 1971:1466 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 3 a § andra stycket lagen om hyresreglering m. m.,

16. beträffande rätt att ta ut höjning av bashyra att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:1465 och 1466, den sistnämnda såvitt nu var i fråga,

17. beträffande lagförslaget i övrigt att riksdagen

a. skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 6 § andra stycket lagen om hyresreglering m. m. med redaktionell ändring enligt av utskottet föreslagen lydelse,

b. skulle antaga lagförslaget i vad det inte behandlats under 1–16 och 17 a,

18. beträffande särskild hyreskontroll enligt räntelånekungörelsen att riksdagen godkände vad i statsrådsprotokollet anförts.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *avveckling av hyresregleringen vid utgången av år 1971* av herrar Wennerfors och Adolfsson (båda m), som ansett att utskottet bort hemställa,

(1.) att riksdagen med bifall till motionen 1971:1460

a. skulle avslå propositionen 1971:103,

b. som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att nytt förslag om ändringar i hyreslagstiftningen enligt vad reservanterna anført borde föreläggas innevarande års riksdag vid dess höstsession,

c. skulle avslå motionerna 1971:1459, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465 och 1466,

2. beträffande *uttalande om förlängning av hyresregleringen efter år 1974 i vad avser hemställan* av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Ullsten (fp), Karlsson i Mariefred (c) och Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1466 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført,

3. beträffande *uttalande om förlängning av hyresregleringen efter år 1974 i vad avser utskottets yttrande*

a. av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Ullsten (fp), Karlsson i Mariefred (c) och Strömberg (fp),

b. av herr Engström (vpk), som – vid bifall till utskottets hemställan under 3 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha i reservationen angiven lydelse,

4. beträffande *översyn av hyresprövningsbestämmelserna i hyreslagen* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

beträffande översyn av hyresprövningsbestämmelserna i 12 kap. 48 § jordabalken (hyreslagen) i dess fr. o. m. den 1 januari 1972 gällande lydelse att riksdagen med bifall till motionen 1971:1461 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anført,

5. beträffande *avveckling av hyresregleringen för hus som färdigställets efter år 1957* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

beträffande hyresreglering för hus eller del av hus som färdigställets under åren 1958–1968 att riksdagen – med förklaring att lagförslaget inte kunnat godtagas – med bifall till motionerna 1971:1461 och 1463, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, icke skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 26 § första stycket 1 lagen om hyresreglering m. m.,

6. beträffande *hyresreglering för lokaler av*

a. herrar Bergman (s), Almgren (s), Kristiansson i Örskelljunga (s), Petersson i Nybro (s), Wennerfors (m), Jadestig (s) och Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med avslag å motionerna 1971:1459, 1461, 1462 och 1463, de två förstnämnda och den sistnämnda såvitt nu var i fråga, skulle antaga lagförslaget i vad avsåg

- a. andra och tredje delssatserna i lagförslaget ingress,
- b. 2 § lagen om hyresreglering m. m.,
- c. 6 § första stycket nämnda lag,
- d. punkterna 6 och 7 i lagförslaget övergångsbestämmelser,

b. herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att lagförslaget icke kunnat godtagas – med bifall till motionerna 1971:1459, 1461, 1462 och 1463, de två förstnämnda och den sistnämnda såvitt nu var i fråga, för sin del beslutade att

a. andra delssatsen i lagförslaget ingress skulle ha av reservanten angiven lydelse,

b. tredje delssatsen i lagförslaget ingress skulle utgå,

c. antaga lagförslaget i vad avsåg 2 § lagen om hyresreglering m. m. med redaktionell ändring och tillägg av ett tredje stycke, allt enligt av reservanten angiven lydelse,

d. antaga lagförslaget i vad avsåg 6 § första stycket samma lag,

e. 7 § nämnda lag efter redaktionell ändring skulle ha av reservanten angiven lydelse,

f. punkterna 6 och 7 i lagförslaget övergångsbestämmelser skulle utgå och att efterföljande del därav omnummerades med hänsyn därtill,

7. beträffande *översyn av hyreslagens regler om indirekt besittningsskydd* av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Ullsten (fp), Engström (vpk), Karlsson i Mariefred (c) och Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

beträffande översyn av reglerna om indirekt besittningsskydd för lokalhyresgäster i 12 kap. 56–60 §§ jordabalken (hyreslagen) i dess fr. o. m. den 1 januari 1972 gällande lydelse att riksdagen med bifall till motionen 1971:1459 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande *fastställelse av bashyra m. m.* av herr Engström (vpk),

9. beträffande *höjning respektive nedsättning av bashyra, m. m.* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen – med förklaring att lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick godtagas – med bifall till motionen 1971:1461 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 3 § lagen om hyresreglering m. m. och det inte behandlats under 10 med ändringar enligt av reservanten angiven lydelse,

10. beträffande *hyresvärds rätt att påkalla prövning hos hyresnämnd, m. m.* av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Ullsten (fp), Karlsson i Mariefred (c) och Strömberg (fp), som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att lagförslaget icke kunnat oförändrat godtagas — med bifall till motionen 1971:1466 såvitt nu var i fråga skulle antaga lagförslaget i vad avsåg 3 a § andra stycket med ändring enligt av reservanterna angiven lydelse,

11. beträffande *rätt att ta ut höjning av bashyra* av herrar Grebäck (c), Andersson i Knäred (c), Ullsten (fp), Wennerfors (m), Karlsson i Mariefred (c), Strömberg (fp) och Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen för sin del med bifall till motionerna 1971:1465 och 1466, den sistnämnda såvitt nu var i fråga, skulle antaga ytterligare övergångsbestämmelse med av reservanterna föreslagen lydelse.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Att vara eller inte vara — det har hittills varit frågan i spelet om hyresregleringen. Det spelet har hittills visat upp osäkerhet hos pjäsförfattaren — regeringen — irritation över vissa medagerande och in i det sista en löslig regi i fråga om den fasta ensemblen. Trots detta tillåter jag mig tro på att sista akten och finalen kan få ett gott mottagande om den inte blir för lång.

Regeringsförslaget har två huvudpunkter. Den första är att hyresregleringslagen ändras för att underlätta en övergång till allmänna hyreslagens skyddssystem med dess möjligheter att återropa spärregler som skall passa en balanserad marknad — 48 § — och även en bristmarknad — 55 §. Den andra huvudpunkten i regeringsförslaget är att lagens fortsatta giltighet bestäms till utgången av år 1974.

Det utskottet haft att bedöma är det konkreta lagförslaget. Det är dock klart — och det sägs även i motioner med diametralt skilda utgångspunkter — att det intressanta ligger i att pröva förslaget insatt i ett längre perspektiv.

År 1967 föreslog regeringen att hyresregleringen skulle avvecklas. Då ansågs hyreslagens regler — närmast då hyresspärarrarna för bostadslägenheter — kunna godtas som ersättning vid en avveckling. Diskussionerna kring återkallandet av 1967 års proposition gällde övergångsfrågorna och inte den principiella konstruktionen av spärreglerna. År 1968 förklarade dåvarande justitieministern att han vidhöll sin principiella uppfattning att lagstiftningen på hyresområdet borde fullföljas enligt 1967 års riktlinjer. Det bör nu erinras om att frågan om dessa hyresspärarrar tilldrog sig begränsad uppmärksamhet under remissbehandlingen av hyreslagstiftningssakkunnigas förslag. Under riksdagsbehandlingen år 1968 framfördes kritik mot dessa regler endast i kommunisternas partimotion, och utskottets utlåtande innebar en enhällig tillstyrkan.

I propositionen har vår nuvarande justitieminister inte helt klarlagt sin position. Han säger att hyresregleringen ”på sikt bör ersättas av effektiva hyresspärarrar i den allmänna hyreslagen”. Det framgår inte klart om han

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

nu har någon egen kritik mot reglernas effektivitet eller om han bara håller dörren öppen för vad den påbörjade enkäten kan ge.

Utskottet har försökt se bort från att justitieministern kanske endast försöker att pacificera sina egna led och tolkat honom så att uttrycket närmast avser att hålla dörren öppen för eventuella förslag. Det angivna syftet med ändringarna i hyresregleringslagen, att underlätta en avveckling, förslagen om partiell avveckling och löftet om en kraftig regional avveckling kan knappast tyda på annat än att målet är detsamma nu som 1967.

Med den här bakgrunden har utskottets majoritet tagit förlägningsförslaget som sådant. Center- och folkpartirepresentanterna i utskottet har ansett att kursen också kan slås fast med ett direkt uttalande om att det här är den sista förlägningsperioden. Det skulle vara strutspolitik att inte öppet göra det klart genom ett bifall till reservationerna 2 och 3 a. Även om de flesta socialdemokrater nog också kunnat gå på den linjen är väl deras diffusa skjutande av frågan på framtiden förklarlig med deras handlingstraditioner. Moderaternas agerande i den här frågan är mera svärförklarligt. Visserligen hävdar de i reservationen 1 att regleringen kan avskaffas genast, men då en stark majoritet fäller dem i fråga om tidpunkten borde det vara naturligt att de åtminstone i andra hand biträder förut nämnda reservationer. Deras ställningstagande är kanske än mera svärförklarligt om man erinrar sig högerns reservation i tredje lagutskottet år 1968 i anledning av motionen av herr Lundberg i första och fröken Ljungberg i andra kammaren. Där gjordes klara uttalanden till förmån för en mjuk övergång genom att tillämpa hyresregleringslagens 6 §. Tankarna om den mjuka övergången tillgodoses nu genom propositionsförslaget, och övergångstidens mål måste ju vara avveckling.

För en prisreglering av hyrorna som strikt knyter an till kostnaderna i det enskilda fallet – och i vissa fall inte ens det – är fortfarande vänsterpartiet kommunisterna. Motiven tar ingen hänsyn till hyressplittningens negativa sidor. Jag har för min del inte riktigt kunnat inse att linjen är konsekvent ens enligt motionärernas egna värderingar. Är man då emot hyresutjämning också inom de allmännyttiga företagen? Om inte, så måste syftet vara knutet helt till oviljan mot fastighetsägarvinster och markvärdestegring. I så fall är väl de traditionella formerna mer konsekventa: beskattning, tomträtt, kommunalt byggande, expropriation. Jag kan inte besvara den frågan. Men frågan kanske bör ställas ändå för den händelse att någon tror att det bästa är att låta värdestegringarna fördelas mellan hyresgäster efter inflyttningsår och inte låta samhället fördela ett konsumtionsstöd efter behov.

Jag har hittills hållit mig till de mer principiella frågorna. Avsikten har varit att betona vissa grundläggande synpunkter som annars lätt kommer bort vid behandlingen av ett ärende med så mycket tekniska komplikationer som detta. Huvudtesen måste vara att slå fast att propositionen i stort tillgodoser kraven på att underlätta en avveckling och att hyresregleringslagen i förslagen form utgör lämpliga övergångsbestämmelser inför en avveckling som nu kan bestämmas i tiden till år 1974. De antagna hyreslagsprinciperna för hyressparrarna har inte företett några avgörande brister. Om enkäten visar på något som kan

förbättras får detta prövas som en reform bland reformer.

Med siktet inställt på en avveckling av hyresregleringen år 1974 blir bedömningen av lagförslaget i övrigt en prövning om det tjänar det syfte som justitieministern själv angett – att underlätta en avveckling av regleringen.

Under denna senare avdelning vill jag föra också förslaget att avveckla hyresregleringen för årgångarna 1958–1968. Förslaget verkar i riktning mot det angivna målet. Det som anförts mot förslaget går i allt väsentligt tillbaka på kostnadsideologin.

Sedan kommer vi in på frågan om hyresregleringen för lokaler, den fråga där majoriteten i utskottet inte kunnat godta lagförslaget. Det är klart att man kortsiktigt kan resonera som de moderater som låtit sig överröstas tillsammans med socialdemokrater. De har sett avveckling som avveckling och förmodligen tyckt sig på så sätt vara konsekventa. Om dessa moderater hade haft linjerna mer klara för sig, hade de nog insett att vägen går rakare om man väljer en mjuk avveckling. Som jag nämnde förut anfördes 1968 i reservationer från högerhåll anslutning till en mjuk avveckling över hyresregleringslagens 6 § för både bostäder och lokaler. Denna mjuka avveckling förordades då i motion av fröken Ljungberg. Eftersom hon varit förhindrad att delta i utskottsbehandlingen i år vet vi ännu inte hennes ståndpunkt. Däremot har herr Nordgren biträtt en av de motioner som nu lett utskottet till att gå vägen över 6 § i fråga om lokalerna.

Det avgörande för utskottets inställning har varit – som jag redan sagt – att prövningen skett med hänsyn till syftet att underlätta en definitiv avveckling. De två socialdemokrater som tillsammans med center och folkparti står för utskottets mening har visat sig mera lojala mot propositionens syfte än de som följt dess text. Grundfrågan är ju när allt kommer omkring, om det finns något verkligt skäl att avveckla regleringen vid olika tidpunkter för lokaler och bostäder i samma ort och samma hus. Här är det inte fråga om ett medeltal av tillgång och efterfrågan – det är fråga om en hyresnivå där kompensationsanspråk kan rikta sig ensidigt mot vissa lokaler. Övervältringsriskerna är betydande. Till detta kommer att sådana anspråk då också – som lokalfördelningen nu är – riktar sig mot hyresgäster som är beroende av lokalen för sitt uppehälle och inte har några alternativ. Det skall dock göras klart att 6 § inte i nuvarande tillämpning står alltför långt från hyreslagen. Utskottet har därför förutsatt att hyresnämnd gör bruk av möjligheten att sätta bashyra när skyddssynpunkterna är avgörande.

Hyresregleringen har också en direkt typ av besittningsskydd för lokaler. Vi har i utskottet övervägt möjligheterna att kombinera hyresregleringslagens hyressättning med hyreslagens indirekta besittningsskydd i hopp om att detta automatiskt skulle få ett bättre innehåll. Vi stannade dock för att detta var en alltför svår och osäker lösning.

Vidare har det indirekta besittningsskyddet i vart fall på sikt vissa uppenbara nackdelar. Dessa diskuterades redan år 1968. Det är klart att man kan säga att det indirekta besittningsskyddet har ett visst värde genom att tillämpningen inte alltid kan förutses. Eftersom nu rätten till en arbetslokal eller rörelselokal i många fall är lika väsentlig som rätten

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

till bostaden – jag tänker då särskilt på småföretagare och innehavarna av mindre rörelser – bör rörelseidkarens besittningsskydd vara lika starkt som bostadshyresgästens. Till detta kommer även kreditgivarnas intressen. Det är också på den linjen som utskottet stannat i sin bedömning.

Diskussionerna härvidlag om hyresregleringen för lokaler och önskvärdheten av en samtidig avveckling utan övervältringsrisker har naturligt aktualiserat också frågan om hur besittningsskyddet för lokaler skall se ut på lång sikt. De nämnda ställningstagandena leder direkt till att riksdagen måste beställa en ändring i hyreslagen så att vi inte står i samma situation igen år 1974. Majoritetens avslagsmotivering talar inte direkt mot yrkandet utan hänvisar bara till den översyn som justitieministern anmält. I och för sig är det ett fall framåt att även kanslihuset nu delar oron för att det indirekta besittningsskyddet inte är bra. Argumenten är dock så pass klara att man även på den här punkten borde kunna gå till direkt handling och skriva om reglerna enligt vårt förslag.

Reservationerna 8 och 9 från vänsterpartiet kommunisterna innebär bara en uppföljning av det allmänna resonemang som jag tidigare kommenterat. I fråga om att knyta hyran för privatfinansierade hus till statslånekostnaderna kan också sägas att det skulle medföra en retroaktiv tillämpning för många fastigheter som byggts under gällande finansieringsförutsättningar. Det skulle verkligen vara lök på laxen i en redan märklig konkurrenssituation.

Slutligen har jag att något kommentera reservationerna 10 och 11, båda av närmast teknisk-administrativ natur. I den första – av centern och folkpartiet – förordas en närmast självklar förenkling av reglerna om rätt att gå till hyresnämnd. Har man inte förhandlat under ett år lär det inte bli bättre av att vänta. Retroaktiv hyra kan bli följden.

I fråga om rätt att ta ut höjd bashyra förutsätter propositionen att alla avtal skall skrivas om. Centerpartister, folkpartister och moderater föreslår att gällande avtal skall förklaras medföra rätt att ta ut ersättning för ökade förvaltningskostnader vare sig denna ersättning kallas höjd bashyra eller generell hyreshöjning. Majoriteten har konstruerat en ganska subtil skillnad och hängt upp avslaget på denna. För min del vill jag stryka under att majoriteten därmed inte alltid tjänar hyresgästintressen. Det har förekommit uppgifter om att omskrivning av avtal ofta medför att hyresvärderna i sådana sammanhang passar på att rensa bort vissa för honom olämpliga delar. Frågan är om inte omsorgen om hyresgäströrelsens arbetsuppgifter har lett till inte bara ökade kostnader och besvär utan också till ett beslut mot hyresgästintressena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i de delar mot vilka inte reservation avgivits med mitt namn bland reservanternas; i dessa delar yrkar jag bifall till reservationerna.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! De höga hyrorna är utan tvivel ett av de allra besvärligaste problem man har att brottats med när det gäller bostadspolitik i dag. Vi hade tillfälle att belysa det problemet utförligt i den bostadspolitiska debatten här i riksdagen för några månader sedan, och jag skall därför inte nu gå in på den saken. Jag vill bara påminna om att

man då nämnde flera förslag på åtgärder som skulle – det hoppades i varje fall förslagsställarna – bringa ner kostnaderna. Frågan om de höga bostadskostnaderna har ju också diskuterats livligt i pressen och på bostadskonferenser. Men det kan vara skäl att nämna i denna debatt att det ingenstans har varit särskilt vanligt att man rekommenderat fortsatt hyresreglering som bot mot de höga hyrorna. Tvärtom har de flesta, däribland också många av dem som säger nej till en avveckling av hyresregleringen i dag, varit överens om att regleringen i dess nuvarande form förr eller senare måste bort. Det är också ganska rimligt.

Hyresregleringen tillkom som en kristidsreglering under exceptionella förhållanden, och den är svår att inpassa i vår nuvarande bostadspolitiska målsättning. Den är blind för vem de höga hyrorna drabbar. Med regleringen väljer man ut vissa hus och gör hyrorna där billigare än vad som motsvaras av efterfrågan och bruksvärde, men det är en slump vem som får nytta av de genom regleringen på det sättet nedpressade hyrorna: den ensamstående med goda inkomster eller barnfamiljen med mycket sämre försörjningsförmåga.

Praktiskt taget alla är väl också numera överens om att regleringen har inneburit en snedvridning av utbudet. Den har hindrat en önskvärd rörlighet på bostadsmarknaden, den har lett till en stark hyressplittring och den bär utan tvivel en stor del av skulden för att äldre men fullt funktionsdugliga fastigheter där hyrorna varit måttliga har rivits och ersatts med en nyproduktion med för de gamla hyresgästerna i regel alltför höga hyror.

Det har som sagt alla varit mer eller mindre överens om ganska länge, och därför borde också hyresregleringen rimligen vid det här laget ha varit avskaffad. Den slutsatsen kom regeringen till för fyra år sedan, men av mer eller mindre dunkla skäl drog man tillbaka sitt förslag, skyllande ömsom på att mittenpartiernas ändringsförslag omintetgjorde en påstådd politisk överenskommelse, ömsom på att det egna förslaget sedan det väl lagts fram visat sig vara så dåligt att det motiverade att man drog det tillbaka.

Vad som gjort att regeringen i år, 1971, tvekat att lägga fram förslag om hyresregleringens avskaffande är ungefär lika dunkelt. Hyresrådet har med övertygande argument föreslagit att regleringen skall avskaffas, och de flesta eller kanske alla sakkunniga instanser och majoriteten av samtliga remissinstanser som yttrat sig har sagt ja till förslaget. Dessutom, och det är kanske det viktigaste, uppnådde parterna på hyresmarknaden, hyresgäströrelsen och Fastighetsägareförbundet, i höstas enighet om att regleringen borde avskaffas. Man kom också överens om regler som skulle leda till att övergången till de högre hyror som är ofrånkomliga i vissa hus blir så mjuk som möjligt.

Trots detta har regeringen tvekat, och det enda skäl som återfinns i propositionen är att ett avskaffande av hyresregleringen kan komma att som det heter "leda till icke godtagbara hyreshöjningar". Att det blir hyreshöjningar i vissa hus om man avskaffar hyresregleringen är självklart och i viss utsträckning, kan man säga, meningen med en sådan reform. Det argumentet är alltså generellt och lika giltigt när man än aktualiserar ett avskaffande. Det var relevant 1967, kanske rent av mera relevant än

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

för närvarande, eftersom hyressplittringen då sannolikt var större än den är nu, och då ansåg regeringen att regleringen kunde avskaffas. Det kommer även att vara aktuellt 1974 då vi nästa gång tvingas ta ställning till om lagen skall förlängas eller inte. Men argumentet att hyrorna i en del hus stiger om man avskaffar regleringen förklarar ju inte varför man i år gått ifrån både hyresrådets och hyresmarknadens parters rekommendationer att avskaffa regleringen.

Efter att ha sagt detta, herr talman, har jag ändå anledning att erkänna att de modifieringar i hyresregleringslagen som regeringen föreslår innebär många viktiga förbättringar.

Man avskaffar regleringen för hus byggda efter 1958, vilket innebär att ytterligare en 10-årsproduktion, eller ca 90 000 lägenheter, fritas från regleringen. Man återupptar den regionala avveckling som upphörde vid mitten av 1960-talet, vilket överensstämmer med de önskemål vi framförde i motioner när frågan var aktuell då. Därigenom fritas ytterligare ett relativt stort antal lägenheter från regleringen, får man förmoda. Dessutom avskaffas – och det kanske är den principiellt viktigaste förändring i hyresregleringslagen som propositionen föreslår – den generella hyressättningen genom beslut av myndighet. Man undanröjer därmed en av de allvarliga nackdelarna med regleringen, nämligen att den har lett till att hyrorna i vissa hus blivit för höga i förhållande till bostadsstandard och skick, medan de i andra hus blivit för låga för att medge godtagbart underhåll.

De här förändringarna innebär såvitt man kan förstå dels att regeringen accepterar flera av de argument som ligger bakom kravet på regleringens avskaffande, dels att man därigenom konstruerar hyresregleringslagen så att den lättare låter sig avskaffas; den får så att säga fler inbyggda övergångsmekanismer.

Det är detta vi från mittenpartierna tagit fasta på, när vi i en reservation till civilutskottets betänkande föreslagit att riksdagen i dag skall uttala sig för att hyresregleringen inte förlängs efter den 31 december 1974 och att propositionens modifierade hyresregleringslag till dess får utgöra övergångsbestämmelser.

I förhållande till moderata samlingspartiets förslag innebär mittenpartiernas uppläggning att hyresregleringslagen avskaffas ett år tidigare och dessutom att övergången till en hyressättning enligt hyreslagens bestämmelser blir smidigare än om man enbart nöjer sig med en förlängning av den nuvarande lagen på bristorterna. På den punkten har moderata samlingspartiet gått ifrån hyresrådets förslag, som man i övrigt har stött sig på.

På några punkter har vi emellertid velat föreslå ändringar i det framlagda förslaget till hyresregleringslag redan nu. Trots att herr Grebäck berörde detta skall jag i korthet nämna dem. Det gäller för det första förslaget att helt avskaffa hyresregleringen för lokaler. Nackdelen med det förslaget är inte i och för sig att regleringen försvinner – det räknar vi med att den förr eller senare måste göra – men att det uppstår en situation där samma fastighetsägare i samma fastighet kan komma att ha hyresreglerade bostäder och icke hyresreglerade lokaler. Som flera remissinstanser – bland dem affärsidkaravdelningen i Hyresgästföre-

ningen i Stor-Stockholm – framhållit är risken stor att en sådan fastighetsägare söker kompensera uteblivna hyreshöjningar på bostadssidan genom att höja hyrorna för de lokaler som ligger i fastigheten.

Ofta rör det sig här om mindre företag med begränsad betalningsförmåga: butiker, hantverkslokaler, kemtvättar, kaféer etc. Ägarna av dessa rörelser har tidigare inte bara haft skyddet av hyresregleringslagens hyressättningsregler utan också det direkta besittningsskyddet som gett dem en stark ställning gentemot uthyraren. Nu blir de enligt det nya förslaget i propositionen hänvisade till hyreslagens indirekta besittningsskydd, och risken är uppenbarligen ganska stor att många av dessa småföretagare kan tvingas flytta eller upphöra med sin verksamhet. Att detta skapar problem av social karaktär för de människor det berör är alldeles uppenbart. Det kan också leda till att värdefull närservice försvinner, framför allt i stadskärnornas bostadskvarter, där det fortfarande på vissa håll råder en överefterfrågan på denna typ av lokaler.

Vi kan inte se att den här åtgärden är vare sig önskvärd eller nödvändig. Vi tycker det är rimligt att också hyresregleringen för lokaler avskaffas, men det bör ske samtidigt med att den försvinner för bostäderna. Och dessförinnan bör frågan om besittningsskyddet för lokaler ordnas på ett bättre sätt än som blir fallet med regeringens förslag. På den senare punkten tycks också regeringen i varje fall vara på väg åt samma håll som vi. Justitieministern har tillsatt en utredning som bl. a. skall se över besittningsskyddsreglerna för lokaler. Vi anser det då rimligt att vänta med drastiska förändringar av lokalhyresgästernas besittningsskydd till dess man är på det klara med vad som skall komma i stället.

Även på ett par andra punkter har vi föreslagit ändringar. I dag är det så att de flesta hyreskontrakten – jag skulle tro alla för resten – innehåller en klausul som säger att hyresvärd får höja hyra utan föregående uppsägning, på grund av myndighets beslut om generell hyreshöjning. Nu kommer vi inte längre att få några sådana beslut från myndighet. I stället får vi ett system där bashyran skall höjas efter överenskommelser mellan hyresgäst- och fastighetsägarorganisationer. Om detta nämns av naturliga skäl ingenting i de nu gällande hyreskontrakten. Resultatet blir att ungefär en halv miljon kontrakt måste skrivas om. Det är ganska enkelt att klara detta problem genom en övergångsbestämmelse som innebär att man godtar att den nuvarande klausulen om hyreshöjningar genom beslut av myndighet också gäller för hyreshöjning efter överenskommelse mellan partsorganisationerna på bostadsmarknaden. Det vore intressant att få veta vilka motiv som egentligen gjort att utskottsmajoriteten avvisar detta förslag.

På en tredje punkt vill vi också genomföra en ändring i regeringens proposition. Det gäller frågan om hur länge förhandlingar skall få pågå innan hyresnämnd på någondera partens hemställen skall kunna fastställa hyran. I propositionen anges ingen sådan tidsgräns. Vi tycker detta är en allvarlig nackdel och har därför föreslagit att parterna skall ges en tidsgräns på ett år. Långdragna förhandlingar om justeringar av hyror är till nackdel inte minst för hyresgästen som därigenom kan åsamkas retroaktiva hyreshöjningar som kan vara svåra att klara.

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Herr talman! Jag har med detta velat förklara vår ståndpunkt i denna fråga som den kommer till uttryck i civilutskottets betänkande, och jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3 a, 10 och 11 samt i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! När regeringen under höstriksdagen 1967 framlade ett förslag som syftade till att ersätta hyresregleringen med en friare hyresmarknad var det många i detta land som med stor och djup tillfredsställelse uttalade ett "äntligen". Äntligen skulle vi slippa den orimliga bostadspolitik som utmanar alla ekonomiska principer och alla förnufts-skäl. Äntligen skulle vi slippa en regleringspolitik, som bygger på orättvisor och gynnar vissa grupper i samhället och vissa generationer framför andra. Men kammarens ledamöter vet hur det gick.

Propositionen grundade sig då på hyreslagskommitténs och hyreslagstiftningssakkunnigas betänkande, på remissyttrandet och på många, många, som jag förstår, interna diskussioner. Ja, det var sannerligen efter moget övervägande som regeringen föreslog att hyresregleringen skulle avskaffas. Jag ber att få påminna om vad dåvarande inrikesministern, bostadsministern, uttalade i det årets proposition nr 100 om riktlinjer för bostadspolitiken:

"Avslutningsvis vill jag i detta sammanhang framhålla att det är min förhoppning att den hyrespolitiska reform, vars huvuddrag jag här sökt teckna, på sikt skall verksamt främja en utveckling mot en bättre fungerande bostadsmarknad än den vi nu har. Framför allt bör reformen kunna leda till ökad rörlighet och rättvisa på bostadsmarknaden."

Men, som sagt, kammarens ledamöter vet hur det gick. Regeringen blev ängslig efter en del debattinlägg. Propositionen drogs tillbaka. Detta var en märklig händelse i svensk politisk historia. Det var sannerligen inte ett uttryck för den politiska vilja varom vi har hört en del anföranden. Hyresregleringen förlängdes och vi står i dag inför ett förslag, som innebär en ytterligare förlängning av hyresregleringen t. o. m. 1974.

Vi i moderata samlingspartiet kan inte acceptera detta. Vår huvudlinje har varit och är att man inte löser bostadsproblemen med regleringar. Vi har i partimotionen 1460 yrkat avslag på regeringens förslag i propositionen 103, vilken motion vi i utskottet har följt upp genom vår reservation nr 1.

I en fri hyresmarknad är hyresbildningen en funktion av tillgång och efterfrågan på bostäder. Hyresstrukturen karakteriseras i princip av hyresparitet, dvs. ett tillstånd i vilket från konsumenternas synpunkt likvärdiga bostäder betingar lika höga hyror. I vår reglerade marknad har emellertid hyror fastställts utan att hänsyn tagits till konsumenternas värdering av de olika lägenheternas inbördes attraktivitet. Från konsumenternas synpunkt helt likvärdiga lägenheter har genom regleringen kommit att betinga olika hyror. Sådana exempel finns på Östermalm här i Stockholm. Där ligger nya hus bredvid äldre hus, och där upplever alltså människorna dessa orättvisor.

Att hyresspridningen i vårt land blivit orimligt stor beror inte bara på att hyror fastställts från kostnadssidan utan även på att hyreskontrol-

len tillämpats under en mycket lång tid med periodvis kraftiga stegringar av byggnadskostnaderna. Hyresnivån i de olika fastigheterna har därigenom blivit starkt beroende av husets byggnadsår – ju äldre hus desto lägre hyror. Eftersom det nyare fastighetsbeståndet till övervägande del tillkommit i städernas ytterområden har hyrorna i de perifert belägna husen i tätorterna blivit betydligt högre än i de centralt belägna delarna.

Hyresspridningen ter sig klart orättvis på detta sätt för den enskilde konsumenten. Lägenheternas ändamålsenlighet från konsumentens synpunkt har inte fått avgöra hans val av lägenhet, ej heller kostnadsnivån. Generellt sett drabbar hyresspridningen i första hand de unga och nybildade hushållen som söker egna lägenheter. Att likvärdiga lägenheter kan betinga väsentligt olika hyror och att större lägenheter i många fall har lägre hyra än likvärdigt utrustade mindre lägenheter försvårar omflyttningen inom bostadsbeståndet. Självfallet är de som bor i de relativt sett billiga lägenheterna obenägna att flytta även i de fall detta kunde anses motiverat på grund av ändrade familjeförhållanden eller av andra skäl. Hyresspridningen har alltså jämte bostadsbristen skapat en oekonomisk trögrörlighet på bostadsmarknaden.

Nu traskar gamla människor omkring i jättestora sexrumslägenheter på Östermalm, fastän de hellre skulle vilja bo i en liten modern tvåa, som de inte har råd med. Detta förhållande är ju helt tokigt. Än mera tokigt är det när denna reglerade bostadspolitik riktar sin udd mot de unga människor som skall bilda familj. Hur tror ni att de unga familjerna upplever sin situation – och upplever politikerna – när de dels måste betala fem gånger högre hyra för sin lägenhet än andra för en likvärdig lägenhet i city, dels måste betala kostnaderna för resor med tunnelbana eller pendeltåg?

Jag är helt övertygad om att vi aldrig får någon rätsida på de höga boendekostnaderna förrän principen om fri konkurrens får gälla också på bostadsmarknaden. Vi får inte slut på de onödiga rivningarna, vi får inte bort företeelsen med de s. k. tomma hotellrummen här i Stockholm.

Organisationerna på hyresmarknaden – Sveriges fastighetsägareförbund och Hyresgästernas riksförbund – har sedan 1967 varit överens om att hyresregleringen inte bör förlängas. I oktober 1970 tog sig detta uttryck i en särskild överenskommelse. På ett sammanträde vid ungefär samma tidpunkt uttalades:

”Parterna enades om att snarast möjligt efter det att Kungl. Maj:t meddelat beslut att inte förlänga hyresregleringslagen uppta förhandlingar om riktlinjer för behandlingen av därefter uppkomna krav på högre hyror för tiden efter regleringens upphörande.

I syfte att medverka till en successiv och smidig övergång till det i hyreslagen inskrivna systemet med bruksvärdeshyror skall parterna söka överenskomma om en hyreshöjning av viss storlek, som skall kunna godtas under förutsättning att hyran i det enskilda fallet inte därigenom kommer att överstiga bruksvärdet.”

Jag tycker verkligen att detta är ett uttryck för partsorganisationernas vilja att medverka till en smidig övergång.

Statens hyresråd föreslog i skrivelse till Kungl. Maj:t i december 1970 att hyresregleringen inte skall förlängas efter den 31 december 1971. Jag

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

behöver kanske inte referera vad rådet sade då; vi vet alla vilken rådets uppfattning om hyresregleringen var då och vilken den är nu.

Det är mot bakgrunden av detta förvånande att regeringen i propositionen 103 lägger fram förslag om förlängning av hyresregleringslagen under ytterligare en treårsperiod. Det övervägande antalet remissinstanser har – liksom vid förra tillfället då frågan var aktuell – tillstyrkt en total avveckling. I propositionen har inte presenterats några nya tunga skäl.

Jag yrkar således bifall till reservationen 1.

I samband med detta kanske jag får replikera herr Ullsten, som säger att folkpartiet skulle bli ett år före moderata samlingspartiet med sin avveckling av hyresregleringslagen – det var ju en fiffig formulering! Man frestas bara att ställa frågan: Vad tänker folkpartiet göra efter 1974? Tänker ni inte föreslå någon mjuk övergång eller en avvecklingsperiod på två, tre eller fyra år? Det är precis vad vi har gjort nu.

Vad gäller frågan om lokaler bjuder konsekvensen att jag yrkar bifall till reservationen 6. Huvudprincipen för oss är att avveckla regleringen.

Det har anmälts farhågor för övervältring av kostnaderna. Jag tror att de farhågorna är överdrivna, även om jag har förståelse för att man hyser sådana. Vidare måste det upprepas här – förmodligen kommer det att sägas flera gånger – att lokalhyresmarknaden ändå är balanserad och att någon större brist på lokaler inte kan redovisas, inte ens i storstädernas centrala delar. Desutom har hyreslagens indirekta besittningsskydd visat sig ge goda effekter. Det gör också att oron är obefogad. Jag yrkar därför bifall till reservationen 6a.

Herr talman! De reservationer jag yrkar bifall till är alltså reservationerna 1, 6a och 11.

Herr ENGSTRÖM (vpk):

Herr talman! Hyresregleringens vidare öde efter utgången av år 1971 har varit föremål för många kannstöperier. Många, inte minst de borgerliga partierna men även Hyresgästernas riksförbund och Fastighetsägareförbundet, har försökt skapa opinion för hyresregleringens fullständiga slopande från den 1 januari 1972. En stark facklig opinion men även en opinion inom Hyresgästernas riksförbund har vänt sig mot detta och krävt att hyresregleringen skall bibehållas tills vidare.

Regeringens förslag i propositionen 103 kan därför betecknas som en viss eftergift för opinionen. Hyresregleringen föreslås bibehållen t. o. m. utgången av 1974. Borgerliga motioner har väckts med förslag om att hyresregleringen skall upphöra vid bestämd tid. Moderaterna föreslår att den upphör från den 1 januari 1972. Folkpartiet vill ha ett uttalande från riksdagen om att hyresregleringen inte skall förlängas efter utgången av år 1974. Detta har centerpartiet anslutit sig till i en reservation. Man vill som herr Grebäck sade ha en mjuk övergång. Utskottsmajoriteten föreslår däremot att hyresregleringens vidare öde efter 1974 inte skall avgöras nu.

Jag ansluter mig till majoritetens mening, även om jag har en särskild reservation när det gäller utskottets yttrande. Så långt som till förslaget att nu inte fatta beslut om hyresregleringens öde efter 1974 är allt gott och väl. Men det faktum att hyresregleringen bibehålls tills vidare och att

man inte direkt övergår till en hyressättning efter den nya hyreslagens bestämmelser får inte tolkas så att allt är gott och väl. I realiteten handlar det om kraftiga urholkningar av hyresregleringen, så kraftiga, att man med skäl kan fråga sig hur mycket som återstår av den gällande hyresregleringslagen. Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår att hyresregleringen slopas för elva årgångar av fastigheter färdigställda åren 1958–1968. Regeringen föreslår att regleringen slopas för lokaler, vilket utskottsmajoriteten inte velat godta även om man vill gå med på en kraftig uppmjukning. Regeringen och utskottsmajoriteten är överens om fortsatt regional avveckling. När det gäller hyresprissättningen föreslås att den generella hyresprissättningen slopas och att man i stället övergår till en hyresprissättning grundad på överenskommelse mellan hyresmarknadens parter, varvid man för in bruksvärdehyror i hyresregleringslagen. Det är väl i och för sig riktigt att använda beteckningen generell hyresprissättning. I realiteten har den aldrig fungerat på annat sätt än att den lett till kraftiga och ofta återkommande generella hyreshöjningar. Partsöverenskommelser torde i realiteten inte komma att handla om något annat än kraftiga hyreshöjningar.

Den stora bristen i hyreslagstiftningen finns inte i hyresregleringen utan i den allmänna hyreslagen. Denna lag innehåller väsentliga förbättringar jämfört med den äldre lagen när det gäller sådana frågor som besittningsskydd och bytesrätt. Men vad som är väsentligt i detta sammanhang är hyreslagens prissättningsparagraf, 48 § med bruksvärderegeln och de motiv för hyresprissättningen som ligger till grund för denna paragraf.

Den nya hyreslagen som trädde i kraft 1 januari 1969 har som uttalad målsättning en övergång till marknadshyror. På bristorterna föreslogs visserligen i motiven för hyreslagen en spärregel, men denna är så konstruerad att den inte innehåller några garantier mot mycket kraftiga hyreshöjningar i det äldre privata fastighetsbeståndet. Jämförelseprövningen med det äldre privata fastighetsbeståndet skall enligt hyreslagens motiv ske så att man utgår från lägenheternas bruksvärde och därefter gör jämförelser med hyrorna i nyproduktionen i allmännyttiga företag, men inte vilka allmännyttiga bostadsföretag som helst. Jämförelseprövningen sker med tillämpning av bruksvärderegeln med nyproduktionens hyror.

Det är detta som är hyreslagens kärna när det gäller hyresprissättning. Det talas i förarbetena till hyreslagen ymnigt om att de allmännyttiga företagen är många och att de står för en allt större del av nyproduktionen. Samma argumentation återkommer i den nu aktuella propositionen om hyresregleringslagen. Antalet allmännyttiga företag sägs utgöra en garanti mot oskäliga hyreshöjningar vid jämförelseprövning, men det är inte antalet lägenheter i allmännyttiga företag som är avgörande för hur prisledande de blir. Det är i stället hyresnivån vid nyproduktionen som avgör detta. Hyresnivån var mycket hög och i snabbt stigande när hyreslagen tillkom. I dag har vi sådana rekordhyror i nyproduktionen, även i allmännyttiga företag, att man på många håll har svårt att avyttra de lägenheter som produceras. Låg- och medelinkomsttagare kan, trots statliga och kommunala bostadstillägg, bara hyra de nyproducerade lägenheterna med mycket stora uppoffringar. Många måste därutöver

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

anlita socialvården för att kunna behålla en modern och rymlig bostad.

Mot den bakgrunden är det som regeringen föreslår och som utskottsmajoriteten accepterat mycket oroande. Det gäller samtliga förslag i propositionen, även om majoriteten i utskottet inte vill slopa utan endast uppmjuka hyresregleringen när det gäller lokaler.

Jag vill först ta upp frågan om slopande av hyresregleringen för fastigheter färdigställda åren 1958–1968. Det märkliga och cyniska är motivet till att slopa regleringen för dessa årgångar. Motivet är att man vill slopa hyresregleringen för att få erfarenheter av hur hyreslagens bestämmelser om bruksvärdehyror fungerar. I den allmänna debatten, i propositionen och i utskottsbetänkandet återkommer gång på gång det argumentet att man inte vet hur bruksvärderegeln fungerar. Det vet man naturligtvis inte i detalj, i kronor och ören, men det är inte det saken gäller. Vad man vet är att det finns en hyressättningsparagraf, 48 § i hyreslagen, och motiven bakom denna paragraf är heller inte okända.

För fastigheter färdigställda under 1960-talet skall hyresprissättningen, om utskottsmajoriteten vinner, ske enligt hyreslagens bestämmelser om bruksvärde och i jämförelse med rekordhyrorna i nyproduktionen. Även om man gör undantag för enstaka topphyror handlar det om att jämföra hyrorna i något mer än tio år gamla lägenheter med nyproduktionens hyror – och dessa nalkas i exempelvis Storstockholmsområdet i rask takt 100 kronor per kvadratmeter; i många fall ligger de högre. Det handlar här om hyrorna i allmännyttiga företag med vilka jämförelsen skall ske.

Skillnaden i utrustningsstandard mellan fastigheter färdigställda från slutet av 1950-talet och framåt och lägenheterna i nyproduktionen är inte särskilt stor, men hyrorna ligger väsentligt lägre i de förra. Här utsätter man medvetet tiotusentals hyresgäster för risken av betydande hyreshöjningar samtidigt som man för en skendebatt om att man inte vet något om vilka resultat denna medvetna hyreshöjningspolitik leder till. Det riktiga vore väl i stället att ändra hyreslagens hyressättningsparagraf och motiven för denna samt att vidta åtgärder för att pressa ned rekordhyrorna i nyproduktionen. Vi vänder oss mycket bestämt mot slopande av hyresregleringen för dessa årgångar.

Sedan föreligger ett specialproblem för privata fastigheter färdigställda under 1960-talet, i vilka hyran ännu inte är fastställd. Många hyresgäster i sådana fastigheter, enligt uppgift av ordföranden i Hyresgästernas riksförbund över 4 000 hyresgäster enbart i Stockholm, hotas nu av betydande retroaktiva hyreshöjningar, som skall betalas för flera år tillbaka i tiden. Det är orimligt. Vi har i vår motion föreslagit en spärregel att träda i kraft redan den 1 juli i år, som innebär att hyran i dessa fastigheter inte skulle få fastställas till högre belopp än om de hade varit statligt belånade. Mot detta förslag har rests den invändningen att man inte kan genomföra en retroaktiv lagstiftning. Det är ett mycket märkligt och avslöjande resonemang. Man kan genomföra hur mycket retroaktiv lagstiftning som helst om den gynnar de privata fastighetsägarna och höjer hyrorna, men man kan inte genomföra en retroaktiv lagstiftning som gagnar hyresgästerna.

Vad är hela lagstiftningen om bruksvärdehyror om inte en retroaktiv

lagstiftning där privata fastighetsägare i efterhand skall tillgodogöra sig extravinsterna på hyresgästernas bekostnad på grund av att lägenheternas bruksvärde ökat genom kommunernas insatser?

Nu har vi ju en statsminister som påstår att politik är att vilja, men den regering han leder vill i det här avseendet inte medverka till andra viljeyttringar än sådana som höjer hyrorna i efterhand. Några förslag om åtgärder som syftar till att pressa ner rekordhyrorna i nyproduktionen är man inte beredd att vare sig acceptera eller lägga fram.

Så några ord om lokalerna. Regeringen föreslår att man helt slopar hyresregleringen för lokalerna. Utskottets majoritet vill inte gå så långt utan nöjer sig med att bibehålla den, dock med betydande försämringar jämfört med nuläget. Regeringen motiverar sitt förslag med att det inte finns någon påtaglig brist på lokaler ens i storstadsområdenas centrala delar. Detsamma var herr Wennerfors här inne på.

Jag vet inte om regeringens ledamöter och herr Wennerfors har hört talas om smygkontoriseringen i Stockholm. Den snabba legala kontoriserings- och smygkontoriseringen är väl om något ett uttryck för den mycket stora brist på lokaler som finns i storstädernas centrala delar, inte minst i Storstockholm.

Här bygger man upp en storstadsstruktur där allting skall stråla ihop i ett enda dominerande city. Innerstaden skall vara det centrala arbetsplatsområdet, och detta skapar en enorm efterfrågan på lokaler. Sedan kommer man och säger att det inte finns någon påtaglig brist på lokaler.

I debatten och även i motionerna, där man yrkar på att hyresregleringen skall bibehållas för lokalerna, har man främst uppehållit sig vid risken för att hyresvärdarna skall vältra över kostnader, som de inte kan ta ut på bostäderna, på lokalerna. Justitieministern hävdar att hyrespris-sättningen på lokaler och bostäder är helt skild och att det därför inte finns någon sådan risk. Det är alldeles uppenbart att den risken finns.

Men även om det inte blir fråga om att en hyresvärd vill kompensera en enligt hans mening bristande inkomst på bostadslägenheterna med att ta ut högre lokalkostnader, så finns ju den mycket stora risken att hyresvärderna vill skaffa sig extrainkomster på lokalerna. Fastighetsägarna vet att det finns en betydande efterfrågan på centralt belägna lokaler och att det finns många som är villiga att betala överpriserna.

De som kommer att drabbas är i första hand affärsidkare och hantverkare med mycket blygsamma inkomster, människor som dessutom ofta kommit upp i den åldern att de har svårt att skaffa sig annat arbete, om de blir av med sin arbetslokal. Sedan rimmar ju det här resonemanget väldigt dåligt med de diskussioner som förs om en närhetsservice, som alla uttalat sig mycket välvilligt om.

Regeringen vill uppenbarligen genom slopande av hyresregleringen på lokaler befordra en ändå snabbare kapitalistisk strukturrationalisering där de stora kapitalstarka företagen tar över även på lokalhyresmarknaden. Hyresregleringen för lokaler bör bibehållas oförändrad. Det finns ingen anledning att vid bibehållande göra den uppmjukning som utskottsmajoriteten föreslår.

Det principiellt nya i förslaget till hyresregleringslag är grunderna för prissättningen. Enligt vår mening är det avgörande inte vilka som

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

fastställer hyror – om detta sker genom statliga myndigheter eller genom partsöverenskommelser – det avgörande är på vilka grunder hyresprissättningen sker. Här kan vi inte acceptera regeringens och utskottsmajoritetens grundläggande förslag. Detta innebär inte bara att man ersätter den nuvarande generella hyresprissättningen eller rättare sagt generella hyreshöjningar med överenskommelser mellan partsorganisationerna. Vad som är avgörande är att dessa överenskommelser grundas inte bara på fastigheternas kostnader utan också på en bruksvärdering. Generella hyreshöjningar ersätts med höjningar enligt schablonregler som parterna kommer överens om. Men schablonregler är i princip detsamma som generella hyreshöjningar.

Propositionen är här oerhört mångtydig. Det finns ingenting som klart säger ut på vilka grunder hyresprissättningens bruksvärdering och överenskommelser skall ske. Det principiellt nya är att man i hyresregleringslagen överför hyreslagens bestämmelser om bruksvärderegeln, varigenom man tydligen hoppas på att med en mjukare metod få en övergång till hyreslagen, när hyresregleringen skall slopas.

Utskottet har inte velat vara med om vårt förslag att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en snabb översyn av och förslag till ändring av 48 § i hyreslagen utan nöjer sig med att hänvisa till att man har begränsade erfarenheter av hyreslagen och att frågan kommer att belysas i den översyn som skall ske med anledning av en framställning från Hyresgästernas riksförbund. Utskottet har inhämtat och redovisar på s. 9 i betänkandet att regeringen genom en enkät hos olika myndigheter och organisationer inlett förberedelser för en översyn av förfarandet i hyrestvister och hyreslagstiftningen i övrigt.

Ordföranden i Hyresgästernas riksförbund har gång på gång, bl. a. vid sitt besök i civilutskottet, hävdats att regeringen håller på med en översyn, vilken senast till nästa vårriksdag skall innebära förslag till riksdagen om förbättringar av hyreslagen, bl. a. av den omstridda 48 §. I utskottet har det upplysts om att det är en illusion att tro att detta skall medhinnas till nästa vårriksdag. I ett anförande inför fullmäktige med Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm, som jag själv bevisade, uttryckte justitieministern den förhoppningen att han skulle sitta kvar vid 1974 års utgång, så att han kunde påverka frågan då tidpunkten för förlängning av hyresregleringen löper ut 1974. Det är ju inte precis den takt som Hyresgästernas riksförbunds ordförande Erik Svensson far land och rike runt och utlovar.

Varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet finns det några utfästelser om tidpunkten för ändring av hyreslagen, än mindre några uttalanden, om i vilken riktning dessa förändringar skall gå. Det helt avgörande är ändringen av 48 §. Hur den verkar och hur den är avsedd att verka framgår klart av motivuttalandena till denna hyreslagens hyressättningsparagraf. Riksdagen bör därför göra ett klart uttalande i den riktning vi föreslagit.

Men i avvaktan på att vi får en sådan översyn av hyreslagen är det nödvändigt att skriva in spärrar mot bruksvärdehyror i hyresregleringslagen. Det är ju intressant att notera de borgerliga partiernas reaktion på förslaget till hyresregleringslag, i vilket föreslås övergång till bruksvärde-

hyror, låt vara att man inte går lika långt som i den allmänna hyreslagen.

I den reservation, som undertecknats av folk- och centerpartisterna i utskottet, noteras att det nu framlagda förslaget till ändringar i hyresregleringslagen medger en smidig övergång till jämförelsehyror, varmed man uppenbarligen avser jämförelsehyror enligt hyreslagens motiv och hyressättningsparagraf.

Från borgerligt håll och från fastighetsägarna samt tyvärr även från hyresgästhåll har man drivit tesen om hyresutjämning. De borgerliga partierna har hävdad och fortsätter envist att hävda att man får fler lediga lägenheter och att man skapar större rättvisa mellan hyresgästerna genom att helt slopa hyresregleringen och låta tillgång och efterfrågan bestämma hyrorna.

Men det återstår fortfarande för dem att förklara på vilket sätt hyresgästerna i de rekorddyra lägenheterna i nyproduktionen får billigare hyror genom att de privata fastighetsägarna kan höja hyrorna i det privata äldre fastighetsbeståndet. Det enda som inträffar är att fastighetsägarna skaffar sig ytterligare arbetsfria inkomster på hyresgästernas bekostnad.

Inte heller de borgerliga har några recept för hur man skall tränga tillbaka spekulationen i mark, byggande, byggnadsmaterialproduktion och finansiering för att bringa ned rekordhyrorna i nyproduktionen. Det enda recept man har och det enda man kampanjerar för är att så snabbt som möjligt höja hyrorna i det äldre privata fastighetsbeståndet.

Den här debatten om hyresutjämning i hyreshus är egentligen mycket märklig. Jag har aldrig hört någon som föreslagit att man skall ha en hyresutjämning för folk som bor i villor. Det finns ju massor av villaägare som bor billigt i äldre och bra villor jämfört med dem som skaffat villa under senare år. Jag har heller aldrig hört att man skall genomföra hyresutjämning i bostadsrättsföreningar. Det finns ju massor av äldre bostadsrättsföreningar, där bostadsrättsinnehavarna har billiga hyror jämfört med bostadsrättshavare i nyare bostadsrättslägenheter. Inte heller jag anser att man skall ha hyresutjämning mellan villor och mellan bostadsrättsföreningar. Jag noterar bara den sneda debatt som har förts.

Det är bara i hyreshusen man skall ha hyresutjämning och bortse från fastigheternas verkliga kostnader, allt i det uttalade syftet att tillföra de privata fastighetsägarna ökade inkomster.

Man sätter gång på gång upp ett lika förvånat ansikte när hyresgästerna i de privata fastigheterna opponerar sig, och man drar i gång snyftkampanjer om de stackars unga barnfamiljer som tvingas betala rekordhyrorna i nyproduktionen. Men dessa rekordhyror vill man inte göra något för att få ned.

Vad man inte vill och inte kan förstå på borgerligt håll och tydligen inte på socialdemokratiskt håll är att hyresgästerna i privata fastigheter har en sund syn på dessa frågor.

I den sneda jämlikhetsdebatt eller omvända klasskampdebatt som vi har kan det vara skäl att erinra om några ord av Ernst Wigforss, som han yttrade inför en Storforumdebatt i TV för ett par år sedan.

Ernst Wigforss yttrade: "Så länge det är möjligt att utan arbete förtjäna lika mycket som de arbetande välavlönade, så länge finns inte

den verkliga grundvalen för en vädjan till löntagarna att sinsemellan lösa fördelningsproblemen." Man skulle med en travestering av Ernst Wigforss' yttrande kunna säga: Så länge privata fastighetsägare utan arbete kan tjäna på hyresgästerna, så länge finns inte den verkliga grunden för en vädjan till hyresgästerna att sinsemellan utjämna hyrorna. Det är detta det handlar om. Det är så att säga pudelns kärna.

Den enda verkliga lösningen på eländet med privata fastighetsägare är att kommunerna övertar äganderätten till de privata hyreshusen. En plan för ett successivt överförande av dessa i kommunernas ägo bör nu äntligen göras upp. Så länge det finns privata fastighetsägare måste det finnas spärrar mot oskäliga hyreshöjningar och mot extravinsten för fastighetsägarna i hyreslagstiftningen. Vi skulle gärna se att dessa spärrar fanns i en enda hyreslag. Men i avvaktan på att det blir en ändring av hyreslagen på denna punkt bör spärrarna skrivas in i hyresregleringslagen.

Den självklara utgångspunkten bör vara två principer:

1. Grundläggande princip bör vara fastighetens drift- och självkostnad.

2. Ett tak eller en hyresspärri bör införas, som gör att jämförelsen för hyresnivån skall ske med motsvarande årgångar.

Vi har i vår motion föreslagit sådana principer för hyresprissättningen och föreslagit konkreta ändringar av 3 §.

Så några ord om en detalj. Vi har föreslagit att andra stycket under punkten 2 i 3 § skall ändras så att formuleringen om ombyggnads-ändrings- eller underhållsarbeten som "bekostats av hyresgästen" skall ändras till "ej bekostats av hyresvärden". Det är ju ganska orimligt att hyresvärd skall kunna ta ut högre hyra utan att själv bekosta arbetet. Utskottet avstyrker vårt ändringsförslag med motiveringen att hyresvärd inte kan tillgodogöra sig hyreshöjning, då t. ex. försäkringsbolag betalat kostnaden. Utskottet talar här mot bättre vetande. Jag har två prejudicerande utslag av statens hyresråd. Det finns enligt uppgift ett tiotal.

Det ena av de två exempel jag har gällert en brand, där kostnaderna bestreds av försäkringsbolaget. Hyresnämnden avstyrkte värdens anspråk på hyreshöjning med anledning av reparations- och underhållsarbeten. Hyresrådet ändrade hyresnämndens beslut och tillerkände hyresvärden en hyreshöjning för arbeten som bekostats av försäkringsbolaget. Det andra fallet gällde omfattande moderniseringsarbeten, där hyresvärden tillerkändes höjning av bashyran på grund av hyresförluster under den tid moderniseringsarbetena pågick. Utskottet har alltså fel. Varför kan man då inte gå med på den ändring som vi har föreslagit?

Herr talman! Den omfattande uppluckring av hyresregleringen som sker genom regeringens förslag, om det godtas, har väckt mycket stark oro bland hyresgästerna. Det är naturligt att oron och opinionen mot förslaget är starkast i den region där bostadsbristen, privatägandet av hyresbostäder och bostadsspekulationen är störst, nämligen i Storstockholm och då främst inom Stockholms innerstad. Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm omfattar mer än en tredjedel av medlemmarna i Hyresgästernas riksförbund. Vid sitt nyligen avhållna årsmöte antog föreningens fullmäktige ett mycket skarpt uttalande som tillställts riksdagsgrupperna. Vår grupp har fått ett exemplar. Jag vet inte om det råder pappersbrist

hos Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm, men jag förutsätter att de övriga partigrupperna också har fått bara var sitt exemplar och att alla riksdagens ledamöter inte haft tillfälle att ta del av uttalandet. Det kan därför ha sitt intresse att det föredras. Fullmäktiges årsmöte uttalade:

”Ett slopande av hyresregleringen kan inte accepteras förrän hyreslagen — främst dess § 48 — ändrats så att lagen innehåller betryggande garantier mot oskäligen hyreshöjningar.

Huvudfrågan är på vilka *grunder* hyressättningen skall ske i alla fastigheter. En övergång till bruksvärdeshyror kan under inga förhållanden accepteras. De privata fastighetsägarna kommer att tillgodogöra sig extravinsten inte på grund av egna insatser utan på grund av samhällets insatser.

Vi kräver att det i § 3 i förslaget till förändringar i hyresregleringslagen införs bestämmelser att huvudprincipen för fastställande av hyra skall vara fastighetens drifts- och självkostnad samt att det därutöver fastställs ett tak för den högsta hyra som får tas ut. Detta tak bör sättas så att jämförelse för högsta hyra skall gälla motsvarande årgångar.

Vi vänder oss bestämt mot slopande av hyresregleringen i privata fastigheter färdigställda åren 1958–1968. Ett slopande av hyresregleringen för dessa årgångar betyder att hyreslagen helt ut gäller. Privata fastighetsägare kan därvid tillgodogöra sig extravinsten enligt bruksvärdesregeln utan att ha några ökade kostnader. Vi kräver en spärr för hyresnivån i privata fastigheter, som byggts utan statliga lån och där hyran ännu ej är fastställd.

Vi instämmer helt i affärsidkarsektionens framförda krav att hyresregleringen skall behållas för lokaler.

Vi kräver också en mark- och bostadspolitik där vinst- och spekulationsintressena i mark, byggnadsmaterialproduktion, finansiering och byggande trängs tillbaka för en socialt inriktad bostadspolitik.”

Det är som framgår ett mycket skarpt uttalande med bestämda krav, som det finns all anledning för riksdagens ledamöter att ta hänsyn till.

För vänsterpartiet kommunisterna är det i det här fallet inga svårigheter. Vi har konsekvent krävt att hyresregleringen skall behållas för de årgångar regeringen och utskottet vill slopa liksom att den bör behållas oförändrad för lokaler. Vi anser det lika självklart att man måste fastställa andra grunder för hyresprissättningen än dem regeringen och utskottet förordar. Riksdagen kan inte heller längre nonchalera de allt starkare kraven på en socialt inriktad bostadspolitik, som bara kan åstadkommas genom att man tränger tillbaka vinst- och spekulationsintressena på mark- och byggnadssektorn.

Tiden är inne att radikalt pröva om den förda bostadspolitiken och att vidta konkreta åtgärder för att pressa ned rekordhyror i nyproduktionen. Detta måste vara den främsta uppgiften på bostadsmarknaden; inte att försöka successivt anpassa hyresregleringslagen så att den vid sitt slopande kan ersättas med hyreslagens bestämmelser om marknads- och fullt verkande bruksvärdehyror.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 3 b, 4, 5, 6 b, 7, 8 och 9 och sammanfattar våra krav i följande punkter.

1. Hyresregleringen bör bibehållas för fastigheter färdigställda åren 1958–1968.

2. Hyresregleringen bör bibehållas oförändrad för lokaler.
3. En fortsatt regional avveckling bör inte komma i fråga förrän effektiva spärrar mot oskäliga hyreshöjningar införts i hyreslagen.
4. Riksdagen bör hos regeringen hemställa om en snar översyn och förslag om ändring av § 48 i hyreslagen på sätt som anförts i motionen 1461.
5. Spärrar mot retroaktiva hyreshöjningar i privata fastigheter, byggda under 1960-talet och där hyran inte är fastställd, bör införas i hyresregleringslagen.
6. Riksdagen bör fastställa andra grunder för hyressättningen i hyresregleringslagens § 3 än dem som regeringen och utskottet föreslagit, varvid utgångspunkten skall vara självkostnadshyror och ett tak där jämförelseprövningen skall gälla jämförliga årgångar för fastigheternas färdigställande.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande började sitt anförande med att ge en recension av det drama som hyresregleringens avveckling utgör. Han recenserade pjäsen innan slutreplikerna var skrivna, och han tilldelade oss roller som vi ännu inte vet hur de kommer att lyda. Det är kanske lättare för herr Grebäck att recensera nu än när slutreplikerna så småningom är skrivna – kanske inte av honom utan av några andra.

Jag vill inledningsvis säga att vi är i den något egendomliga situationen att vi har ett utskottsbetänkande där vi fyra som talat hittills – jag själv inräknad – samtliga är reservanter. Det är alltså ett rätt trasigt betänkande, men eftersom jag bara är med på en reservation, får jag betraktas som vad man brukar kalla för utskottets talesman. Jag skall försöka vederlägga alla de andra reservationer som är fogade till detta betänkande.

För att jag inte skall glömma av det mot slutet, herr talman, ber jag redan nu att få yrka bifall till reservationen 6 a som jag tillsammans med några socialdemokrater och moderata ledamöter i civilutskottet står för, och i övrigt yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan.

Det vi nu har att ta ställning till är två konkreta huvudfrågor på hyressidan. Den första frågan är om vi är beredda att avveckla hyresregleringen vid detta års slut, och den andra frågan är: om inte, hur vi då skall utforma en för begränsad tid förlängd hyresreglering. Vad som skall hända efter 1974 är en fråga som vi får ta ställning till då.

I den första frågan står endast moderaterna mot de övriga partiernas representanter. Departementschefen har i propositionen klart och utförligt motiverat sitt ställningstagande. Utskottsmajoriteten har – även om det skett med olika synsätt – godtagit faktum att farhågorna mot att släppa regleringen nu är så markerade att detta inte är lämpligt. Herr Ullsten har – givetvis, höll jag på att säga – uttalat två meningar också i denna fråga, men i utskottsbetänkandet har han anslutit sig till samma linje som de övriga ledamöterna förutom moderaterna.

I och för sig är den moderata ståndpunkten konsekvent. Mycket talar för att vi inte hade haft denna debatt i dag om mittenpartierna hade kunnat avhålla sig från att försöka skära pipor i vassen 1968. Hur som

helst – förslaget i reservationen 1 att hyresregleringen skall avskaffas i år är trots herr Wennerfors i och för sig sakliga anförande en praktiskt ointressant fråga. Det finns inte någon möjlighet, om vi ser på det praktiskt, att den tanken skulle kunna förverkligas och ett beslut i den riktningen fattas.

Den andra huvudfrågan – hur och vad vi skall hyresreglera de närmaste åren – är däremot rätt intressant. Regeringen lägger fram en proposition som uttryckligen syftar till att få regler som skall underlätta en anpassning till reglerna i hyreslagen. Där föreslås avveckling av hyresregleringen för lokaler och för hus som färdigställda efter år 1957. Ytterligare regional avveckling aviseras.

Reaktionen på dessa förslag går i 1968 års anda för mittenpartiernas del: "Visst skall vi avveckla, vi skall t. o. m. tidsbestämma den slutliga avvecklingen utan att se på verkan av de nya reglerna." Men samtidigt kommer ett nödrop med begäran om hjälp för alla lokalhyresgäster – banker och storbolag i förening med ett antal små affärer och hantverkare. Ränderna går aldrig ur – avveckla och avveckla inte på samma gång är alltså mittenpartiernas paroll. Det är väl på det sättet här som på många andra områden att man vill vända sig till ett kanske alltför stort antal människor på samma gång, och det är inte alltid så bra.

Det steg som tagits från motionärernas till reservanternas ståndpunkt i fråga om lokalregleringen visar dock en omvändelse, om än svagt markerad. Motionärerna har gjort något slags kompromiss med sig själva och gått ifrån motionsyrkandet; de vill ha en tillämpning av 6 § i hyreslagen. Såvitt jag förstår skulle tillämpningen av den i praktiken knappast ha den avsedda effekten. Skälig hyra enligt 6 § första stycket är uppenbarligen inte detsamma som en produktionskostnadsanknuten hyra, och hyresnämnderna skulle råka i många brydsamma situationer om reservationen vann bifall. Sedan har också besittningsskyddet kommit in i bilden och nyttjas som ett argument för fortsatt lokalhyresreglering. Om reservanterna hade frågat sig för hos hyresnämnderna för de stora städer i detta land där hyresregleringslagen för lokaler inte gäller tror jag att de skulle ha känt sig litet tryggare i fråga om det indirekta besittningsskydd för lokaler som jag hoppas att vi får efter riksdagens beslut i dag.

Det är ju ett faktum att hyresregleringslagen är tillämplig på lokaler i 16 kommuner i detta land, men i 159 kommuner är den tillämplig även för bostäder. I de 143 kommunerna har man inte fått de erfarenheter av de skilda lagbestämmelserna för lokaler i relation till bostäder som reservanterna så ivrigt målar ut. Faktum är att skadestandsregeln bedöms ha en bra avhållande effekt när det gäller uppsägning genom att hyresvärden i alla fall ställer sig i en ganska oviss situation med risk för att få stå för rättegångskostnader på kuppen. Men på den punkten får vi väl motse en del omdömen i samband med den enkät som departementet nu sänt ut till organisationer och institutioner för att samla in erfarenheter. Skulle den avskräckande effekten visa sig avta, så får vi väl titta på regelns konstruktion, och då är det inte fråga om att hyresregleringslagen och dess besittningsskydd för bostäder skall vara det enda alternativet när det gäller att skärpa bestämmelserna, om det mot all

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

förmodan skulle ligga någon sanning i de farhågor som reservanten här har anfört.

I den andra frågan, om vad vi skall ha för sorts hyresreglering de närmaste tre åren, står på reservantsidan också vänsterpartiet kommunisterna. Det finns, för att göra det klart redan från början, inte någon motsättning i fråga om att en avvecklade hyresreglering skall ersättas med hyreslagsregler som står i överensstämmelse med de bostadssociala målsättningarna. Först därmed får herr Engströms reservation sin rätta belysning. Det kan inte vara en acceptabel bostadssocial målsättning att behålla hålla fast vid de kostnadsanknutna hyrorna. Ibland kan man t. o. m. vara överens om att det är vissa nackdelar med kostnadsanknutna hyror; jag kommer tillbaka till det sedan.

Det går inte att bekämpa markvärdestegring på samma sätt som om man exempelvis vill bota mässling genom att måla över prickarna. Intresset för vinst borde vi kunna kanalisera genom andra åtgärder och se till, att vinsten kommer det samhälle till godo som har skapat den. Jag tror att hela hyresdebatten och bostadsdebatten i övrigt skulle tjäna på en mer långsiktig och inte så sektorbunden prövning från reservanternas sida.

De skilda förslagen av herr Engström är, som jag förut framhöll, olika uttryck för den grundläggande tanken på fortsatt kostnadsanknytning i hyressättningen. Herr Engström har, kanske omedvetet, själv gett ett mycket starkt exempel på bristen i kostnadsanknutna hyror i sin reservation nr 8, där han tar upp vissa effekter av retroaktiva hyreshöjningar. Just det förhållandet att sådana förekommer har varit en av drivkrafterna när hyresgästorganisationerna har varit så intresserade av att finna andra former för att skapa skydd mot oskäliga hyreshöjningar och hyressättningar genom att komma ifrån den kostnadsanknutna hyran. Det som kan kallas självkostnad är inte alltid det riktiga och det socialt försvarbara, det visar inte minst den reservation av herr Engström som har betecknats som nr 8. Det kan vara en skenbar rättvisa som man på den vägen skapar, och det är ett av motiven för att man har velat få en ändring.

Får jag ta upp några saker till, som herr Engström har som genomgående tema i sina reservationer. De är många, men det är av tekniska skäl de har blivit det, eftersom de spänner över så många olika delar av lagtexten. Ett genomgående resonemang i dem – och det finns även i centerpartiets och folkpartiets reservationer – är att 48 § hyreslagen siktar mot en övergång till marknadshyror. Man bortser ifrån att 48 § sysslar med två typer av marknader: dels bristorter, dels icke bristorter. Resonemanget om marknadshyror förekommer på de orter där det icke är brist. Där är det ju inte några faror med hyressättningen; där kan det t. o. m. förhålla sig så att marknadspriset ligger lägre än självkostnadspriset, på grund av efterfrågeeffekten.

När det gäller bristorterna finns det inte något stöd för uppfattningen att lagens utformning har syftet att få fram en marknadshyra, utan lagen har syftet att skapa ett socialt skydd mot marknadshyror. Jag kan mycket väl förstå att herr Engström från de utgångspunkter han har kommer till de slutsatser som han redovisar, men jag tror att herr

Engströms förutsättningar på den punkten är felaktiga. Samma felaktighet tror jag han gör sig skyldig till när han försöker karakterisera hur jämförelsehyran, byggd på bruksvärdet skall räknas fram. Han talar om skyhöga hyror i nyproduktionen som skall vara vägledande för hyressättningen i äldre årgångar av hus – ett genomgående tema i flera reservationer som han har anfört. Det är såvitt jag kan bedöma ett felaktigt sätt att tolka hyreslagen.

När man skall diskutera skäligheten för att få fram jämförelsehyran, baserad på bruksvärdet, har man att göra jämförelser med hyrorna i jämförliga lägenheter, och jämförliga lägenheter är oftast att finna i samma årgångar och i husets närhet. I det beståndet kan man ta bort speciellt höga hyror på bristorter, om man genom en omräkning av nyproduktionens hyror finner att jämförelsematerialets hyror kan ligga för högt. Det är alltså en återhållande effekt som nyproduktionens hyror skall ha när det gäller att få fram en jämförelsehyra. Man kan inte ta steget från en lägenhet i det tidigare beståndet direkt över till nyproduktionen, utan man har att jämföra med lägenheter som har ungefär samma bruksvärde, och de är som regel att finna i de närmaste årgångarna.

Det är enligt min mening viktigt att man försöker tolka hyreslagen på det sättet, och det finns ingen anledning till att vi skulle ge den en annan tolkning som har helt andra effekter. Jag kan förstå herr Engström om han baserar sitt resonemang på vad jag betraktar som en missuppfattning. Som hyreslagen nu är utformad tror jag att den utgör ett gott skydd för en socialt riktig hyra, med bortseende från att man kan få hyror som saknar samband med kostnaden för det enskilda fallet. Ibland kan hyrorna ligga lägre, ibland kan de ligga högre. Det för hyresgästen intressanta är att hyreslagen ger ett socialt skydd.

I detta sammanhang skulle jag också gärna vilja säga något, även om det inte tillhör min uppgift att försöka göra en tolkning i detta avseende, om den översyn som departementschefen redan har igångsatt. Framställningen kom ju från Hyresgästernas riksförbund, och departementschefen har redan gjort en enkät för att få del av erfarenheter. Innan man vet vilka erfarenheter som finns att redovisa utifrån kan man ju inte gärna uttala sig om vad ändringarna kommer att innebära och vid vilken tidpunkt de kommer att presenteras. Det är väl alldeles klart att det finns en del saker i det material som Hyresgästernas riksförbund har dragit fram beträffande det processuella förfarandet och liknande ting i sin skrivelse, som kan komma rätt snart. Men om det blir andra ändringar får väl den enkät och den utredning som skall göras utvisa.

Får jag, herr talman, till slut bara göra en liten privat bekännelse som jag är mycket angelägen om att få göra, även om den kanske ligger utanför ett anförande av den här typen. Jag vill uttrycka min personliga glädje över att propositionen ger möjligheter till att på hyresmarknaden få kollektivavtal. Det är egentligen kollektivavtal vi skapar för hyressättningen i det lägenhetsbestånd som är uppfört före 1958. Det är överenskommelser av mer eller mindre generell karaktär som hyresgästerna och fastighetsägarna kan träffa och som sedan myndigheterna skall ta ställning till. Vi har för de allmännyttiga bostadsföretagen haft kollektivt

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

förfarande – till stor glädje och nytta för många, tror jag. Nu är den marknaden inte jämförbar med den privata marknaden. Fastighetsägarna där har ju en funktion av annan karaktär än de privata fastighetsägarna. Men de praktiska erfarenheterna är bra för det, och jag tror att det skulle vara ett gott skydd för hyresgästerna, ifall man kunde komma fram till ett kollektivt förfarande i likhet med vad som finns på arbetsmarknaden, även om man i dessa dagar upplever starka strömningar som vill bryta sönder den kollektiva gemenskapen i många sammanhang och låta individer få leka fritt på fältet.

Det kan ju ha sitt intresse att den här frågan väcktes – såvitt jag vet – första gången 1912 av förutvarande utrikesministern Östen Undén i hans doktorsavhandling, som behandlade kollektivavtal. Låt mig bara tala om, att där beskrivs som en motsvarighet till kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare att man skall ha generella avtal mellan fastighetsägare och förening av hyresgäster – det fanns inga sådana föreningar i Sverige då – ”angående innehållet i de hyresavtal, som sedan skola ingås mellan den enskilde hyresgästen och fastighetsägaren. Det är åtminstone inte otänkbart, att hyresgästerna genom sammanslutning kunna tillvarataga sina intressen på samma sätt som fackföreningar gent emot arbetsgivarna.”

Det är rätt underbart att konstatera att vi nu, 1971, har fått den tanke realiserad som Östen Undén väckte 1912. Och med det, herr talman, yrkar jag på nytt bifall till utskottets hemställan utom beträffande hyresreglering för lokaler, där jag yrkar bifall till reservationen 6 a.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman tillhör ju dem i den här kammaren som kan en del om bostadspolitik och om hyresreglering också, och därför är det litet synd att just han skall tillgripa de enklaste debattknepet och t. ex., som han gjorde nu, karakterisera mittenpartiernas förslag att man skall jämställa besittningsskyddet för lokaler och bostäder som en åtgärd som syftar till att hjälpa banker och storbolag.

Banker och storbolag klarar sig säkert ändå, såvitt jag förstår. Vad det här handlar om är ju att undvika att lokalhyresgäst kommer i den situationen att han inte kan klara den hyra som hyresvärden begär och därför kan bli vräkt. Den situationen hamnar inte banker och storbolag i, därför att de har råd att betala.

Och det är kanske snarast på det viset att det just är betalningsstarka – bankerna och de större företagen – som kan komma att bli de som konkurrerar ut de mindre betalningsstarka lokalhyresgästerna av den typ jag nämnde: de som driver mindre hantverk, de som driver butiker, de som driver kemtvättar etc. Det innebär, i den mån det inträffar, sociala problem för de företagare som drabbas och för vilka den här lokalen är helt avgörande när det gäller utkomstmöjligheterna. Det innebär sannolikt också – vilket t. ex. hyresgäströrelsen har påpekat – att en hel del värdefull närservice i bostadskvarteren kan försvinna.

Det är de övervägandena som vi har gjort, och det handlar sannerligen inte om att skydda banker och storbolag från att bli vräkt. Det behovet föreligger inte.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att notera att herr Ullsten, som nu hade ordet, inte förklarade på vilket sätt hyresgästerna i nyproduktionen blir hjälpta av att man höjer hyrorna för dem som bor i det äldre privata fastighetsbeståndet. Det var också intressant att notera att jag inte fick något svar på frågan, varför man aldrig har drivit kravet på hyresutjämning för andra kategorier än de som bor i hyreshus och där det finns privata fastighetsägare som tjänar på denna hyresutjämning. Det skulle ha varit värdefullt att få svar på dessa frågor.

Herr Bergman säger att man vill göra klart från början att hyresregleringen skall ersättas med ordentliga spärrar i hyreslagen. Det är ju det jag har efterlyst. Men det finns ju inte sådana spärrar i den nuvarande hyreslagen, och det har inte angetts någon tid för när vi skall få en sådan ändring av hyreslagens 48 § och motiven bakom denna paragraf, att det blir effektiva spärrar.

Sedan måste det bero på ett missförstånd när herr Bergman talar om reservationen 8 och säger att jag främst vill ha kostnadsanknytning. Jag har sagt, och det har också framhållits i vår motion, att den grundläggande principen bör vara kostnadsanknytning. Man har ju samma princip i de allmännyttiga företag som herr Bergman representerar i sin civila gärning. Men man kan naturligtvis inte driva kostnadsanknytningen in absurdum. Det är väl det enda positiva i den nya hyreslagen att man frångår kostnadsanknytningen när det gäller fastigheter färdigställda efter 1968, när hyrorna t. o. m. blir så höga att de ligger över rekordhyrorna i nyproduktionen.

Vad sedan tolkningen av hyreslagen beträffar har man ingenting annat att gå efter än den faktiska lydelsen av 48 § hyreslagen och de motiv som ligger bakom den. De motiven kan herr Bergman läsa om också i propositionen 141 år 1967. Jag gav en del uppgifter om beräkningsgrunderna där. I fortsättningen står det att mot bakgrunden av hyresläget för lägenheterna i nybyggda hus bör bedömas om hyran för jämförelselägenheterna är rimlig. Jag har aldrig påstått att man enbart skall jämföra med kostnaderna i nyproduktionen, men den jämförelsen skall också göras. Och så länge de motiven ligger bakom 48 § hyreslagen blir denna lag ett medel att bringa upp hyrorna i det äldre, privata fastighetsbeståndet. Det kan inte bestridas. Det är det som är det märkliga.

Denna debatt har pågått sedan 1967, och från 1966 när regeringen utlovade en ny bostadspolitisk giv har vi fått en våldsam upptrissning av hyrorna i framför allt nyproduktionen samt en diskussion om hur vi successivt skall avskaffa hyresregleringen och ersätta den med hyreslagens bestämmelser, där hyressättningsparagrafen är det avgörande.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade, herr Engström, att 48 § hyreslagen såvitt jag vet ger ett gott skydd. att departementschefen nu har gjort en enkät för att få erfarenheter av hyreslagens tillämpning beror inte på någon speciell oro för att 48 § skulle ha några svagheter. Men om det visar sig att den har det, så är jag övertygad om att departementschefen framlägger förslag för att rätta till det. Enligt den redovisning vi har fått är det inga sådana

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

orsaker som ligger bakom.

Vad sedan reservationen 8 angår är det alldeles klart att den är den gamla hyresregleringslagen i tillämpning, och där fanns det en kostnadsanknytning. Det var det som var en brist i den lagen, och det är det som man nu vill hitta en ny form för.

Vi vet att hyreslagens tillämpning i nyproduktionen, där hyressättningen är fri, har haft underbara effekter ur hyresgästernas synpunkt. De effekterna har retat galla på fastighetsägarna, så att de t. o. m. nu talar om att inte sanera mera i Stockholm, eftersom de inte får täckning för sina kostnader. De är rädda för att jämförelsehyrorna kommer att sättas efter bruksvärdet, och då får de kanske inte täckning för kostnaderna.

Det finns tillräckligt mycket att läsa både när det gäller lagens exakta utformning och motiven för den. Och den läsning jag har ägnat mig åt har givit mig det intryck som jag redovisade förut, nämligen att herr Engström på denna punkt har misstolkat lagen.

Sedan vill jag säga till herr Ullsten att jag talade om såväl banker och storbolag som om hantverkare och småföretagare. Om bankerna vill ha självkemtvätteriernas lokaler eller en hantverkslokal, så är det ju en struntsak att skaffa de lokalerna redan nu. Herr Ullsten skall inte inbilla sig något annat. Det är närmast löjligt att tro, att om man släpper hyresregleringen så slänger sig bankerna över alla kemtvätterier och kör ut innehavarna på gatan.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag säga till herr Bergman att det rimligen är så att lokalhyresgästerna nu har fått ett starkt besittningsskydd för att de skall bli starkare i förhållande till lokaluthyrarna och bl. a. skyddas för en sådan situation som herr Bergman litet karikatymässigt målade upp, nämligen att någon penningstark köpare vill ha den lokal som en småföretagare bedriver sin verksamhet i.

Det är bl. a. därför som vi slår vakt om det besittningsskydd som finns till dess att man har hittat någonting som kan ersätta det och som kan införas i hyreslagen.

Vad sedan gäller herr Engströms frågor måste jag tyvärr erkänna att jag över huvud taget inte uppfattade den andra frågan. Den första gällde hur vi menar att ett avskaffande av hyresregleringen kan påverka hyrorna i nyproduktionen. Ja, men vad vi har påpekat genom åren är ju just att hyresregleringen inte kan påverka hyrorna i nyproduktionen. Därmed faller ju också ett av de väsentligaste argumenten för att ha hyresregleringen kvar. Hyresregleringen kan över huvud taget inte åstadkomma någonting när det gäller bostadskostnaderna utom möjligen att höja dem genom att man med den skapar en så snedvriden situation på utbudssidan: man skapar en stark hyressplittring, man motverkar en rörlighet på bostadsmarknaden vilket gör att de som sitter i de större, billiga lägenheterna inte flyttar till de mindre och släpper in t. ex. barnfamiljerna i stället.

Svagheten med den mening som herr Engström själv har förfäktat är ju just att han diskuterar hyresregleringens kvarvarande som om han därigenom hade hittat ett recept för att pressa ned bostadskostnaderna.

Men både i denna debatt i och tidigare debatter har vi ju visat att det duger inte hyresregleringslagen till. Det är en lag som helt godtyckligt håller hyran nere i vissa bostäder alldeles oberoende av om de som bor där har råd att betala eller inte.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Först till herr Ullsten: Det är den verkliga advokatyren han bedriver när han säger att hyresregleringen inte kan påverka hyrorna i nyproduktionen. Det har jag väl aldrig påstått. Jag har sagt att om man slopar hyresregleringen, så gäller den nya hyreslagen, och då påverkar man med hjälp av rekordhyrorna i nyproduktionen det äldre privata fastighetsbeståndet, och det är ju en helt annan fråga.

När det gäller barnfamiljerna och recept för att pressa ned kostnaderna betonade jag gång på gång i ett mycket långt anförande att det är det frågan gäller. Men vad som är avgörande är att man inte är beredd att vidta några konkreta åtgärder för att pressa ned rekordhyrorna i nyproduktionen. I stället för att göra detta har man en hyreslag som bidrar till att pressa upp dem, därest man släpper hyresregleringen, och det är det man håller på och kampanjerar för, alltså precis motsatsen till vad man borde göra.

Herr Bergman sade att 48 § såvitt han vet ger ett gott skydd. Det är ju det den inte gör. Den kan inte göra det med de motiv som finns uttalade bakom den.

Sedan till reservationen 8 och det här med kostnadsanknytningen. Det är ju så att jag i reservationen 8 har föreslagit att man skall införa en hyresspärr som gör att privata fastighetsägare inte kan ta ut stora retroaktiva hyreshöjningar. Det är inte någon annan princip än den som finns för fastigheter byggda efter 1968, där en privat fastighetsägare icke kan ta ut hela kostnaden, även om den skulle överstiga exempelvis rekordhyrorna i nyproduktionen. Kan man genomföra det i det ena fallet, så kan man genomföra det i det andra. Om det sedan skulle vara så att privata fastighetsägare på grund av sådana bestämmelser i lagen inte skulle vilja vara med och bygga och genomföra exempelvis viss saneringsverksamhet, så har i varje fall inte jag någon anledning att gråta över det, och jag hoppas att inte heller herr Bergman skulle vara ledsen, därest vi blev av med en del privata byggmästare när det gäller bl. a. saneringsverksamheten i låt oss säga Stockholms innerstad.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det exempel som herr Engström tog är ju just ett exempel där hyreslagens 48 § har en mycket bättre effekt än den gamla hyresregleringslagen, som ju byggde på kostnadstäckning för hyrorna. Det gör alltså inte hyreslagen, men hyresregleringslagen gör det, och det är det som är skillnaden.

Sedan vore det intressant om herr Engström kunde visa något exempel på att 48 § i hyreslagen gett en dålig effekt. Sedan 1968 tillämpas hyreslagen bl. a. på nyproduktionen med god effekt, herr Engström.

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det här är egentligen en mycket märklig diskussion. Det förefaller som om själva syftet – att komma till rätta med de höga hyreskostnaderna, speciellt för de lägre inkomsttagarna – skulle vara en bisak och spelet mellan olika uttalanden det centrala.

Herr Bergman talade nyss om att bota mässling genom att måla över prickarna. Det förefaller som om den diskussion som förts, bl. a. från herr Bergmans sida, varit ett försök att måla över prickarna och inte syfta till att hjälpa de människor som behöver hjälp i fråga om bostäder m. m.; man har liksom sökt en motivering till att vi i fråga om rätten till bostad aldrig har vågat dra ut konsekvenserna och vidta effektiva åtgärder. Jag tror att det i det här sammanhanget finns anledning att bara konstatera att det aldrig vidtagits någon ordentlig åtgärd för att komma till rätta med hyreskostnaderna i vårt land; vi har aldrig vågat ta steget fullt ut och göra vår lagstiftning effektiv.

Jag har en känsla av att huvudfrågan i dag är att tala om att vi bygger så och så många bostäder i vårt land. Det är tacknämligt att vi bygger så mycket. Men den viktigaste frågan är: Hur skall vi kunna hjälpa låginkomsttagarna, pensionärer, partiellt arbetsföra och även låginkomsttagarna bland hantverkare, småföretagare, m. fl.? Den frågan har vi inte fått något svar på, utan vi får lyssna till detta resonering om vad är det och det, vad är skäligt och vad är oskäligt. Vi vet att denna brist på precisa tolkningar åstadkommit en förvirring som under flera år rått i fråga om dessa saker.

Vi måste komma ihåg att begränsningen av människornas möjligheter att utnyttja bostäder ligger i priset. Det har man här inte tagit med i beräkningen. Jag har en känsla av att vi kommit in i en situation där det hela styrs av byråkrater och teoretiker, som ofta gått direkt från skolbänken till en skrivbordsstol och som aldrig kommit i kontakt med hur besvärligt de människor som hör till låglönegrupperna har det – de har inte mött den brist på möjligheter att efterfråga bostäder som vi andra, vi som på ett annat sätt lever bland människorna, tvingas möta och då känner att det är nästan omöjligt att komma till rätta med det hela.

Här har herrar Grebäck, Ullsten, Wennerfors och Bergman börjat att resonera om att vi skall ta bort skyddet och att propositionen har till syfte att förbereda ett borttagande av alla de skyddsåtgärder vi har i detta sammanhang. I stället för att uttunna lagstiftningen tycker jag att man skulle skärpa den och försöka skapa en vilja hos de tillämpande organen att verkligen försöka gå från teoretiska resonemang till praktiska åtgärder för att komma till rätta med de olika situationerna.

De spekulationsintressen som vi har släppt in på bostadsmarknaden är helt enkelt orimliga. De förekom inom hälso- och sjukvården förr i tiden. Varför har vi sagt att vi skall göra hälso- och sjukvården tillgänglig för alla människor till samma pris? Jo, därför att vi tillmäter hälso- och sjukvården så stor betydelse. För mig är tillgången till en någorlunda mänsklig bostad även för låginkomsttagare, pensionärer och småföretagare av så väsentlig betydelse att jag, eftersom vi inte hittills har lyckats uppnå vårt syfte, anser det vara motiverat att t. o. m. tillgripa ett prisstopp i fråga om bostäder och byggnadskostnader över huvud taget.

Jag har under många år här i riksdagen försökt att vinna förståelse för att vi borde hindra markvärdestegringen. Vad har resultatet blivit? Jo, vi har under de senare årtiondena fått en av de största markvärdestegringar som vi har upplevt i svensk historia. Dessa markvärdestegringar, som man i äldre tider åtminstone var fullt på det klara med verkningarna av, tycks man nu inte längre bekymra sig för. Så länge vi har mark och bostäder såsom spekulationsobjekt, kan vi aldrig lösa problemet att bereda bostad även åt låginkomsttagare, vilket vi säger oss önska men som vi aldrig har vågat ta ett steg för att försöka åstadkomma.

Jag tror att man i detta sammanhang måste framhålla att det på samma sätt som när det gällde hälso- och sjukvården tydligen inte finns någon annan utväg för att komma till rätta med problemen än att samhället självt får ta hand om bostadsmarknaden och se till att inga oskäligen arbetsfria inkomster skall få förekomma. Samtidigt måste vi också ge möjligheter åt de grupper som borde få hjälp att komma till tals.

Tycker någon att det är rimligt – vilket man kunde läsa om i Aftonbladet den 12 maj – med ett pris på 263 000 kronor för en lägenhet som inte var alltför stor. Bostadsrättsinnehavaren skulle betala en del men dessutom skaffa lån. Den som köper en lägenhet för 263 000 kronor räknar helt kallt med att han skall kunna utnyttja de avdrag för räntor som gör att kostnaderna sjunker. Men hur många arbetare eller pensionärer i det här landet har råd att gå in på hyresmarknaden i sådana sammanhang?

Vi har gjort en lagändring i fråga om bostadsrättslägenheter. Vilket har resultatet blivit? Har någon av dem som talade vackra ord om samhället avhållit sig från att ta ut priser som helt enkelt har varit oskäligen och som tvingat upp hyrorna för andra? Erfarenheterna visar att vi är tvingade att skärpa lagstiftningen genom att skapa spärrar i stället för att ta bort dem.

Jag har i en motion tagit upp de här frågorna. Jag anser att den lagstiftning som vi har bör skärpas och skyddet göras mera effektivt i det praktiska livet i stället för att uttunnas. Det är ansvarslöst av människor som själva har möjlighet att kosta på sig dyra bostäder att icke visa ett uns av förståelse för de människor som är låginkomsttagare.

Därför har jag ansett att man inte hade bort låta reglerna gälla under en bestämd tid utan bara föreslå regler som skulle gälla för framtiden. Min tanke är att man borde genomföra en skärpning i det avseendet.

Jag måste säga att det är intressant att höra om alla spärrarna, men det skulle ha varit bättre om man hade bromsat litet och inte fört fram den här lagstiftningen utan att ha någon kontroll över utvecklingen.

Det talas vackert om att förslagen varit utsända på remiss. Javisst, man remitterar frågorna till olika ämbetsverk, där de anställda själva sitter i en ekonomiskt god ställning och näppeligen lägger märke till att många människor i det här landet har ekonomiska svårigheter att brottas med.

Man talar också om bruksvärde. Jag hade velat att utskottet på ett bättre sätt än som görs i propositionen hade angivit vad som är bruksvärde. Det här talet om "skäligt" och "oskäligt" – vad är det för någonting? Det är märkligt att man ger sig in på att tala om sådana saker som skäligt och oskäligt, men samtidigt vill man ha en precisering när det gäller lagstiftningen över huvud taget. I bruksvärdet kan man lägga in

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

nästan vad som helst. Skall man tillåta att fastighetsägaren nu skall ta ut priser som är bestämda av samhällsinsatser i olika avseenden? Jag tycker det är fullständigt oskäligt. Jag skulle vilja ha reda på vilken betydelse man lägger in i ordet bruksvärde. Jag tycker inte om sådana där diffusa begrepp som ingen människa kan ta på och som man kan tolka precis som man önskar.

Det har också talats om lokaler. Jag bor inte i någon storstad. Uppsala lär för all del vara den femte staden men är litet i förhållande till Stockholm. Vad har där skett med lokalerna i centrum? Jag har varit med om att besluta att det skall byggas varuhus i centrum, men vart har småhandlarna tagit vägen? De har bott kvar i centrum runt varuhuset därför att lönsamheten är förhållandevis stor där även för mindre handlare och andra företagare, eftersom det samlas så mycket människor där. Närbutiker, kvartersbutiker och över huvud taget serviceanordningar försvinner däremot.

Skall nu lokalerna släppas fria för spekulationsintressen kommer småhandlare och andra småföretagare att försvinna. Det märkliga är att samtidigt som gruppen av äldre människor i städerna ökar koncentrerar vi servicen till några få punkter i staden. Vi vet att svårigheterna för de äldre att ta sig dit är nästan oöverkomliga på grund av trafiken. Då menar vi att man bör skapa möjligheter att fortsätta den s. k. saneringen. Jag tycker att det är nästan ansvarslost att ta bort möjligheten att få tillgång till en viss service genom att åstadkomma att avstånden från bostadskvarteren blir alltför stora.

Utskottet skriver som man brukar göra och försöker förklara bort det ena och det andra för att få en motivering. Jag måste säga att herr Bergman nästan gick utöver vad som kan vara rimligt när han talade om smålokaler för handelsmän och hantverkare och samtidigt blandade in banker och storbolag. Bankerna har i varje fall i Uppsala byggt nya fina palats, och jag har inte sett att de har flyttat in i några små butiker. Jag har inte heller sett att de stora bolagen har flyttat in i kojor, utan de har flotta och fina lokaler, eftersom det är de som har pengarna.

Vi har lagt märke till att bankerna går in på fastighetsmarknaden i ökad utsträckning. Genom att de är långivare kan de reglera sina intressen åt två håll. Genom att de är verksamma både på fastighetsmarknaden och i fråga om produktionen av byggnadsmateriel kan de – och det tillämpas – överföra kostnaderna på ett sätt som gör att de kan komma ifrån vissa skatter.

När man hör lovsången från alla partierna här skulle man önska att man kunde stämma in, men jag hörde inte att någon av sångarna höll rätt ton. Det fattades tydligen en stämgaffel.

När jag lyssnade till herr Bergman kunde jag inte följa med. Jag kände inte igen den gamle ombudsmannen. Han har förändrats – jag vet inte om det är med titlarna eller något annat, men något fel måste ha inträffat. Jag frågade herr Ullsten, när han började använda vackra ord, om hans intressen. Vidare tyckte jag verkligen att herr Grebäck, som jag sätter mycket stort värde på, var ute på en galeja som kunde föra honom ganska långt bort. Det märkliga är att den som kommer närmast det jag har yrkat i min motion trots allt är herr Engström. Och för mig spelar

inte partitillhörigheten någon roll! Om någon för fram förslag till en förnuftig ordning kan jag inte förstå att exempelvis ett m eller någon annan beteckning efter namnet skulle ha någon betydelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion. Vad sedan beträffar reservationerna kommer jag att rösta för dem som på det bästa sättet kan medverka till att ge de medmänniskor som har det besvärligt ekonomiska möjligheter att få tillgång till en bättre bostad.

Om jag skulle få ge ett litet råd till herr justitieministern skulle det vara: Ta inte så allvarligt på de vackra deklamationerna om syftet med att avskaffa spärrarna i lagstiftningen om hyres- och bostadskostnaderna! Försök i stället att vidtaga sådana åtgärder att lagstiftningen på det här området inte bara uppfattas som en spegelbild av något som den inte är.

Herr talman! Jag kan bara beklaga att utskottet har tagit så lätt på sin uppgift. Det är ganska naturligt att utskottet kommer splittrat till kammaren, därför att många intressen som inte rör själva huvudfrågan har kommit till uttryck här. Jag yrkar alltså bifall till min motion och hoppas få förståelse för de synpunkter som jag har framfört där. Vidare kommer jag självfallet att rösta för de reservationer som kan leda till en bättre ordning på det här området än den som råder för närvarande.

Jag beklagar att den socialdemokratiska regeringen inte har kunnat åstadkomma ett bättre förslag. Det föreliggande bygger för mycket på tro och för litet på verklighet. Därför hoppas jag att härefter skall komma någonting av tillnyktring och att man skall komma ihåg att den svagaste alltid slås ut i en bristsituation om man tillämpar principen om tillgång och efterfrågan. Och det var den svagare som behövde skyddas, inte herr justitieministern och jag. Vi tillhör dem som har riksdagslön, som är mycket hög i förhållande till vad de grupper har som vi ändå är satta att tjäna.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Debatten om hyresregleringslagen i anslutning till propositionen 103 bör väl nu vara inne i slutskedet. Både utskottsbetänkandet och reservationerna har redovisats inför kammaren.

För min del — jag har i utskottet biträtt Kungl. Maj:ts förslag fränsett ett enstaka undantag — kvarstår dock ett behov av att göra en deklARATION. Vad jag syftar på är innehållet och motiveringen i motionen 1462 som jag har väckt tillsammans med partikollegerna herr Henrikson i Linköping och fru Nancy Eriksson. Motionsyrkandet återfinnes i utskottsbetänkandet s. 11 under rubriken "Avveckling av hyresregleringen för lokaler, m. m.". Problemet speglas också i reservationen 6 a. Utskottets fem socialdemokrater och två ledamöter från moderata samlingspartiet uttalar sig där för ett bifall till propositionens innehåll, som ju går ut på att undanta lokalerna från fortsatt hyresreglering.

Sakförhållandet är att såväl bostäderna i enskild förvaltning som lokalerna i tiden har följts åt. Avvecklingen av dessa båda parallella regleringar har emellertid varierat starkt. Medan vi ännu har hyresregleringen kvar på 159 orter i bostadsbeståndet är det i motsvarande grad endast på 16 platser som lokalerna är underkastade reglering. Det förhållandet har sin givna förklaring.

Grundtanken i hela systemet med hyresregleringen är ju att den används som ett skydd för konsumenterna i typiska bristlägen. Ifrån detta i och för sig glädjande konstaterande tar emellertid justitieministern ett väl djärvt steg, när han i propositionen förordar en avveckling av hyresregleringen för lokaler vid årsskiftet 1971–1972. Det finns åtminstone tre starka invändningar mot detta förslag.

En av dessa invändningar återfinns i propositionen 103 s. 40 och 41. Det gäller Köpmannaförbundets farhågor för att enbart en avveckling av hyresregleringen på lokaler kan leda till en övervältring på lokalhyresgästerna från andra uthyrningsobjekt i samma hus. Köpmannaförbundets grundsyn är således den att förbundet uttalar en klar ängslan för en ensidig avveckling av hyresregleringen för lokaler. Det är i mitt tycke ett synnerligen starkt argument som dock justitieministern inte har velat godta.

Den andra invändningen är en hänvisning till en framställning som inkommit från affärsidkarsektionen i Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm. Där uttalas en klar oro inför den marknadsanpassning av lokalhyrorna som blir följderna om propositionen går igenom i riksdagen. Detta är en röst ifrån en grupp som är väl kvalificerad att uttrycka en mening. Dyrare hyror kommer naturligtvis att leda till sämre ekonomiska förhållanden för de affärs- och hantverkargrupper som för sin existens är beroende av centralt belägna smålokaler och vilkas omsättning ofta är ganska blygsam med relativt små marginaler. Många av dessa lokalinhavare klarar inte en marknadsmässig höjning av hyrorna.

Men det finns, herr talman, ytterligare ett motskäl till propositionens innehåll beträffande avvecklingen av hyresregleringen för lokaler. Det gäller människornas behov av en viss grundservice i anslutning till bostadsområdena. Detta är 1970-talets stora uppgift i samhället. Under alldeles för lång tid har utvecklingen i samhällsplaneringen nästan som om det vore ödesbestämt utvecklats till förmån för de större varuhusen och storlagren. Nu har den utvecklingen brutits. Samhällsplaneringen kommer åter att söka sig framkomstvägar med krav på placering av butiker och småhantverkare i nära anslutning till sammanhållna bostadsområden. Jag medger att detta är i allt väsentligt en fråga för större tätorter och kanske främst för innerdelarna i stora stadscentra. Många belysande exempel finns i Stockholm, där små butiker ligger sida vid sida varvade med reparationsverkstäder och hantverkslokaler. Här finner vi mycket av storstadens charm och arbetsrytm. Det som finns i denna del av propositionen innebär en risk för en sådan hyreshöjning vilken, som det faktiskt uttrycks i propositionen, är betingad av marknadsskäl och vilken kan avbryta eller försvåra denna verksamhet.

Som jag tidigare nämnt har tunga organisationer inom affärslivet inför tanken på ett slopande av hyresregleringen för lokaler uttalat oro för hyreshöjningar av sådan omfattning, att deras allsidiga service till i området boende konsumenter försämras. Jag har med detta inlägg klargjort att jag delar deras oro, och jag anser det därför oklokt av samhället att överlåta åt fastighetsägarna att från sina speciella ekonomiska intressen bestämma storleken på dessa lokalers hyror. Det besväret kan samhället åta sig genom att behålla hyresregleringen för dessa lokaler på just det delvis liberala sätt som utskottsmajoriteten föreslår.

Med detta, herr talman, ber jag att till alla delar få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Under den debatt som vi nu har fört har skälen för och emot att förlänga hyresregleringen blivit utförligt belysta, och jag finner inte anledning att ta tid i anspråk för att närmare uppehålla mig vid själva huvudfrågan. Men några reflexioner i anslutning till debatten anser jag mig böra göra.

Regeringen har blivit häftigt angripen i främst den borgerliga pressen för att regeringen skulle ha visat bristande handlingskraft genom att inte nu föreslå en total avveckling av hyresregleringen. Häremot bör ställas det förhållandet att det vid utskottsbehandlingen inte ens inom den borgerliga oppositionen finns någon majoritet för en omedelbar avveckling av hyresregleringen.

Det här visar ju bara hur pass komplicerad frågan är och hur föga den passar för det slag av agitation som förts i vissa tidningar. I själva verket slås man av hur litet som trots allt har förändrats sedan riksdagen senast hade att ta ställning till regleringen på våren 1968. Den kritik som sedan årtionden har riktats mot hyresregleringen har i många avseenden varit oberättigad. Med de förändringar i regleringssystemet som skedde 1968 och som nu föreslås har dessutom kritiken, i den mån den varit saklig, förlorat det mesta av sin bärkraft. Det kan aldrig förnekas att regleringen i dagens läge är förenad med betydelsefulla fördelar för hyresgästerna i de privatägda hyreshusen, och det är ju bara de som är berörda av hyresregleringen. Regeringen för sålunda med sig att många människor i små omständigheter kan dra fördel av väsentligt lägre hyra för sin bostad än som skulle bli fallet om regleringen avskaffades. Nackdelarna med regleringen i den form den nu föreslås få väger nu lätt i jämförelse med det sist sagda.

Detta innebär emellertid inte att jag menar att det är ofrånkomligt att behålla hyresregleringen för all framtid. Som jag framhållit i propositionen bör den på sikt kunna ersättas av effektiva hyresspärar i den allmänna hyreslagen, och det är ju något helt annat än när herr Engström talar om att en avveckling av hyresregleringen skulle innebära införande av marknadshyror. Det har det väl aldrig varit tal om, och herr Bergman har ju utförligt förklarat och redogjort för den syn som socialdemokratin har på bostäderna och på bostadspolitiken och som bl. a. innebär att man vill komma ifrån marknadshyror för bostäder. Flera av de förändringar av regleringen som nu föreslås är för övrigt ägnade att underlätta en slutlig avveckling av regleringen. Jag återkommer till den synpunkten i det följande.

Den fråga som framför allt har föranlett delade meningar vid utskottsbehandlingen är ju förslaget om att avveckla prisregleringen för lokaler. Givetvis bör lokalhyresgäster ha skydd mot oberättigade krav från hyresvärdarnas sida, men man får inte bortse ifrån att det i fråga om lokalhyresgäster ändå är så att lokalen ingår som ett led i en affärsverksamhet. Man kan därför inte helt anlägga samma sociala aspekter som när det är fråga om bostaden, där ju ett skydd för familjen och hemmet är starkare motiverat.

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Utgångspunkten för regeringsförslaget har ju varit att man numera allmänt anser att det inte råder någon påtaglig brist på lokaler ens i storstadsområdenas centrala delar. Det är en uppfattning som naturligtvis kan ifrågasättas, och man kan undra vad denna uppfattning grundas på. Det går här att hänvisa i första hand till dem som bäst torde känna till det, och det är ju Köpmannaförbundet. Köpmannaförbundet har i yttrande över hyresrådets förslag till avveckling betecknat den allmänna situationen på lokalhyresmarknaden som "relativt balanserad".

Sedan är det ju en annan sak att Köpmannaförbundet samtidigt har sagt att skall man avveckla så skall man avveckla både för bostäder och för lokaler. Här hittar man kanske ursprunget till den övervältringsteori som har kommit fram under debatten. Köpmannaförbundet har nämligen sagt att det kan föreligga en risk att fastighetsägarna, om regleringen avvecklas endast för lokalerna och icke för bostäderna, skulle kunna övervältra vissa hyreskostnader på lokalerna och därigenom betunga dem i högre grad. Som vi har försökt framhålla i propositionen — och som också kom fram i herr Bergmans anförande — får övervältringsteorin betraktas som fullständigt felaktig just med tanke på att vi har två olika marknader.

Jag kan för min del inte förstå att en separat avveckling av hyresregleringen för lokaler skulle kunna medföra någon risk för en övervältring av hyresanspråk från bostadslägenheter till lokaler. Därtill kommer att detta argument inte någonsin åberopats tidigare i samband med den mycket omfattande avveckling av hyresregleringen för lokaler som har skett under åren 1956–1963. Det har ju skett en separat avveckling av hyresregleringen för lokaler, och det har lett till att vi i dag har hyresreglering för lokaler i endast 16 kommuner. Vi har naturligtvis försökt ta reda på erfarenheterna från alla de många orter där man har gjort en separat avveckling av hyresregleringen för lokaler för att få klarhet i om den här övervältringsteorin skulle ha någon grund. De svar vi har lyckats få fram har entydigt gått i den riktningen att det inte finns några dåliga erfarenheter, dvs. att hyresutvecklingen för lokaler skulle ha påverkats negativt av den separata avveckling som har skett. Därför tror vi att de farhågor som kommit fram här i debatten är obefogade, och jag känner mig personligen övertygad därom.

Överraskande nog har också valet av formen för det permanenta besittningsskyddet för lokaler i den allmänna hyreslagen kommit upp till diskussion i detta sammanhang, fastän frågan fick sin lösning genom antagandet av den nya hyreslagen år 1968. I den mån några slutsatser i dag kan dras av utvecklingen efter den 1 januari 1969 då lagen trädde i kraft pekar de entydigt i den riktningen att det indirekta besittningsskyddet varit fördelaktigt för lokalhyresgästerna. Fördelarna visar sig däri att bestämmelserna innebär en stark press på hyresvärdarna att träffa frivillig uppgörelse med hyresgästerna inför risken att annars få betala ett drygt skadestånd. Men nu pågår sedan en tid inom justitiedepartementet förberedelser för en översyn av hyreslagstiftningen, vilket också varit på tal under debatten. Denna översyn kommer att innefatta också en kartläggning av erfarenheterna av det indirekta besittningsskyddet för lokaler och en värdering av besittningsskyddets effektivitet mot bakgrunden av detta.

Skulle erfarenheterna ge vid handen att det indirekta besittningsskyddet i den allmänna hyreslagen inte är effektivt, inte ger det skydd som lokalhyresgästerna rimligen kan begära, kommer det naturligtvis att föranleda en omprövning av dessa bestämmelser i hyreslagen.

Till sist vill jag uppehålla mig något vid den fråga som i utskottets betänkande kallas rätt att ta ut höjning av bashyra. Utskottets borgerliga ledamöter har i en reservation till betänkandet förordat att en särskild lagregel införes som ger hyresvärd rätt att av hyresgästen ta ut den hyreshöjning varom överenskommelse träffats med hyresgästförening, fastän stöd härför inte finns i det gällande hyresavtalet. Förutsättningen skall vara att hyresavtalet berättigar hyresvärd att ta ut generell hyreshöjning i enlighet med den ordning som nu skall överges.

I och för sig delar jag naturligtvis den uppfattning som rimligen ligger bakom reservanternas ställningstagande, nämligen att det är ändamålsenligt att hyresavtalet tillföres en klausul som ger hyresvärden rätt att ta ut överenskommen bashyreshöjning. Detta är emellertid en sak. En annan sak är om lagstiftaren skall påtvinga hyresvärd och hyresgäst en sådan ordning i bestående hyresavtal.

För min del har jag kommit till den uppfattningen att detta inte bör ske. Anledningen till att skilda åsikter gör sig gällande här sammanhänger nog med att jag måhända har en annan principiell syn på denna fråga än reservanterna. Dessa uppfattar uppenbarligen den ändrade formen för fastställande av bashyra bara som ett annat tekniskt förfarande för att fastställa vilken hyreshöjning på grund av stegrade fastighetsomkostnader som bör utgå. Jag ser det också som ett försök att införa ett förhandlingssystem på den privata hyresmarknaden av den typ som visat sig ändamålsenlig på de allmännyttiga bostadsföretagens område. Jag vill här instämma med herr Bergman som just har erfarenhet därifrån. Det var intressant att höra hur han har sett positivt på denna utveckling som jag också hoppas mycket på.

Faller detta försök väl ut, tror jag att betydelsefulla fördelar kommer att vinnas för såväl hyresvärdar som hyresgäster också på en framtida hyresmarknad där hyresregleringen är avvecklad. Jag finner det ganska naturligt att hyresgästerna inte påtvingas den nya ordningen. Om ändamålsenliga förberedelseåtgärder vidtas, är jag övertygad om att en kontraktsomskrivning kommer att kunna ske på frivillighetens väg utan alltför stor omgång.

Herr ENGSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern säger att jag skulle ha påstått att avvecklingen av hyresregleringslagen generellt sett betyder övergång till marknadshyror. Vad jag har sagt är att hyreslagens målsättning är övergång till marknadshyror. Men jag betonade också i mitt anförande att på bristorterna finns vissa spärrar, men dessa är otillräckliga därför att vid prövningen jämförelse skall göras med de rekordhöga hyrorna i nyproduktionen. Det är ju detta diskussionen gäller. Dessa är riktrote både uppåt och nedåt, och jag måste säga detta eftersom herr Bergman var inne på det.

Det är obestridligen så att för fastigheter byggda efter hyreslagens

Tisdagen den
25 maj 1971

---

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

tillkomst verkar hyreslagen positivt, exempelvis när det gäller privata fastigheter. Då får man inte ta ut hyror som kommer över t. o. m. de rekordhögna hyrorna i nyproduktionen. Men detta skall man inte blanda ihop med äldre fastigheter. Motiven för hyreslagens 48 § är riktrote också för det äldre privatfastighetsbeståndet. Det är sakens kärna men det vill man inte erkänna.

Jag ställde tidigare i mitt anförande två uttalanden mot varandra, dels ett uttalande av ordföranden för Hyresgästernas riksförbund där han säger att vi skall få ett förslag om ändring av hyreslagen, bl. a. av 48 §, till nästa vårriksdag, dels ett uttalande som justitieministern gjorde inför fullmäktige för Hyresgästföreningen i Storstockholm och som gav ett mycket längre perspektiv på frågan. Det var intressant att justitieministern i sitt anförande här över huvud taget inte tog upp den frågan. Detta får sin klara och tydliga relief mot denna bakgrund: ordföranden i Hyresgästernas riksförbund säger gång på gång att vi får förslag till nästa års riksdag, men justitieministern kan inte bekräfta det, och även i utskottet har det sagts att detta är en illusion. Mot den bakgrunden finns det all anledning att kräva den översyn av 48 § som är nödvändig. Det är huvudfrågan i detta sammanhang.

I fråga om lokalerna åberopar justitieministern bara erfarenheter från andra ställen där bristen inte är lika stor som i Stockholm. Det var precis samma resonemang som vi hade innan regeringen tog tillbaka propositionen om slopande av hyresregleringen. Då fanns det inte heller några farhågor, men man tog tillbaka förslaget ändå. Och den dag som i dag är är man beredd att med vissa uppmjukningar behålla hyresregleringen. Man tror alltså inte att det skall hända någonting med lokalerna. Det är alldeles uppenbart att situationen på lokalhyresmarknaden exempelvis i Storstockholm är helt annorlunda än den är i de flesta andra delar av landet.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vad herr Erik Svensson har sagt om när vi kan vara klara med översynen av den allmänna hyreslagen får stå för hans räkning; jag kan inte säga mer än att denna översyn pågår. Det är alltid många frågor som trängs i ett departement och som man arbetar med. Vi har ständigt ambitionen att försöka få fram förslagen så fort som möjligt, men likväl brukar vi vara försiktiga med att säga att vi skall vara färdiga vid en viss tidpunkt. Därför kan jag inte heller nu säga mer än att vi arbetar för fullt med detta.

Beträffande lokalerna var det Köpmannaförbundets uppfattning, som även gällde Stockholm, som jag hänvisade till. Skall inte Köpmannaförbundet ha någon uppfattning beträffande bristen på lokaler som man skall kunna hänvisa till vet jag inte vem man skall hänvisa till.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har också nu följt en konsekvent linje i hyresregleringsfrågan och står – i motsats till regeringen – kvar vid den principiella uppfattning som regeringen formulerade redan 1967. Den här gången kan regeringen inte skylla sitt vankelmod på

mittenpartierna – regeringen har nu ställt sig i samma position som dessa partier ansågs inta 1968. Argumenten för vår ståndpunkt har redan en gång redovisats i riksdagsprotokollet och behöver därför inte upprepas. Det återstår bara att säga att ingen förändring i sak leder bort från tanken på ett avskaffande av hyresregleringen redan nu – snarare har argumenten förstärkts genom partsorganisationernas vunna enighet och de utredningar som hyresrådet åberopat.

Men politik är politik och inte alltid sakargument, och här står vi nu i dag inför ett förlägningsbeslut. Jag skulle önska att justitieministern i vart fall kunnat ange att det här är det sista i den långa raden. Propositionen är dock inte så klar på den punkten. Glidningarna finns med – kanske med avsikt, för att förvillan och få bort en irriterande intern partidebatt och trycket från vänster. Mittenpartiernas reservationer 2 och 3 a är i det fallet klarare – de vill förorda ett uttalande om att det här är den sista förlängningen. I utskottet har vi inte gått med på den linjen, närmast av formella skäl. Jag är inte – och ingen kan väl heller vara det – motståndare till en s. k. mjuk avveckling. Vår partimotion innehöll ett särskilt avsnitt om längre avvecklingstid i storstäderna. Det skall inte heller förnekas att av två onda ting – den nuvarande hyresregleringen och den föreslagna – väljer jag hellre propositionsförslaget. I det vill jag läsa in en del positiva saker som pekar mot en anpassning till hyreslagsreglerna och en kraftig regional avveckling.

I fråga om hyresreglering för lokaler har vi hamnat bland reservanternas i sällskap med majoriteten socialdemokrater. Utgången vid omröstningen i kammaren torde rimligtvis bli den motsatta. Avvecklingen för lokaler ligger helt – om också inte fullt – i linje med vårt grundyrkande. Det är närmast självklart att en hyresreglering enligt 6 § är mer acceptabel än bashyressättning enligt 3 och 4 §§. Det är dock inte argumenten i detta inbördes val som är intressanta. Det intressanta är om en separat avveckling för lokaler har några negativa konsekvenser. Farhågorna för en övervältring av hyresanspråk har vi inte kunnat dela. Propositionen innehåller de avgörande argumenten däremot som jag inte behöver upprepa.

I reservationen 10 föreslås en yttersta gräns om ett år för de hinder som ställts upp mot att hyresvärd går direkt till hyresnämnd för att få en bashyra prövad. Jag vill i det sammanhanget gärna erinra om att det enligt propositionen skall vara möjligt att få bashyran prövad av hyresnämnd utan förhandlingar, om varken hyresvärd eller hyresgäster har intresse av hyresgästorganisationernas medverkan. Rent administrativt sett skulle dock ett bifall till reservationen kunna vara värdefullt. I utskottet hade reservanternas yrkande i fråga om tidsfristens längd inte preciserats. Därför kunde vi inte direkt rösta för denna utgång, eftersom propositionens argument otvivelaktigt är bärande vid en kort tidsfrist. Som alternativet nu slutligen utformats kan det vara värt att överväga.

Slutligen ber jag att få ta upp reservationen 11 om rätt att ta ut höjning av bashyra. Vinner majoritetens förslag har vi att se fram mot en situation där en halv miljon kontrakt sägs upp. En del skrivs om frivilligt visserligen, men en stor del går till hyresnämnd och orsakar helt onödiga stockning – frånsatt alla kostnader med omskrivningen, delgivningar

m. m. Eftersom det ju fortfarande är samma sak det gäller – ersättning för höjda fastighetsomkostnader – verkar nejdet närmast som en formaljuridisk konstruktion. Jag skulle gärna vilja hoppas att majoritetens ståndpunkt inte enbart dikteras av omsorg om hyresgästföreningarnas konsult- och kontaktverksamhet och därmed medlemsvärningen. Det är dock svårt att helt frigöra sig från denna tanke.

Herr talman! Jag skulle vilja sluta med att återknyta till vad jag började med. Det vi nu sysslar med är egentligen bara att brodera ut ett mönster som helst skulle ha varit gjort. Hela den här debatten är bara ett staffage runt regeringens manövrer för att få kurage att bestämma sin position och kurs. Men vi får i dag acceptera den verkligheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer under vilka mitt namn förekommer.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Min erfarenhet som ledamot i länsbyresnämnden gör att jag är av den bestämda uppfattningen att ett partiellt avskaffande av hyresregleringen kan komma att drabba de mindre och medelstora företagen ofördelaktigt och orättvist. Vi är visserligen vana vid att bli behandlade i särklass, men det borde någon gång vara slut med särbehandling i negativ riktning för just dessa företag.

Större företag, i första hand på produktionssidan, driver ofta sin verksamhet inom egna fastigheter och är därför inte beroende av någon hyresvärd då det gäller frågan om kvarboende i lokalerna. Mindre och medelstora företag däremot arbetar som bekant ofta i förhyrda lokaler och kommer alltså speciellt i farozonen därest de icke skulle få ett tillfredsställande besittningsskydd. Det föreligger enligt min mening inte någon principiell skillnad mellan en företagare och en bostadshyresgäst när det gäller förhållandet till lokalen. Företagaren i mindre och medelstora företag som driver verksamhet i förhyrd lokal är lika beroende av rätten till den kommersiella lokalen som bostadshyresgästen är beroende av sin bostad. Företagaren är kanske t. o. m. för sin existens ännu mera beroende av lokalen än av bostaden just på den platsen. Man kan riskera ett företags nedläggning om man inte får vara kvar på den plats där man redan har inarbetat företaget, i all synnerhet om detta är ett serviceföretag.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag skulle vilja erinra om att Sveriges – jag talar inte om Stockholms – köpmannaförbund och Sveriges hantverks- och industriorganisation är av den bestämda uppfattningen att om hyresregleringen skall avskaffas, skall det ske samtidigt för alla och inte bara för vissa – alltså för både lokaler och bostäder.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! De flesta argument har väl redan använts här för och emot den proposition som vi skall besluta om. Jag har helt den uppfattning som utskottet framför och har alltså avvikande mening i förhållande till propositionen på den punkt som gäller hyresregleringens upphörande för lokaler.

Jag frågar mig om det egentligen finns något skäl för Kungl. Maj:t och

reservanterna under reservationen 6 a att vara så angelägna om att experimentera just med lokaler. Borde inte det kunna anstå tills man hade genomfört den översyn av hyreslagstiftningen som justitieministern här har nämnt, där även lokalerna kommer att vara föremål för undersökningar? Vilken olycka är det som sker om man skulle låta hyresregleringen vara kvar på de 16 orter där den nu finns och alltså gälla även lokaler? Vad är det som händer om den är kvar? Jag kan inte se att man har anfört något skäl som skulle vara så starkt för att avskaffa hyresregleringen för lokaler att man måste avvika från den mening som riksdagen hade 1968 och som utskottet nu ansluter sig till, nämligen att det behövs ett skydd även för lokalhyresgäst.

Fastighetsägarna får naturligtvis större möjligheter att ta ut hyror för lokalerna i de gamla fastighetsområdena. Men är de fastighetsägarna så illa ute att de måste gynnas på detta sätt? Jag tror inte det. Det sker dock på bekostnad av lönsamheten för en del småaffärer, som här har nämnts, och för en del hantverkare.

Då kan man säga: De är ju inte så många – vad skall vi bry oss om dem för? Spelar det så stor roll om de slår igen?

Justitieministern sade nyss att det inte var lika starka sociala skäl som talade för att hyresregleringen skulle behållas för lokaler som när det gäller bostäder. Ja, men det finns sociala skäl. Lönsamheten är väldigt liten för många av de här verksamheterna som skulle bli alldeles för betungade om de fick en höjd hyra. Och det är inte bara de som driver verksamheterna som blir sämre ställda, om man kommer att höja hyran så att det inte lönar sig för dem att vara kvar.

Hur ser de gator ut som det skulle gälla här i Stockholm? De är kantade av äldre hus – hus byggda före 1958 i alla fall – som har verkstäder och affärer i gatuplanet eller en halvtrappa ned, lokaler som utan tvivel skulle få en höjd hyra. Där finns kanske en färghandel med ett litet lager innanför, där finns en lässmed som jobbar själv eller har en kompis som medhjälpare, där finns en frisör, en fruktaffär och en liten matbutik som sköts av en familj – kanske äldre personer, men även de borde ju få existera. Där finns kanske en livsmedelshandlare som hjälper en hel del äldre människor som bor i hisslösa hus med att gå upp med litet varor till dem. Där finns kanske en mangelbod – det är också en serviceinrättning som verkar litet onödig för folk som bor i moderna hus men som absolut hör till den service som krävs i dessa områden, om de skall vara beboeliga. Där finns en metallverkstad, där finns en liten tapetserarverkstad där man klär om möbler och där finns en snickarverkstad. Jag kan precis skildra det, därför att jag bor i ett sådant här område och väl vet hur det ser ut. Där finns också en fiskaffär där man utöver att sälja fisk lagar och säljer en del mat i lokalen osv.

Då sägs det: Ja, men tillgången på de där lokalerna är så god att värdarna inte kan göra så stora hyreshöjningar. Jag är inte säker på det! När man har lagt ned sådana här småbutiker i många områden, så flyttar det in andra och kanske kapitalstarka men sannerligen inte mer servicebetonade verksamheter. I stället för ett litet fik kommer ett topless-ställe eller en pornografikaverkstad med mottagning. Det är service, men det är inte precis den som man behöver för att komplettera annan service i bostadsområdena där.

Det kommer också andra verksamheter till de lediga lokalerna. Där blir kanske en spelhåla – det är inte helt ovanligt i de här områdena, det kan jag försäkra. Dessa lokaler kan bära hyror; det är alldeles riktigt. Men jag menar att då närbutikerna försvinner just i de områden där man behöver närbutiker, då hantverkslokaler och små verkstäder försvinner som ändå gör de här trakterna till bostadsområden, då är det något väldigt väsentligt som försvinner. Det gör värdet av dessa områden som bostadskvarter mycket mindre. Gatubilden förlorar sitt liv, och många serviceinrättningar som är nödvändiga i den här bebyggelsen försvinner för hyresgästerna. Jag är rädd att om man låter hyresregleringen upphöra för dessa lokaler, så kommer utvecklingen att bli en mycket försämrad service för dem som bor i områdena.

Och vad är det vi klandrar de nya bostadsområdena för? Jo, för att vara sovstäder, för att vara ensidiga – man saknar arbetsplatser, man saknar butiken i närheten, man får bara större butiker som inte är så personliga och där i synnerhet äldre människor, handikappade osv. inte har så lätt att finna sig till rätta. Finns det något skäl då att vidtaga en enda åtgärd som kan göra områden, där man har en karaktär av bostadsområde tack vare alla dessa lokaler, mindre attraktiva och mindre lämpliga enligt moderna boendebegrepp?

Jag tycker att justitieministern – som jag gillar mycket högt för hans inställning till hyresregleringen för övrigt – inte skulle ha tagit så starkt intryck av Stockholms Köpmannaförening. Han skulle i stället ha tagit fasta på de många önskemål som framställts att bevara småföretagarnas möjligheter att existera vidare utan denna extra ekonomiska pålaga som det kan bli om vi släpper hyresregleringen.

Jag fruktar också att kontoriseringen då får ännu större möjligheter att breda ut sig i fastigheterna. Det är ju ändå mera lönande för en fastighetsägare att hyra ut kontorslokaler där hyresgästen kanske kostar på en hel del själv eller inte behöver mycket av det som fastighetsägaren annars måste tillhandahålla för familjer i ett hus. Han kan också strängt taget ta ut den hyra som han själv taxerar att kontorslokalerna kan vara värda.

Jag tycker att det är synd att vi släpper hyresregleringen för lokaler, och socialt är det minst lika viktigt för hyresgästerna att få behålla hyresregleringen för lokalerna i dessa trakter.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vi är helt överens, fru Nancy Eriksson och jag, om att lokalhyresgästerna skall ha ett skydd. Men det har diskuterats vilket skydd som är det bästa, det direkta besittningsskyddet i hyresregleringslagen eller det besittningsskydd som infördes i allmänna hyreslagen 1968. Som jag tidigare sade har erfarenheterna från de orter där man har avvecklat hyresregleringen för lokaler inte varit ogynnsamma. Vi har försökt ta reda på om det där har förekommit något sådant som fru Eriksson med sin fantasi så värtaligt beskrev som en tänkt utveckling, men ingenstans har vi fått belägg för att det har gått på det viset. Och

bland de orter det här gäller finns det ganska många större – det kan man räkna ut eftersom hyresregleringen är kvar i 16 orter.

Då säger fru Eriksson: Ja, men det är inte Stockholm. På det kan jag bara svara att det var inte Stockholms Köpmannaförening utan Köpmannaförbundet som lämnade dessa uppgifter om tillgången på lokaler i Stockholm. Och när man skall väga för och emot och har erfarenheter från de orter där regleringen har avvecklats, så måste man säga sig att det finns skäl för både det ena och det andra. Vi har ännu inte så särskilt lång erfarenhet av detta, men jag har tagit starkt intryck av den utformning som det indirekta besittningsskyddet har fått för lokaler. Med en uppsägning följer vissa risker för husvärden om han har höjt hyran för mycket. Då får fastighetsägaren betala ett skadestånd, som kan bli mycket stort, eftersom det inte bara blir fråga om flyttningskostnader utan även om många andra kostnader och förluster som affärsidkare lider. Det är detta som är det väsentliga och som skiljer besittningsskyddet i allmänna hyreslagen från hyresregleringslagen.

Med hänsyn till att det alltså finns så stark press i det indirekta besittningsskyddet med risken för skadestånd och mot bakgrunden av den uppgivna relativt goda tillgången på lokaler, har jag sagt att jag inte tror att vi behöver befara att lokalhyresgästerna utsättes för ens tillnärmelsevis allt det som fru Eriksson i Stockholm här målade upp.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Justitieministern säger fortfarande att det troligen inte finns så stora risker. Men vad vinner man? Ingen kan tala om det. Och när det heter att vi inte tar så stora risker vill jag fråga: Varför skall vi ta några risker alls, så länge vi inte avvecklar hyresregleringen för bostäderna?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Wennerfors och Adolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wennerfors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering. m. m.*

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 170
Nej - 114
Avstår - 36

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 3 b av herr Engström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Engström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 18 beträffande punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 3 b av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Engström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 17
Avstår - 98

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Engström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Engström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Engström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 303
Nej — 17

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1463 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

† Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Engström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Engström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Engström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 301
Nej — 17

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 av herr Bergman m. fl. samt 3:o) reservationen nr 6 b av herr Engström, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Bergman begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Engström begärt votering beträffande

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1971

---

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 7 antar reservationen nr 6 a av herr Bergman m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 6 b av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Engström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 178
Nej - 17
Avstår - 125

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 a av herr Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 173
Avstår - 3

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 130
Avstår - 31

Nr 94

Tisdagen den
25 maj 1971

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Engström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Engström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 18 punkten 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Engström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 17

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1463 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 13 och 14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ullsten begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 18 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ullsten begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

*Fortsatt giltighet
av lagen om hyres-
reglering m. m.*

Punkten 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ullsten begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 18 punkten 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Grebäck
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ullsten begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 154

Punkterna 17 och 18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen
av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens samman-
träde.

§ 4 Herr talmannen meddelade att inrikesutskottets betänkande nr 15,
socialförsäkringsutskottets betänkande nr 30 och lagutskottets betänkan-
de nr 10 i nu angiven ordning skulle uppföras främst bland två gånger
bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträ-
de.

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 0.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert